

กิจกรรมที่ 6 ประชุมทีมวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงมติ และข้อเสนอแนะแล้วเตรียมนำเสนอข้อสรุปลงไปในแต่ละหมู่บ้าน

เวทีที่ 1 วันจันทร์ที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 20.00 – 21.00น. ณ บ้านผู้ใหญ่บ้านบ้านกิ้ว จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 10 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ นักวิจัยร่วมบ้านกิ้ว

ประเด็นการประชุม

ทบทวนวิธีดำเนินการ กำหนดการ บทเรียนจากการทำเวทีเพื่อหามติที่ผ่านมา และนำผลการลงมติ ข้อเสนอแนะวิเคราะห์ร่วมกันในเวที ผลการวิเคราะห์พบว่าประเด็นเดิมได้รับคะแนนสูง และมีข้อเสนอแนะเพิ่มมาหลายข้อ ซึ่งทีมวิจัยในหมู่บ้านพิจารณาแล้วเห็นว่า ประเด็นที่ควรเพิ่มเข้ามาเป็นประเด็นข้อตกลง มี 1 ข้อ คือ งดโปรยทาน

พิจารณาเลือกแบบของป้ายไวนิล ที่จะจัดทำเพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ประเด็นในงานศพ ที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละหมู่บ้าน สำหรับบ้านกิ้วเลือกแบบที่ 3 เลือกสีขาวดำ

เรื่องที่มีการหยิบยกขึ้นมาพูดในเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนกับพ้องกัน เช่น เงินวัด เงินศีล และค่าบำรุงวัด รวมถึงสถานการณ์ของศรัทธาที่มีต่อวัดอัมพวันาราม หรือวัดบ้านกิ้วในปัจจุบัน

ร่วมวางแผนและกำหนดรูปแบบเวทีสรุปประชาคมตกลงไปในหมู่บ้านเป็นวันจันทร์ที่ 23 กุมภาพันธ์ 2552 และเตรียมเอกสารนำเสนอรายละเอียดประเด็นข้อตกลงจำนวน 120 ชุด

วิธีการ / ขั้นตอน

1. ทบทวนวิธีดำเนินการ กำหนดการ
2. แลกเปลี่ยนบทเรียนจากการทำเวทีเพื่อหาประชามติ และข้อเสนอแนะ
3. วิเคราะห์ประชามติ และข้อเสนอแนะที่ละข้อ
4. สรุปประเด็นที่จะใช้เป็นข้อตกลงในการจัดการงานศพของหมู่บ้าน
5. เลือกแบบป้ายไวนิลที่จะจัดทำเพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ประเด็นหลังประกาศใช้
6. วางแผนและกำหนดรูปแบบเวทีสรุปประชาคมตกลงในหมู่บ้าน

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็น และคะแนนที่ได้จากประชามติในการประชุมที่ผ่านมา

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- ในเวทีวิเคราะห์ประชามติและข้อเสนอแนะมีมติปรับประเด็นข้อตกลง เพื่อทำประกาศข้อตกลงของหมู่บ้าน โดยบ้านกิ้วมีประเด็นจะมีมติร่วมกันรวม 15 ประเด็น

เวทีที่ 2 วันอังคารที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 20.00 – 21.00น. ณ วัดแม่ฮวก
จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 10 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะ
ชัย ปะละ นักวิจัยร่วมบ้านแม่ฮวก

ประเด็นการประชุม

ทบทวนวิธีดำเนินการ กำหนดการ บทเรียนจากการทำเวทีเพื่อหามติที่ผ่านมา และนำ
ผลการลงมติ ข้อเสนอแนะวิเคราะห์ร่วมกันในเวที ผลการวิเคราะห์พบว่าประเด็นเดิมได้รับ
คะแนนสูง และมีข้อเสนอแนะเพิ่มมาหลายข้อ ซึ่งทีมวิจัยในหมู่บ้านพิจารณาแล้วเห็นว่า ประเด็น
ที่ควรเพิ่มเข้ามาเป็นประเด็นข้อตกลง มี 1 ข้อ คือ งดไปรยทาน

พิจารณาเลือกแบบของป้ายไวนิล ที่จะจัดทำเพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ประเด็นในงานศพ ที่
มีลักษณะเฉพาะของแต่ละหมู่บ้าน สำหรับบ้านกัวเลือกแบบที่ 3 เลือกสีขาวดำ

บ้านแม่ฮวกยังไม่มีเมรุ สำหรับประเด็นเรื่องปราสาทต้องขอไม่นำมาเป็นประเด็น เพราะ
หมู่บ้านนี้จำเป็นต้องมีปราสาทที่สามารถเผาไปพร้อมโรงศพด้วย หากทางการอนุมัติให้จัดทำ
ปราสาทของหมู่บ้านเมื่อใดก็นำประเด็นเรื่องปราสาทมาพิจารณาในชุมชนอีกครั้ง

ร่วมวางแผนและกำหนดรูปแบบเวทีสรุปประชาคมตกลงไปในหมู่บ้านเป็นวันอาทิตย์ที่ 22
กุมภาพันธ์ 2552 และเตรียมเอกสารนำเสนอรายละเอียดประเด็นข้อตกลงจำนวน 150 ชุด

วิธีการ / ขั้นตอน

1. ทบทวนวิธีดำเนินการ กำหนดการ
2. แลกเปลี่ยนบทเรียนจากการทำเวทีเพื่อหาประชามติ และข้อเสนอแนะ
3. วิเคราะห์ประชามติ และข้อเสนอแนะที่ละข้อ
4. สรุปประเด็นที่จะใช้เป็นข้อตกลงในการจัดการงานศพของหมู่บ้าน
5. เลือกแบบป้ายไวนิลที่จะจัดทำเพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ประเด็นหลังประกาศใช้
6. วางแผนและกำหนดรูปแบบเวทีสรุปประชาคมตกลงในหมู่บ้าน

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็น และคะแนนที่ได้จากประชามติในการประชุมที่ผ่านมา

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- ในเวทีวิเคราะห์ประชามติและข้อเสนอแนะมีมติปรับประเด็นข้อตกลง เพื่อทำประกาศ
ข้อตกลงของหมู่บ้าน โดยบ้านแม่ฮวกมีประเด็นจะมีมติร่วมกันรวม 14 ประเด็น

.....

เวทีที่ 3 วันพุธที่ 11 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 20.00 – 21.00น. ณ วัดมะกอก จำนวน
ผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 10 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะชัย ปะ
ละ นักวิจัยร่วมบ้านมะกอกนาบัว

ประเด็นการประชุม

ทบทวนวิธีดำเนินการ กำหนดการ บทเรียนจากการทำเวทีเพื่อหามติที่ผ่านมา และนำ
ผลการลงมติ ข้อเสนอแนะวิเคราะห์ร่วมกันในเวที ผลการวิเคราะห์พบว่าประเด็นเดิมได้รับ
คะแนนสูง และมีข้อเสนอแนะเพิ่มมาหลายข้อ

พิจารณาเลือกแบบของป้ายไวนิล ที่จะจัดทำเพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ประเด็นในงานศพ ที่
มีลักษณะเฉพาะของแต่ละหมู่บ้าน สำหรับบ้านมะกอกนาบัวเลือกแบบที่ 3 เลือกสีขาวดำ

เกิดงานศพขึ้นในหมู่บ้านขึ้นศพหนึ่ง ซึ่งผู้ล่วงลับเสียชีวิตจากการดื่มสุราแล้วขับรถตก
น้ำจนเสียชีวิตจากการจมน้ำ เมื่อภรรยาซึ่งเป็นภรรยาหลักของงานกลับมาจากต่างประเทศได้
กำหนดรูปแบบงานศพให้สมฐานะที่มีเงินประกันชีวิตหลายแสนบาท แม้ผู้นำและผู้เกี่ยวข้องเข้าไป
พูดคุยโดยใช้หลักเหตุผล จึงมีผลให้รูปแบบของงานปรับเปลี่ยนได้หลายประเด็น ซึ่งทีมวิจัย
ให้เหตุผลว่าปัจจุบันอยู่ระหว่างการเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงในวิถีปฏิบัติที่อาจต้องใช้เวลาใน
การผ่อนคลายความเชื่อและค่านิยมที่สั่งสมมานาน

ร่วมวางแผนและกำหนดรูปแบบเวทีสรุปประชาคมติลงไปในหมู่บ้านเป็นวันอาทิตย์ที่ 21
กุมภาพันธ์ 2552 และเตรียมเอกสารนำเสนอรายละเอียดประเด็นข้อตกลงจำนวน 120 ชุด

วิธีการ / ขั้นตอน

1. ทบทวนวิธีดำเนินการ กำหนดการ
2. แลกเปลี่ยนบทเรียนจากการทำเวทีเพื่อหาประชามติ และข้อเสนอแนะ
3. วิเคราะห์ประชามติ และข้อเสนอแนะที่ละข้อ
4. สรุปประเด็นที่จะใช้เป็นข้อตกลงในการจัดการงานศพของหมู่บ้าน
5. เลือกแบบป้ายไวนิลที่จะจัดทำเพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ประเด็นหลังประกาศใช้
6. วางแผนและกำหนดรูปแบบเวทีสรุปประชาคมติลงไปในหมู่บ้าน

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็น และคะแนนที่ได้จากประชามติในการประชุมที่ผ่านมา

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- ในเวทีวิเคราะห์ประชามติและข้อเสนอแนะมีมติปรับประเด็นข้อตกลง เพื่อทำประกาศ
ข้อตกลงของหมู่บ้าน โดยบ้านมะกอกนาบัวมีประเด็นจะมีมติร่วมกันรวม 15 ประเด็น

เวทีที่ 4 วันพฤหัสบดีที่ 12 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 20.00 – 21.00น. ณ ศูนย์เด็กเล็ก บ้านเข้าซ้อน จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 10 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ นักวิจัยร่วมบ้านเข้าซ้อน

ประเด็นการประชุม

ทบทวนวิธีดำเนินการ กำหนดการ บทเรียนจากการทำเวทีเพื่อหามติที่ผ่านมา และนำผลการลงมติ ข้อเสนอแนะวิเคราะห์ร่วมกันในเวที ผลการวิเคราะห์พบว่าประเด็นเดิมได้รับคะแนนสูง และมีข้อเสนอแนะเพิ่มมาหลายข้อ ซึ่งทีมวิจัยในหมู่บ้านพิจารณาแล้วเห็นว่า ประเด็นที่ควรเพิ่มเข้ามาเป็นประเด็นข้อตกลง มี 1 ข้อ คือ งดโปรยทาน

พิจารณาเลือกแบบของป้ายไวนิล ที่จะจัดทำเพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ประเด็นในงานศพ ที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละหมู่บ้าน สำหรับบ้านกัวเลือกแบบที่ 3 เลือกสีขาวดำ

หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านใหญ่ ผู้ใหญ่บ้านขอเพิ่มทีมวิจัยเป็น 13 คน เพราะมีพื้นที่รับผิดชอบมาก กรรมการหมู่บ้านก็มาก การประชุมแต่ละครั้งต้องการให้เกิดการมีส่วนร่วม จึงขอเพิ่มทีมวิจัยเพื่อให้การดูแล รับทราบ และนำไปปฏิบัติเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ทุกครั้งที่ประชุมทีมวิจัยก็จะมีกรรมการหมู่บ้านที่เชิญเข้ามามากกว่าหมู่บ้านอื่น และประชุมหมู่บ้านทุกครั้งก็จะมีชาวบ้านใส่ใจเข้าประชุมมากกว่าหมู่บ้านอื่นในตำบลไหล่นหินเช่นกัน

ร่วมวางแผนและกำหนดรูปแบบเวทีสรุปประชาคมตกลงไปในหมู่บ้านเป็นวันศุกร์ที่ 27 กุมภาพันธ์ 2552 และเตรียมเอกสารนำเสนอรายละเอียดประเด็นข้อตกลงจำนวน 150 ชุด

วิธีการ / ขั้นตอน

1. ทบทวนวิธีดำเนินการ กำหนดการ
2. แลกเปลี่ยนบทเรียนจากการทำเวทีเพื่อหาประชามติ และข้อเสนอแนะ
3. วิเคราะห์ประชามติ และข้อเสนอแนะทีละข้อ
4. สรุปประเด็นที่จะใช้เป็นข้อตกลงในการจัดการงานศพของหมู่บ้าน
5. เลือกแบบป้ายไวนิลที่จะจัดทำเพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ประเด็นหลังประกาศใช้
6. วางแผนและกำหนดรูปแบบเวทีสรุปประชาคมตกลงในหมู่บ้าน

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็น และคะแนนที่ได้จากประชามติในการประชุมที่ผ่านมา

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- ในเวทีวิเคราะห์ประชามติและข้อเสนอแนะมีมติปรับประเด็นข้อตกลง เพื่อทำประกาศข้อตกลงของหมู่บ้าน โดยบ้านเข้าซ้อนมีประเด็นจะมีมติร่วมกันรวม 17 ประเด็น

กิจกรรมที่ 7 นำเสนอผลสรุปการลงมติจากการทำประชาพิจารณ์ ลงหมู่บ้าน ๗ ละ 1 ครั้ง รวม 4 ครั้ง

เวทีที่ 1 วันเสาร์ที่ 21 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ วัดมะกอก จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 58 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 3) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 4) นายทรงศักดิ์ แก้วมูล นักวิจัยร่วมบ้านมะกอกนาบัว

ประเด็นการประชุม

ผู้ใหญ่ประจำบ้าน ตาวิกล่าวเปิดประชุม และแนะนำทีมวิจัย ผศ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ สรุปวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่ผ่านมา และก้าวต่อไปของโครงการ ผู้ใหญ่บ้านสรุปมติที่มีต่อประเด็นข้อตกลงและข้อเสนอแนะที่ได้จากการทำประชาคมในหมู่บ้านเชิงภาพรวม และบทเรียนจากการทำงาน ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ เสริมประเด็นข้อตกลงที่สำคัญและการเชื่อมโยงเข้ากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ใหญ่เพิ่มศักดิ์ จินะการ เสริมให้เห็นความสัมพันธ์ของกิจกรรม และประเด็นข้อตกลง นายทรงศักดิ์ แก้วมูล สรุปประเด็นข้อตกลงทั้งจากบทเรียนในพื้นที่ นอกพื้นที่ และการต่อยอดทางความคิดไปสู่การเป็นวิถีปฏิบัติอย่างมีหลักการที่จะสืบสานต่อไป

วิธีการ / ขั้นตอน

1. สรุปวัตถุประสงค์ และกิจกรรมที่ผ่านมา
2. สรุปมติที่มีต่อประเด็นข้อตกลงและข้อเสนอแนะ
3. นำเสนอความสัมพันธ์ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และประเด็นงานศพ
4. สรุปความสัมพันธ์ของกิจกรรม และประเด็นข้อตกลง
5. บทเรียนทั้งจากในพื้นที่ นอกพื้นที่ และการต่อยอดไปสู่วิถีปฏิบัติอย่างมีหลักการ

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็นข้อตกลงของบ้านมะกอกนาบัว
- ป้าย Future Board นำเสนอประเด็น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- วิดีโอนำเสนอความคิดเห็นของนักวิจัย และกิจกรรมในเวทีที่ผ่านมา

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- ผู้ที่เคยเข้าร่วมเวทีครั้งแรกมาแล้วจะยอมรับประเด็นข้อตกลงที่เคยทำร่วมกันมา ส่วนผู้ที่เข้าประชุมครั้งนี้ครั้งแรกจะเรียนรู้แลกเปลี่ยนกันในกลุ่มจนเกิดความเข้าใจทั้งผ่านตัวบุคคลในหมู่บ้าน ผ่านนักวิจัยร่วมที่ทำงานกันมาอย่างต่อเนื่อง ผ่านเอกสาร ผ่านวิดีโอที่เปิดก่อนเริ่มเวที และผ่านวิทยากรที่นำเสนอ

เวทีที่ 2 วันอาทิตย์ที่ 22 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ วัดแม่ฮวก
จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 124 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะ
ชัย ปะละ 3) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 4) นายทรงศักดิ์ แก้วมูล นักวิจัยร่วมบ้านแม่ฮวก

ประเด็นการประชุม

ผู้ใหญ่อุดม จำปา เปิดประชุมและแนะนำทีมวิจัย ผศ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ สรุป
วัตถุประสงค์ กิจกรรมที่ผ่านมา และก้าวต่อไปของโครงการ ผู้ใหญ่บ้านสรุปมติที่มีต่อประเด็น
ข้อตกลงและข้อเสนอแนะที่ได้จากการทำประชาคมในหมู่บ้านเชิงภาพรวม และบทเรียนจากการ
ทำงาน ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ เสริมประเด็นข้อตกลงที่สำคัญและการเชื่อมโยงเข้ากับหลัก
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ใหญ่เพิ่มศักดิ์ จินะการ เสริมให้เห็นความสัมพันธ์ของกิจกรรม และ
ประเด็นข้อตกลง นายทรงศักดิ์ แก้วมูล สรุปประเด็นข้อตกลงทั้งจากบทเรียนในพื้นที่ นอก
พื้นที่ และการต่อยอดทางความคิดไปสู่การเป็นวิถีปฏิบัติอย่างมีหลักการที่จะสืบสานต่อไป

วิธีการ / ขั้นตอน

1. สรุปวัตถุประสงค์ และกิจกรรมที่ผ่านมา
2. สรุปมติที่มีต่อประเด็นข้อตกลงและข้อเสนอแนะ
3. นำเสนอความสัมพันธ์ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และประเด็นงานศพ
4. สรุปความสัมพันธ์ของกิจกรรม และประเด็นข้อตกลง
5. บทเรียนทั้งจากในพื้นที่ นอกพื้นที่ และการต่อยอดไปสู่วิถีปฏิบัติอย่างมีหลักการ

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็นข้อตกลงของบ้านแม่ฮวก
- ป้าย Future Board นำเสนอประเด็น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- วีดีโอนำเสนอความคิดเห็นของนักวิจัย และกิจกรรมในเวทีที่ผ่านมา

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- ผู้ที่เคยเข้าร่วมเวทีครั้งแรกมาแล้วจะยอมรับประเด็นข้อตกลงที่เคยทำร่วมกันมา ส่วน
ผู้ที่เข้าประชุมครั้งนี้ครั้งแรกจะเรียนรู้แลกเปลี่ยนกันในกลุ่มจนเกิดความเข้าใจทั้งผ่านตัว
บุคคลในหมู่บ้าน ผ่านนักวิจัยร่วมที่ทำงานกันมาอย่างต่อเนื่อง ผ่านเอกสาร ผ่านวีดีโอที่
เปิดก่อนเริ่มเวที และผ่านวิทยากรที่นำเสนอ

.....

เวทีที่ 3 วันจันทร์ที่ 23 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ บ้านผู้ใหญ่บ้าน บ้านกิว จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 54 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 3) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ นักวิจัยร่วมบ้านกิว

ประเด็นการประชุม

ผู้ใหญ่บ้าน ชันทา เปิดประชุมและแนะนำทีมวิจัย ผศ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ สรุปวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่ผ่านมา และก้าวต่อไปของโครงการ ผู้ใหญ่บ้านบ้านกิวสรุปมติที่มีต่อประเด็นข้อตกลงและข้อเสนอแนะที่ได้จากการทำประชาคมในหมู่บ้านเชิงภาพรวม และบทเรียนจากการทำงาน ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ เสริมประเด็นข้อตกลงที่สำคัญและการเชื่อมโยงเข้ากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ใหญ่เพิ่มศักดิ์ จินะการ เสริมให้เห็นความสัมพันธ์ของกิจกรรมและประเด็นข้อตกลง โดยด.ต.กิจชนะชัย ปะละทำหน้าที่สรุปประเด็นข้อตกลงทั้งจากบทเรียนในพื้นที่ นอกพื้นที่ และการต่อยอดทางความคิดไปสู่การเป็นวิถีปฏิบัติอย่างมีหลักการที่จะสืบสานต่อไป

วิธีการ / ขั้นตอน

1. สรุปวัตถุประสงค์ และกิจกรรมที่ผ่านมา
2. สรุปมติที่มีต่อประเด็นข้อตกลงและข้อเสนอแนะ
3. นำเสนอความสัมพันธ์ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และประเด็นงานศพ
4. สรุปความสัมพันธ์ของกิจกรรม และประเด็นข้อตกลง
5. บทเรียนทั้งจากในพื้นที่ นอกพื้นที่ และการต่อยอดไปสู่วิถีปฏิบัติอย่างมีหลักการ

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็นข้อตกลงของบ้านกิว
- ป้าย Future Board นำเสนอประเด็น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- วีดีโอนำเสนอความคิดเห็นของนักวิจัย และกิจกรรมในเวทีที่ผ่านมา

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- ผู้ที่เคยเข้าร่วมเวทีครั้งแรกมาแล้วจะยอมรับประเด็นข้อตกลงที่เคยทำร่วมกันมา ส่วนผู้ที่เข้าประชุมครั้งนี้ครั้งแรกจะเรียนรู้แลกเปลี่ยนกันในกลุ่มจนเกิดความเข้าใจทั้งผ่านตัวบุคคลในหมู่บ้าน ผ่านนักวิจัยร่วมที่ทำงานกันมาอย่างต่อเนื่อง ผ่านเอกสาร ผ่านวีดีโอที่เปิดก่อนเริ่มเวที และผ่านวิทยากรที่นำเสนอ

.....

เวทีที่ 4 วันศุกร์ที่ 27 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ วัดบ้านเข้าซอ
จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 131 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะ
ชัยปะละ 3) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 4) นายทรงศักดิ์ แก้วมูล นักวิจัยร่วมบ้านเข้าซอ

ประเด็นการประชุม

ผู้ใหญ่ประจัญ ภัคตรากล่าวเปิดประชุมและแนะนำทีมวิจัย ผศ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ สรุป
วัตถุประสงค์ กิจกรรมที่ผ่านมา และก้าวต่อไปของโครงการ ผู้ใหญ่บ้านบ้านเข้าซอสรุปมติที่มี
ต่อประเด็นข้อตกลงและข้อเสนอแนะที่ได้จากการทำประชาคมในหมู่บ้านเชิงภาพรวม และ
บทเรียนจากการทำงาน ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ เสริมประเด็นข้อตกลงที่สำคัญและการเชื่อมโยง
เข้ากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ใหญ่เพิ่มศักดิ์ จินะการ เสริมให้เห็นความสัมพันธ์ของ
กิจกรรม และประเด็นข้อตกลง นายทรงศักดิ์ แก้วมูล สรุปประเด็นข้อตกลงทั้งจากบทเรียนใน
พื้นที่ นอกพื้นที่ และการต่อยอดทางความคิดไปสู่การเป็นวิถีปฏิบัติอย่างมีหลักการที่จะสืบสาน
ต่อไป

วิธีการ / ขั้นตอน

1. สรุปวัตถุประสงค์ และกิจกรรมที่ผ่านมา
2. สรุปมติที่มีต่อประเด็นข้อตกลงและข้อเสนอแนะ
3. นำเสนอความสัมพันธ์ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และประเด็นงานศพ
4. สรุปความสัมพันธ์ของกิจกรรม และประเด็นข้อตกลง
5. บทเรียนทั้งจากในพื้นที่ นอกพื้นที่ และการต่อยอดไปสู่วิถีปฏิบัติอย่างมีหลักการ

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็นข้อตกลงของบ้านเข้าซอ
- ป้าย Future Board นำเสนอประเด็น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- วีดิโอนำเสนอความคิดเห็นของนักวิจัย และกิจกรรมในเวทีที่ผ่านมา

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- ผู้ที่เคยเข้าร่วมเวทีครั้งแรกมาแล้วจะยอมรับประเด็นข้อตกลงที่เคยทำร่วมกันมา ส่วน
ผู้ที่เข้าประชุมครั้งนี้ครั้งแรกจะเรียนรู้แลกเปลี่ยนกันในกลุ่มจนเกิดความเข้าใจทั้งผ่านตัว
บุคคลในหมู่บ้าน ผ่านนักวิจัยร่วมที่ทำงานกันมาอย่างต่อเนื่อง ผ่านเอกสาร ผ่านวีดิโอที่
เปิดก่อนเริ่มเวที และผ่านวิทยากรที่นำเสนอ

.....

เวทีที่ 5 วันที่ 10 เมษายน 2552 เวลา 9.00 – 12.30 น. ณ ศาลาอเนกประสงค์วัดไผ่หลวง จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 104 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) นายทรงศักดิ์ แก้วมูล 3) อาจารย์สุวรรณ เกษณา 4) อาจารย์รัตรี ดวงไชย 5) นายมนู นีวาโต 6) นางผดุง ตีรราช 7) นายองอาจ แก้วมูล 8) นางเบญจพร สุขรื่องช้าง 9) นายประมวล ยอดสาแล 10) พระอธิการทอง อนามโย ตัวแทนจาก 4 หมู่บ้าน ผู้นำในอำเภอ นักวิจัยนอกพื้นที่ และเจ้าหน้าที่จากสกว.

ประเด็นการประชุม

นำเสนอกิจกรรมและความเป็นมาโดยวิทัศน์ ที่แสดงถึงกิจกรรมโดยเน้นไปที่การทำงานในระยะที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงของการขยายผลไปจนครบทั้งตำบล และนำเสนอบทสรุปจากการทำงานในรูปของประเด็นโดยประธานสภาวัฒนธรรม และย้ำให้เห็นที่มาของการทำงานโดย ผอ.สุวรรณ เกษณา ร่วมแลกเปลี่ยนโดยนายบดินทร์ เครือณรัตน์ ปลัดอาวุโส และ นายชนะเกียรติ เจริญหล้า นายอำเภอเกาะคา

นางสาวภัทรา มาน้อย เข้ามาชี้ให้เห็นวิธีการดำเนินการที่อยู่ในเอกสาร เพื่อชวนให้ทุกคนโดยเฉพาะนักวิจัยจากนอกพื้นที่ได้เห็นกระบวนการทำงาน และมีการเปิดเวทีให้มีการแลกเปลี่ยนจากนักวิจัยนอกพื้นที่

หลังเสร็จสิ้นพิธีมอบประกาศข้อตกลงในการจัดการงานศพ ที่ออกโดยสภาวัฒนธรรมตำบลไผ่หลวง และป้ายประชาสัมพันธ์ให้แต่ละหมู่บ้านนำไปใช้เป็นเครื่องมือ ในหมู่บ้าน และงานศพที่เกิดขึ้น ได้จัดพิธีตำหัวผู้สูงอายุและนักวิจัยอาวุโสทั้งจากนอกพื้นที่ และในพื้นที่

ข้อเสนอแนะ หรือข้อแลกเปลี่ยนจากในเวที

1. นางกมลวรรณ ยอดกำลัง (พี่แ้ว) ทำโครงการวิจัยการถอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาการทำนาข้าวเฮี้ยะ ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

http://www.vijai.org/research/project_content.asp?projID=PDG52N0004

2. นางอรุณศรี กันหาบัว (พี่แก๊ด) ทำโครงการวิจัยการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา : การดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติแจ้ซ้อนเสลา บ้านแจ้ซ้อนเหนือ หมู่ 11 ตำบล แจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง

http://www.vijai.org/research/project_content.asp?projID=RDG51N0008

3. นางกาญจนา ประชาพิพัฒน์ แสดงความชื่นชมการมีส่วนร่วมของชุมชน

4. นางทิพย์ จิวกิตติศักดิ์กุล แสดงความชื่นชมการมีส่วนร่วมของชุมชน

5. นายศรัทธา สอนดี ทำโครงการวิจัยรูปแบบการจัดการหนี้สินเชิงบูรณาการเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนบ้านคลองน้ำลาด ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ระยะที่ 1

http://elibrary.trf.or.th/project_contentTRFN.asp?PJID=RDG48N0032

6. น.ส.ปิยรัตน์ วงศ์จุมมะลิ (น้องอาร์ท) ทำโครงการวิจัยการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านนาบอน ม.2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

<http://www.cbmag.org/research/view.php?resID=RDG50N00037>

7. นายสมยศ ฐัชน (ผู้ใหญ่สมยศ) ทำโครงการวิจัยกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลชุมชนอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนในชุมชน ต.แจ้ซ้อน อ.เมืองปาน จ.ลำปาง

http://www.vijai.org/research/project_content.asp?projID=RDG52N0001

8. พระสิทธิชัย วัดเขตวัน ทำโครงการวิจัยกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลชุมชนอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนในชุมชน ต.แจ้ซ้อน อ.เมืองปาน จ.ลำปาง

http://www.vijai.org/research/project_content.asp?projID=RDG52N0003

วิธีการ / ขั้นตอน

1. ฉายวีดิทัศน์เกี่ยวกับโครงการ
2. นำเสนอความเป็นมาของโครงการ และที่มาของการประกาศใช้ข้อตกลงฯ
3. นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการงานศพ
4. ปลัดอาวุโส ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์
5. นายอำเภอร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์
6. ผู้ประสานงานจาก สกว. ให้ข้อมูลเรื่องวิธีการทำงานของโครงการ
7. มอบเครื่องมือให้แต่ละหมู่บ้านนำไปใช้ในชุมชนของตน
8. จัดพิธีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ สืบสานประเพณีที่มีมาแต่โบราณ

เครื่องมือที่ใช้

- ป้ายประชาสัมพันธ์ผลงานวิจัยเด่น ของ สกว.
- วีดิโอแนะนำข้อคิดเห็นของนักวิจัย และกิจกรรมในระยะที่ 3
- ป้ายไวนิลสำหรับ 6 หมู่บ้าน เพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ประเด็นในงานศพ
- ป้าย Future Board 6 แผ่น เพื่อประชาสัมพันธ์ประเด็นในหมู่บ้าน
- ประกาศสภาวัฒนธรรม หมู่บ้านละ 20 ชุด
- แผ่นป้ายแผ่นที่ความคิดที่ใช้สื่อสารในเวที
- บทความวิจัย เน้นการนำเสนอบทเรียน และวิธีดำเนินการในพื้นที่

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- จำนวนประเด็นข้อตกลงในภาพรวมทั้งตำบลรวม 18 ประเด็น โดยบ้านหมู่ 1 มี 17 ประเด็น บ้านหมู่ 3 มี 14 ประเด็น บ้านหมู่ 4 มี 15 ประเด็น บ้านหมู่ 5 มี 15 ประเด็น ส่วนบ้านหมู่ 2 และหมู่ 6 พิจารณาลดประเด็น 1 ประเด็นเหลือเพียง 15 ประเด็น
- การนัดหมายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวนมากอาจมาได้ไม่ครบตามแผน เพราะพ่อกำนัน และนักวิจัยบางท่านเดินทางไปกับพระครูเพื่อรับมอบพระธาตุมาบรรจุในโบสถ์จาก

กรุงเทพฯ และผู้ใหญบ้านติดภารกิจวางศิลาฤกษ์กะทันหัน จึงมีเพียงผู้นำจากแต่ละหมู่บ้านมาเป็นตัวแทนรับมอบ

- การให้ความสำคัญจากผู้นำระดับอำเภอเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานประสบความสำเร็จ เพราะงานนี้ท่านนายอำเภอและปลัดอาวุโสมาร่วมแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์และให้เกียรติมอบประกาศช่อกดกลึงให้แต่ละหมู่บ้าน ซึ่งแสดงให้ผู้ร่วมเวทีทั้งจากในพื้นที่และต่างพื้นที่เห็นว่าผู้นำให้การสนับสนุน และมีความเข้าใจ
- ระบบเครื่องเสียง และวิดีโอมีข้อบกพร่อง ทำให้น่าเสนอกิจกรรมผ่านสื่อมัลติมีเดียในครั้งนี้ได้ไม่สมบูรณ์ ด้วยปัญหาด้านเทคนิค
- ผลการแถลงลงไปใน ข่าวไทยนิวส์ โดย: saichol ตั้งเมื่อ: 13:50 น. 16 เม.ย. 2009
<http://talk.mthai.com/topic/55481>

<http://www.oknation.net/blog/moonoinakornping/2009/04/16/entry-1>

ชาวตำบลไหล่หิน 6 หมู่บ้าน ประกาศเจตนารมณ์ลดเหล้าในงานศพ พร้อมยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ออก 18 มาตรการ ควบคุมค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เพื่อลดภาระเจ้าภาพ

ผศ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ หัวหน้าโครงการวิจัย “รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงบ้านไหล่หิน ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง” ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กล่าวว่า สภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาปากท้องเป็นอย่างมาก แต่ปัญหาเฉพาะหน้าอย่างหนึ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ คือเมื่อครอบครัวใดมีคนตาย จะต้องจัดการงานศพ ซึ่งส่วนใหญ่เจ้าภาพไม่ได้มีการเตรียมสำรองเงินไว้ล่วงหน้าเหมือนงานบุญ หรืองานมงคล โดยจากการศึกษาข้อมูลระหว่างปี 2533-2550 พบว่าชาวบ้านในพื้นที่หมู่ 2 และหมู่ 6 เสียชีวิตเฉลี่ย 19 คน/ปี และค่าใช้จ่ายในงานศพอยู่ที่ 13,000 -17,000 บาท/วัน ดังนั้น ถ้าเก็บศพไว้5-7วันจะมีค่าใช้จ่ายรวม 100,000 บาท

ซึ่งเมื่อศึกษารูปแบบงานศพในอดีต ก็พบว่าประมาณ 80 ปีที่ผ่านมา เมื่อบ้านไหนมีผู้เสียชีวิตจะห่อผ้ามัดด้วยเชือกเงื่อนตอกงูลิ้น แล้วนำใส่แคร่ไม้ไผ่ไปทำพิธีเผาหรือฝังอย่างรวดเร็วที่สุด ไม่มีการเก็บศพข้ามคืนข้ามวันรอคนมาร่วมพิธีอย่างในปัจจุบัน และถ้าไม่ใช่ขุนนาง จะไม่ใช่ล้อเข็นศพไปทำพิธีที่สุสาน ปราสาทก็มีเฉพาะชนชั้นเจ้านายเท่านั้น แต่ค่านิยมที่เปลี่ยนไป คนรุ่นใหม่เริ่มให้ความสำคัญกับวัตถุมงคลขึ้น มีการสร้างปราสาทให้กับญาติผู้ใหญ่ที่ล่วงลับ เพราะเชื่อว่าปราสาทเหล่านี้จะเป็นที่อยู่ของผู้ล่วงลับหลังความตาย ทั้งยังเชื่อว่างานศพที่ใหญ่โตแสดงถึงหน้าตาของเจ้าภาพ

ด้านนายทรงศักดิ์ แก้วมูล ประธานสภา อบต.ไหล่หิน ในฐานะรองหัวหน้าโครงการวิจัย กล่าวถึงวิธีการจัดการว่าหลังจากทราบข้อมูลแล้ว มีการทำประชาคมหมู่บ้าน ดึงทุกภาคส่วน ทั้งบ้าน วัด โรงเรียน ตลอดจนหน่วยงาน องค์กรที่อยู่ในพื้นที่เข้าร่วม และได้ประชาคมติเป็นประเด็นการจัดการงานศพทั้งหมด 16 ประเด็น แยกเป็น

ด้านการจัดการ 9 ข้อ และด้านความเชื่อ 7 ข้อ ตามลำดับ ได้แก่ 1)การควบคุมไม่ให้ อาหารรั่วไหล ซึ่งที่ผ่านมาเกิดปัญหาอาหารมีปริมาณไม่เพียงพอกับแขก เพราะมีบาง คนแอบตักออกไป ในลักษณะจิ้นลอดฮั่ว ชุมชนจึงเห็นพ้องว่าต้องช่วยกันสอดส่องดูแล ไม่ส่งเสริมพฤติกรรมเช่นนั้นต่อไป 2)ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ เนื่องจากการซื้อ เครื่องปรุงแบบไม่วางแผนล่วงหน้า ทำให้มีปัญหาทั้งขาดและเหลืออยู่เสมอ 3)ลด น้ำอัดลมเป็นน้ำเปล่า ตามหลักความสมเหตุสมผลว่าน้ำหวานเจือสีอัดแก๊ซ มีผลเสียต่อ สุขภาพ 4)ลดอาหารว่าง เช่น เม็ดแตงโม เมล็ดทานตะวัน ขนมปังปิ้ง ข้าวต้ม กระเพาะปลา หรือกาแฟอบตึก ซึ่งล้วนเป็นภาระของเจ้าภาพที่ต้องจัดหาตาม แบบอย่างค่านิยมในเมือง 5)เตรียมเมี่ยงอย่างพอประมาณ เพราะความนิยมในการอม เมี่ยงลดลง แต่ผู้สูงอายุยังช่วยกันห่อเมี่ยงในงานศพตามปกติ ทำให้เหลือทิ้งอยู่เสมอ 6) ลดสุรา จากที่เคยตั้งโต๊ะทุกวัน เหลือเพียงบางวัน เช่น วันเก็บเต็นท์เก็บครัว เพื่อแทน คำขอบคุณผู้มาช่วยเหลือ 7)งดเล่นการพนัน 8)งดจ้างวงดนตรีสากล หรือวงลูกทุ่ง โดย ส่งเสริมให้ใช้เทปหรือซีดีแทน 9)ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมการประกอบ อาชีพในชุมชน 10)ใช้โครงปราสาทถาวร ไม่ต้องซื้อปราสาทใหม่ทั้งหลังแล้วนำไปเผา เพียงแต่หากระดาษสีสวยงามติดตามโครงปราสาทที่มีอยู่ หรืออาจซื้อผ้าเต็นท์ไปซึ่งเป็น ยอดปราสาท แล้วบริจาคให้เป็นสาธารณประโยชน์ดีกว่านำปราสาทไปเผาทิ้ง 11)ยืม โลงทองที่สวยงาม มาครอบโลงจริง 12)เก็บศพประมาณ 4-5 คืน ซึ่งผู้สูงอายุในชุมชน ได้ร่วมกันหารือ จนมีมติลดจำนวนวันที่ไม่สมควรทำพิธีเผาศพให้เหลือเพียง 2 วัน คือ วัน 9 ค่ำ และวันศุกร์ที่ตรงกับ 15 ค่ำ ส่วนเจ้าภาพที่ไม่เชื่อเรื่องวันเสีย จะเผาศพวันใด ก็สามารทำได้ 13)จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ 14)งดการจุดพลุและบั้งไฟ 15)ควร เปลี่ยนส้ารับเป็นเงิน จากธรรมเนียมปฏิบัติที่เพื่อนบ้านนำส้ารับหรือสังฆทานไปร่วม ทำบุญถวายแด่พระสงฆ์ แต่จำนวนส้ารับมักมากกว่าจำนวนพระสงฆ์หลายเท่า ซ้า บัจจยที่บรรจุในส้ารับไม่สดใหม่ หากเปลี่ยนจากส้ารับเป็นเงิน ก็จะทำให้เจ้าภาพมีเงิน เหลือไว้ทำบุญและง่ายต่อการจัดการ 16)ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด เพราะเป็น ประโยชน์ต่อเจ้าภาพมากกว่า

“ปรากฏว่าเมื่อนำมาทดลองใช้ใน 2 หมู่บ้าน ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ จึงมีการ ขยายผลไปสู่อีก 4 หมู่บ้านที่เหลือ(บ้านมะกอกนาบัว) และเกิดประเด็นเพิ่มเติมอีก 3 ประเด็น คือ 1)งดชิงโชคจากโปรยทานด้วยลูกอมหรือเงินเหรียญ 2)ควรเผาศพในเมรุ 3)งดจุดธูปในบ้าน เพราะควันจากรูปก่อให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บ การจุดในที่โล่ง หรือจุดแต่น้อย จึงเป็นข้อเสนอนำมาให้เจ้าภาพพิจารณา” รองหัวหน้าโครงการวิจัย กล่าว

และเป็นที่มาของการรวมตัวกันในระดับตำบล ทั้ง 6 หมู่บ้าน ที่ศาลาวัดไหล่หิน หลวง เพื่อประกาศเจตนารมณ์ในการจัดงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยมี ประกาศเป็นลายลักษณ์อักษรจากทางสภาวัฒนธรรมตำบลไหล่หิน ไว้เป็นหลักฐาน

ด้านนายชนะเกียรติ เจริญราช นายอำเภอเกาะคา ซึ่งเดินทางมาเป็นประธาน

ในพิธีประกาศเจตนารมณ์ดังกล่าว ย้ำว่า การประกาศเจตนารมณ์ของชาว ต.ไพล์หิน
ครั้งนี้ ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีมาก เพราะเป็นทางเลือกที่ช่วยลดปัญหาทางเศรษฐกิจให้กับ
เจ้าภาพได้อย่างชัดเจน จึงขอสนับสนุนอย่างเต็มที่ และในอนาคตอันใกล้ จะพยายามนำ
รูปแบบและวิธีการไปขยายผล เพื่อขับเคลื่อนสู่ระดับอำเภอต่อไป

.....

เวทีที่ 5 วันที่ 2 ตุลาคม 2552 เวลา 20.00 – 23.30 น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2
จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 29 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะ
ชัยปะละ 3) อาจารย์สุวรรณ เกษณา 4) อาจารย์ราตรี ดวงไชย 5) นายมนู นีวาโต 6) นาง
ผดุง ตีรราช 7) นางเบญจพร สุรธ่องช้าง 8) นายประมวล ยอดสาแล 9) นางกิม ปะละ 10) นาย
เพิ่มศักดิ์ จินะการ

ประเด็นการประชุม

ชี้แจงวาระ ทบทวนกิจกรรม และร่วมพิจารณาผลการพิจารณาร่างรายงานการวิจัยฉบับ
สมบูรณ์ มีข้อเสนอแนะ 14 ข้อ ซึ่งทีมวิจัยร่วมกันให้ข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อหัวหน้าโครงการได้
ดำเนินการปรับต่อไป โดยข้อเสนอแนะจากสกว.ประกอบด้วย 1)การทบทวนงานวิจัย น.18-20
เป็นการเขียนสรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้สั้นกระชับ และได้ใจความ สามารถนำไปเป็นแบบอย่าง
ให้โครงการวิจัยอื่นได้เรียนรู้วิธีการเขียนได้ อย่างไรก็ตาม สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นใคร่ขอให้
ทีมวิจัยเพิ่มเติมคำอธิบายว่า งานที่วิจัยที่ได้ทบทวนมานั้น ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการออกแบบ
กระบวนการวิจัย หรือเป็นประโยชน์ต่อทีมวิจัยและการดำเนินโครงการอย่างไร 2)บทที่ 3 เขียน
อธิบายเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานในแต่ละระยะได้ค่อนข้างดี อย่างไรก็ตามเพื่อให้รายงานฉบับ
สมบูรณ์เป็นเอกสารในการสร้างการเรียนรู้ให้กับโครงการวิจัยอื่นๆ เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือใน
การเก็บรวบรวมข้อมูล สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นใคร่ขอให้ทีมวิจัยเพิ่มเติม ข้อมูลเกี่ยวกับ 2.1)
ข้อดี ข้อเสีย ของเครื่องมือต่างๆ 2.2) ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการใช้เครื่องมือ และ
2.3) วิธีการแก้ปัญหาในระหว่างการเก็บข้อมูล 3)น.29 แผนภาพที่ 4 ขอให้ขยายขนาดของ
แผนภาพให้เห็นตัวหนังสือชัดเจนขึ้น 4)น.36 ขอให้เพิ่มเติมรายละเอียดของกิจกรรม ในส่วน
ของ ผู้จัดกระบวนการว่าคือใคร เนื้อกิจกรรมที่ทีมวิจัยทำ และภาพกิจกรรม 5)น.38 ข้อมูล
เกี่ยวกับประวัติงานศพบ้านไพล์หินที่น่าเสนอมีความน่าสนใจมาก เพื่อให้เนื้อหามีความสมบูรณ์
ขึ้น สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นใคร่ขอให้เพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับ วิธีการจัดเลี้ยง วิธีการถวายผ้า
การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชนในการจัดงานศพ ความเชื่อเกี่ยวกับการเผาศพ และ
กิจกรรมต่างๆ ในงานศพในอดีตเพิ่มเติม เพื่อให้เห็นข้อมูลเชิงเปรียบเทียบกับรูปแบบการงาน
ศพในปัจจุบันได้ชัดเจนขึ้น 6)น.39 น.44 ขอให้อธิบายความหมายของคำว่า “วันเสีย” ว่ามี
ความหมายอย่างไร 7)น.49 ขอให้เพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการเก็บข้อมูลของเยาวชน ว่ามี
วิธีการในการเก็บและรวบรวมข้อมูลอย่างไร 8)น.52 ขอให้เพิ่มคำอธิบายว่าข้อมูลที่ได้จากการ

เก็บและวิเคราะห์มานั้น ถูกนำมาใช้ประโยชน์ต่ออย่างไร 9)น.96 ขอให้ปรับรูปแบบตัวอักษร (Font) ให้เป็นรูปแบบเดียวกันกับที่ใช้ในการจัดพิมพ์รายงานหน้าอื่นๆ 10)น.105 – 106 ขอให้เพิ่มคำอธิบายความหมายของคำว่า “วันเสีย” “สะเปา” และ “วันดาเถาะ” 11)น.113 ขอให้เพิ่มคำแปลของคำว่า “หลัว” น.114 ขอให้เพิ่มคำแปลของประโยค “ต่ำเป็นเป็นดีไคร่หัว ต่ำตัวเป็นดีไคร่ให้” และ “ต่ำเป็นบ่อไคร่หัว ต่ำตัวบ่อไคร่ให้” 12)น.121 โปรดเรียงลำดับเลขที่มวิจัยให้เริ่มจาก 1 13)น.138-142 โปรดเพิ่มเติมข้อมูลคำอธิบายเกี่ยวกับความหมาย เนื้อหาของประเด็นที่ 1-13 และประเด็นที่ 1-16 ว่ามีเนื้อหาอย่างไรบ้าง หากเป็นไปได้ควรจัดรูปแบบของตารางให้ดูเข้าใจง่ายกว่าที่นำเสนอ 14)ในการจัดส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ ขอให้ทีมวิจัยตรวจสอบคำผิดคำถูกในเนื้อหา และขอให้ไหนดและทีมวิจัยจัดทำจัดส่งรายงานการเงินและสำเนาสมุดบัญชีมายัง สกว.เพื่อดำเนินการต่อไป

นำเสนอบทสรุปของโครงการด้วยกิจกรรมชวนทุกคนร่วมทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และการขยายผลทั้งองค์ความรู้ผ่านสื่อวีดิทัศน์ในรูปแบบของโครงการวิจัยต่อยอด และความร่วมมือนอกกลุ่มในชุมชน เพื่อสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาชุมชน โดยกิจกรรมสำคัญที่เกิดขึ้นคือการชวนทีมวิจัยเล่าเรื่องซึ่งมีประเด็นหลักดังนี้ 1)การเริ่มต้นของโครงการ 2)การได้มาของประเด็นปัญหา 3)นำเสนอปัญหาในฐานะแม่บ้าน 4)การรวมตัวของทีมต่างบทบาท 5)อุปสรรคในระยะแรก 6)การเข้ามาของเครื่องมือช่วยคลายปมปัญหา 7)ส่วนร่วมของนักเรียน 8)ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงที่สัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียน 9)พลังของทีมวิจัยร่วม 10)ผลของการศึกษาดูงาน 11)ความประทับใจของนักวิจัย

นายกร ศิริพันธุ์ และน.ส.อรพรรณ สงเคราะห์ธรรม ในนามนักศึกษาทุนวิจัย CBPUS นำเสนอโครงการวิจัย “แนวทางการผลิตสื่อวีดิทัศน์เพื่อขยายผลองค์ความรู้เรื่องการจัดการงานศพบ้านไหล่หิน ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง” เพื่อต่อยอดขยายผลโครงการนี้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์โครงการ ดังนี้ 1)เพื่อศึกษาประเด็นข้อตกลงในการจัดการงานศพในบ้านไหล่หิน 2)เพื่อจัดทำสื่อวีดิโอเผยแพร่ประเด็นข้อตกลง และกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามโครงการวิจัยรูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงบ้านไหล่หิน ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง

พระครูสังฆรักษ์วิฑูรย์ อิศฺสรธมฺโม ในนามประธานชมรมธรรมะสว่างใจ นำเสนอ “โครงการขยายแนวร่วม ร่วมสร้างหมู่บ้านพอเพียง เพื่อรากฐานสุขภาพที่ยั่งยืน บ้านไหล่หิน จ.ลำปาง” ที่ต้องอาศัยการรวมกลุ่มของทีมวิจัยที่เข้มแข็งมาเป็นกลไกขับเคลื่อนอีกแรงหนึ่ง แล้วอธิบายวัตถุประสงค์โครงการ ดังนี้ 1)เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านไหล่หินมีคุณธรรมสามารถ ลด ละ เลิกสิ่งเสพติด และอบายมุข 2)เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านไหล่หินได้พัฒนาไปสู่การสร้างเสริมสุขภาพและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริส “เศรษฐกิจพอเพียง” 3)เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านไหล่หินมีครอบครัวอบอุ่น มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม

วิธีการ / ขั้นตอน

1. นำเสนอวัตถุประสงค์การประชุม และกิจกรรมตามวาระ
2. อธิบายภาพรวมสรุปโดยหัวหน้าทีมวิจัย และเชื่อมโยงไปสู่การได้มาของโครงการวิจัยสร้างวิทัศน์เพื่อขยายผลโครงการ โดย นายกร ศิริพันธุ์ และน.ส.อรพรรณ สงเคราะห์ธรรม และผศ.ปริญทร์ รุจจนพันธุ์ เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ
3. พิจารณา ผลการพิจารณาร่างรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ มีข้อเสนอแนะ 14 ข้อ โดย รศ.ดร.อวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ
4. นางสาวภัทรา มาน้อย ชวนทีมวิจัยเล่าเรื่องเพื่อสื่อให้เห็นภาพกิจกรรมที่เขียนโดยนายกฤษฎา เขียวสนุก แล้วสรุปภาพที่ได้ให้ทุกคนร่วมเรียนรู้
5. พระครูสังฆรักษ์วิหังษ์ อีสรรทมโม ได้เข้ามาแสดงการมีส่วนร่วม สนับสนุน และนำเสนอวัตถุประสงค์ของความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน โดยอาศัยบทบาทของพระสงฆ์เข้ามาเป็นแกนนำที่สำคัญ พร้อมกับเปิดเวทีประชุมคณะกรรมการกลุ่มธรรมะสว่างใจ บ้านไหล่หิน ซึ่งทีมวิจัยร่วมทำโครงการต่อยอดนี้ โดยมีบทบาทที่ต่อยอดมาจากโครงการ “รูปแบบการจัดการงานศพ” สนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนเกิดความยั่งยืน และมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

เครื่องมือที่ใช้

- แผนผังแสดงการทำงานของโครงการ
- หนังสือ National Geographic

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- การอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นโดยทีมวิจัยทุกคน สามารถฉายภาพให้เห็นการทำงานตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่าทีมวิจัยทั้งที่มีความเข้าใจและอธิบายกิจกรรมที่ผ่านมาได้ทุกคนอย่างมีความสุข
- โครงการนี้ปิดโครงการ พร้อมกับเปิดโครงการใหม่ 2 โครงการที่แสดงถึงการต่อยอดและแนวร่วมเครือข่ายชุมชน คือ โครงการวิจัย “แนวทางการผลิตสื่อวีทัศน์เพื่อขยายผลองค์ความรู้เรื่องการจัดการงานศพบ้านไหล่หิน ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง” และ “โครงการขยายแนวร่วม ร่วมสร้างหมู่บ้านพอเพียง เพื่อรากฐานสุขภาพที่ยั่งยืน บ้านไหล่หิน จ.ลำปาง”

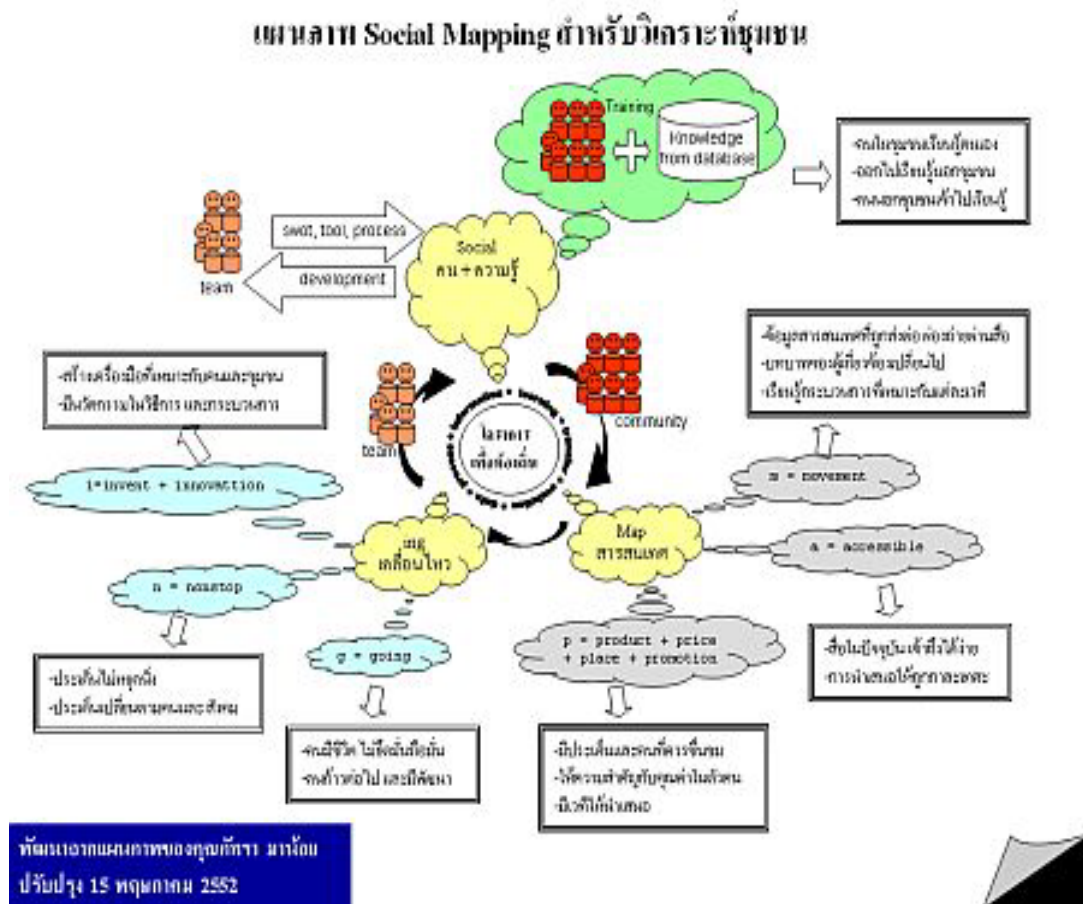
.....

กิจกรรมที่ 8 เข้าร่วมเวทีวันที่ 10 ของทุกเดือน

เวทีที่ 1 วันที่ 10 เมษายน 2552 เวลา 09.00 – 12.00น. วัดไหล์หินหลวง

ประเด็นการประชุม

ศูนย์ประสานงานจังหวัดลำปาง นำตัวแทนนักวิจัยจากพื้นที่ต่าง ๆ ไปประชุมนอกศูนย์ประสานงาน โดยเข้าไปร่วมงานแถลงข่าวกับโครงการวิจัยฯ ที่บ้านไหล์หิน โดยมีรายละเอียดอธิบายไว้ในกิจกรรมที่ 7 แล้ว

เวทีที่ 2 วันที่ 10 พฤษภาคม 2552 เวลา 09.00 – 16.00น. ศูนย์ประสานงานวิจัยฯ
ทีมวิจัยเข้าร่วมเวทีมี 1 คน ได้แก่ อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์

ประเด็นการประชุม

ร่วมแลกเปลี่ยนกับการนำเสนอความก้าวหน้าของโครงการวิจัย “กระบวนการสร้างการเรียนรู้ตำนานมูลศาสนากบวัดบ้านเอื้อม ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง” นำเสนอ

โดยทีมวิจัย 3 ท่าน คือ พระอธิการสวัสดิ์ โสตุถิโก เจ้าอาวาสวัดบ้านเอื้อม พระสุริยา วัดยาง อ้อยเหนือ และอาจารย์เกษวีร์ สว่างวงศ์ ซึ่งทุกท่านนำเสนอที่มา กิจกรรม บทเรียน ปัญหา และการขยายต่อไปได้อย่างชัดเจน ด้านานุมูลศาสนาของวัดบ้านเอื้อมที่เลือกมาแปลครั้งนี้ มีต้นฉบับขนาด 48 หน้าปี่ปลา โดยมีแผนแปลออกมา 4 รุ่นคือ 1) ภาษาล้านนา 2) ภาษาปวนวรรต 3) ภาษาคำเมือง 4) ภาษาไทย ได้มีโอกาสนำเสนอเรื่องการจัดทำหรือการนำพจนานุกรมภาษาล้านนามาใช้ในโครงการ นอกเหนือจากที่โครงการได้จัดทำแบบฝึกหัดที่สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของอาจารย์อัครณีย์ ณ น่าน ว่าน่าจะนำวรรณกรรมอ้างอิงในพื้นที่อื่นมาใช้ประโยชน์ หลังเสร็จการประชุมนางสาวภัทรา มาน้อย เฉลยว่าทีมนี้ได้มีการใช้ Social Mapping ทำให้สามารถนำเสนอได้อย่างเป็นลำดับเริ่มจากนำเสนอเรื่องคนและความรู้ (Social) ข้อมูล (Map) และกิจกรรม (Ing)

ร่วมแลกเปลี่ยนกับการนำเสนอโครงการใหม่ของเยาวชนโรงเรียนพัฒนาสังคม คุณกมลธรรณ ยอดกำลัง นำเยาวชนของอำเภอห้วยฉัตรมานำเสนอ เยาวชนอธิบายได้ชัดเจนกันทุกคน ผมมีโอกาสแนะนำว่าน่าจะหาชื่อโครงการมาเป็นธง วัตถุประสงค์ สรรหาคนที่เข้ามามีบทบาท ประเด็น และกิจกรรม โดยสิ่งแรกที่ต้องทำคือการหาชื่อโครงการ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้น ทีมเยาวชนที่มานำเสนอมีความเข้าใจกิจกรรมที่ทำอยู่ในโรงเรียนพอสมควร จึงเสนอชื่อโครงการว่า “รูปแบบโรงเรียนต้นแบบเชิงบูรณาการบ้าน วัด โรงเรียน” แต่หลังจากแลกเปลี่ยนร่วมกันในเวที ได้มีข้อสังเกตว่าเยาวชนอายุประมาณ 10 – 15 ปี น่าจะมีขอบเขตไม่กว้างหรือลึกเกินไปนัก จึงเสนอชื่อโครงการใหม่ว่า “แนวทางการพัฒนาเยาวชนโรงเรียนพัฒนาสังคม” เพราะที่มากขึ้นครั้งนี้เนื่องจากเกาะกลุ่มจากการใช้โรงเรียนพัฒนาสังคมเป็นฐาน และที่เสนอไปก็เพื่อให้มีการนำไปพูดคุยแลกเปลี่ยนกันในพื้นที่ใหม่ ก่อนที่จะกลับมานำเสนอในเวที เพื่อทบทวนและร่วมให้ความเห็นกันอีกครั้ง

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- การใช้ Social Mapping เป็นวิธีการที่โครงการวิจัย “ด้านานุมูลศาสนา” ได้เรียนรู้ และสามารถปรับใช้ จนเข้าใจและนำเสนอโครงการวิจัยของตนเองได้อย่างชัดเจน
- เยาวชนโรงเรียนพัฒนาสังคมมานำเสนอครั้งนี้ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นบทเรียนที่ดีของเยาวชน ที่จะนำประสบการณ์ไปพูดคุยกันในพื้นที่แล้วเตรียมความพร้อม และกลับมาเสนอโครงการอีกครั้ง

○ บทสรุปของกิจกรรมเชื่อมโยงทั้ง 3 ระยะ

กรอบกิจกรรมของโครงการถูกกำหนดขึ้นระหว่างพัฒนาโครงการมี 3 กรอบคือ การหา รูปแบบ การทดลองใช้ และการขยายผล เมื่อดำเนินการในระยะที่หนึ่งก็พบความชัดเจนในประเด็นทำให้จัดกลุ่มประเด็นออกเป็น 3 กลุ่มอย่างชัดเจนคือ การจัดการ ความเชื่อ และพิธีกรรม จากการศึกษาประเด็นโดยใช้ข้อมูล และความเป็นคนในพื้นที่แล้ว พบว่าประเด็นเรื่องของพิธีกรรมไม่อยู่ในกรอบการทำงานของโครงการวิจัย ซึ่งประเด็นที่ได้จากการทำงานส่วน

ใหญ่เน้นไปที่การจัดการ และความเชื่อที่ต้องมีการจัดการ หารูปแบบที่เป็นที่ยอมรับ โดยอาศัยเวทีประชาคมในหมู่บ้านเป็นวิธีการหาแบบและข้อเสนอแนะเป็นสำคัญ ซึ่งผลการหามติในระยะแรกยังเป็นมติจากตัวแทนชาวบ้านประมาณ 10% ที่เข้าร่วมประชุม

กิจกรรมในระยะที่สองถูกกำหนดขึ้นบนความต่อเนื่องจากระยะที่หนึ่ง โดยขยายการรับรู้การยอมรับ และหาแนวร่วมออกไปในระดับครัวเรือน เป็นการทดลองใช้ประเด็นที่เกิดจากการทำงานระยะที่หนึ่ง และนำประเด็นเข้าทบทวนทำให้เกิดการมีส่วนร่วมขยายออกไปในหมู่บ้านเชิงลึกมากขึ้น และเพิ่มบทบาทของหัวหน้าหมวดเข้ามากำกับเวที จนเกิดการยอมรับอย่างชัดเจน โดยอาศัยการตอบรับจากในเวที และการแลกเปลี่ยนในเวทีของนักวิจัยถึงผลตอบกลับที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

กิจกรรมระยะที่สามเป็นการต่อยอด เป็นกระบวนการขยายพื้นที่ภายใต้เงื่อนไขของพื้นที่ในบริบทเดียวกัน จากการเงื่อนไขของคนในพื้นที่ที่ยังอยู่ในเครือข่ายตำบลพื้นที่เดียวกัน หากไม่ขยายผลให้เกิดการยอมรับให้ครอบคลุมทั้งตำบล ก็จะมีเงื่อนไขของทั้งในหมู่บ้านที่ทำไปแล้ว และคนนอกหมู่บ้านเดิมที่ต้องการใช้รูปแบบข้อตกลงที่มีการพูดคุยกัน แต่ขาดกระบวนการชวนเข้าสู่การยอมรับในแนวทางเดียวกันผ่านความเป็นทางการหรือการหาความชอบธรรมทั้งจากภายในหมู่บ้าน และภายนอกหมู่บ้านด้วยกัน

ผลการทำงานในระยะที่สามเกิดจากฐานคิด ในสองระยะแรกที่ได้รับการเรียนรู้ จัปตาจากพื้นที่ข้างเคียง สำหรับตำบลข้างเคียงก็ยังมีเพื่อนบ้านที่มีโอกาสเข้ามาเรียนรู้ และให้ความสนใจในวิธีการทำงาน ประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมของกระบวนการที่จะนำไปสู่ประเด็นข้อตกลง ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะนำไปใช้ได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ อย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) ลักษณะเฉพาะบุคคลของผู้นำในพื้นที่ได้แก่กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน 2) ความสามัคคีของคนในชุมชนที่มีใช้ผู้นำทางศาสนา 3) การมองเป็นปัญหาร่วม ซึ่งการจัดการงานศพนั้นมีปัญหาเฉพาะในบางพื้นที่เท่านั้น

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1สรุปผลการดำเนินงาน

จากการดำเนินงานเพื่อหารูปแบบการจัดการงานศพผ่านการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านผ่านเวทีในหลายระดับ ทำให้ได้ประเด็นข้อตกลงที่ยอมรับร่วมกันในหมู่บ้านและใช้เป็นประเด็นต้นแบบในการขยายผลไปสู่หมู่บ้านอีก 4 หมู่บ้านจนครบทั้งตำบลไหล่หิน ได้แก่ บ้านเข้าซ้อน บ้านแม่ฮวก บ้านมะกอกนาบัว บ้านกัว

1) พบว่าประวัติการจัดการงานศพจากอดีตถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ทำให้รู้ว่า 80 ปีก่อนหน้านี้งานศพในแต่ละหมู่บ้านไม่มีพิธีกรรม หลังจากเสียชีวิตแล้วจะหามไปเผาหรือฝังทันที ไม่มีการเก็บศพ ไม่มีพิธีสวดอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ไม่มีขบวนแห่ถึงศพเนื่องจากการแห่ศพจะกระทำได้เฉพาะชนชั้นสูง

2) ได้ประเด็นข้อตกลงงานศพของบ้านไหล่หินมีจำนวน 16 ประเด็นคือ 1) ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล 2) ใช้เครื่องปรุงพอรประมาณ 3) ลดน้ำอวดลมเป็นน้ำเปล่า 4) ลดอาหารว่าง 5) เตรียมเตียงอย่างพอรประมาณ 6) ลดสุรา 7) งดเล่นการพนัน 8) งดจ้างวงดนตรี 9) ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน 10) ใช้โครงปราสาทवार 11) ยืมโลงทองที่สวงามมาครอบโลงจริง 12) เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน 13) จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอรประมาณ 14) งดการจุดพลุและบั้งไฟ 15) ควรเปลี่ยนสาร์บเป็นเงิน 16) ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด ส่วนประเด็นเพิ่มเติมจากการขยายผลมีจำนวน 3 ประเด็นคือ 1) เผาศพในเมรุ 2) งดจุดธูปในบ้าน 3) งดชิงโชคจากโปรยทาน

3) ประกาศข้อตกลงในการจัดการงานศพโดยสภาวัฒนธรรมตำบลไหล่หินเป็นภาพรวมของทั้งตำบลมี 18 ประเด็น โดยบ้านหมู่ 1 มี 17 ประเด็น บ้านหมู่ 3 มี 14 ประเด็น บ้านหมู่ 4 มี 15 ประเด็น บ้านหมู่ 5 มี 15 ประเด็น ส่วนบ้านหมู่ 2 และหมู่ 6 พิจารณาลดประเด็น 1 ประเด็นเหลือเพียง 15 ประเด็น สำหรับประเด็นในภาพรวมของทั้งตำบลมีดังนี้ 1) ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล 2) ใช้เครื่องปรุง พอประมาณ 3) ลดน้ำอวดลมเป็นน้ำเปล่า 4) ลดอาหารว่าง 5) เตรียมเตียงอย่างพอรประมาณ 6) ลดสุรา 7) งดเล่นการพนัน 8) งดจ้างวงดนตรี 9) ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน 10) เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน 11) จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอรประมาณ 12) งดการจุดพลุและบั้งไฟ 13) ควรเปลี่ยนสาร์บเป็นเงิน 14) ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด 15) งดชิงโชคจากโปรยทาน 16) เผาศพในเมรุ 17) งดจุดธูปในบ้าน 18) ใช้โครงปราสาทवार

5.2 อภิปรายผล

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง ศาสนา และวัฒนธรรมเกิดขึ้นตลอดเวลาในทุกชุมชน ในช่วง 100 ปีที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงมากกว่าช่วง 1,000 ปีก่อนในทุกด้าน ค่านิยมและความเชื่อถูกแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนมีผลจากการย้ายถิ่น และการรับรู้ข้อมูลจากสื่อภายนอกที่ถูกพัฒนาตลอดเวลา เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ และอินเทอร์เน็ต ความเจริญทางวัตถุพัฒนาเร็วกว่าการพัฒนาทางจิตใจ ทำให้เกิดการแข่งขันโดยใช้ฐานะและยศตำแหน่งทางสังคมเป็นตัวชี้วัดคุณค่าของมนุษย์

งานศพในชุมชนมิใช่ภาระของเจ้าภาพเพียงบ้านเดียวเหมือนในเมืองหลวง แต่เป็นภาระร่วมกันของญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านที่ผูกพันกันทางสายเลือดมายาวนาน งานศพจึงเป็นงานใหญ่ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้คนมากมาย อาทิ แม่บ้าน พ่อบ้าน ผู้สูงอายุ ผู้นำและพระสงฆ์ กระบวนการจัดการงานศพมีความเกี่ยวข้องใน 3 กลุ่มประเด็นคือ ความเชื่อ การจัดการ และพิธีกรรม มีประเด็นเกี่ยวกับงานศพเกิดขึ้นใหม่มากมายที่เป็นผลจากความเจริญทางเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านั้นถูกยึดถือเป็นแนวปฏิบัติกันต่อไป และมีหลายเรื่องที่ไม่ตั้งอยู่บนความสมเหตุสมผล กลายเป็นวิวัฒนาการการจัดการงานศพที่แฝงด้วยการแข่งขันด้านความมีฐานะทางสังคม กลายเป็นงานที่แสดงถึงหน้าตาของเจ้าภาพงานศพและนับจะทวีความรุนแรง เป็นปัญหาร่วมที่รอการแก้ไขและปรับเปลี่ยนให้ถูกต้องบนทางสายกลาง

การให้ความรู้เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันประกอบด้วย 3 ห่วง คือ ความพอประมาณ ความสมเหตุสมผล และความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เมื่อเริ่มต้นเวทีประชาคมเพื่อหาประชาคมดี ทำให้คนในชุมชนได้เข้าใจแนวทางการใช้ชีวิตบนทางสายกลาง ครั้งนี้คนในชุมชนได้ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐานคิดเพื่อพิจารณาเลือกรูปแบบหรือแนวทางการดำเนินชีวิตของชุมชน ซึ่งหลักปรัชญานี้จะกลายเป็นฐานคิดของทุกคนสำหรับเรื่องอื่นที่ต้องตัดสินใจในอนาคต

หากชุมชนใดที่เห็นว่ากิจกรรมใดเป็นปัญหาร่วมที่ต้องการแก้ไขด้วย กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐานคิดในกระบวนการแก้ปัญหา เสนอให้เริ่มต้นจากการเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาเป็นทีมงาน แล้วร่างกระบวนการแก้ปัญหา เก็บข้อมูลที่จำเป็นต่อการทำงาน หาแนวร่วมมาร่วมวิเคราะห์สถานการณ์และข้อมูลแวดล้อม ทำการประชาคมเพื่อหาประชาคมดีและข้อเสนอแนะ นำผลมาพิจารณาและประเมิน แล้วสรุปผลในชุมชนให้ทุกคนได้ทราบทั่วกัน และสร้างแนวร่วมจากองค์กรในชุมชนเป็นการต่อยอดความสำเร็จให้ยั่งยืนก็จะเป็นกระบวนการที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้ตรงประเด็นอีกกระบวนการหนึ่ง

5.3 บทเรียนของการได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการงานวิจัย

บทเรียน ความเปลี่ยนแปลง

โดย นายทรงศักดิ์ แก้วมูล ประธานสภาวัฒนธรรม ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง

“การเปลี่ยนแปลงอะไรบางอย่างในชุมชนนั้นเป็นไปได้ยาก ต้องใช้เวลา แล้วใครจะทำ และทำเพื่อใคร” เป็นประโยคที่เกิดขึ้นในระยะเริ่มต้นก่อนทำการวิจัยในพื้นที่ เกิดอะไรบางอย่างบางอย่างในพื้นที่ก่อนงานวิจัยจะเริ่ม คำถาม คำนิเทศ คำเตือน คำบอกเล่า ล้วนเป็นคำที่มีความหมายและมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจของชุมชนและเป็นคำที่เกิดขึ้นก่อนงานวิจัยจะเริ่ม

“ทำไปทำไม ของมันดีอยู่แล้ว”

“เป็นใครมาจากไหน ถึงได้กล้าทำในสิ่งที่เขาไม่ทำกัน”

“อย่าทำเลย เดียวมันจะขีด”

“เมื่อทำไปแล้ว ได้อะไรขึ้นมา ชาวบ้านได้อะไร”

“สุทำไปทำไม ไม่เป็นคนบอกให้สุทำ”

คำถามต่าง ๆ เหล่านี้ เกิดขึ้นเป็นประจําอย่างต่อเนื่อง ในช่วงที่มีข่าวการทำวิจัยเรื่องงานศพในบ้านไหล่หิน การทำงานเริ่มระมัดระวังมากขึ้น เริ่มหันมาพูดคุยกันในกลุ่มนักวิจัย ชาวบ้านถึขึ้น นักวิจัยต่างคนต่างให้ข้อคิดเห็นต่างกันไป เป็นกระຈกซึ่งกันและกัน เกิดการเปลี่ยนแปลงระหว่างการทำงาน นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงในตัวนักวิจัย เริ่มมีการไตร่ตรองความคิดของตนเองและเพื่อนร่วมงานอย่างละเอียด ประเด็นนี้เป็นผลที่เกิดขึ้นจากตัวนักวิจัยต้องการที่จะให้งานที่ออกมาเป็นที่ยอมรับของชุมชน เพราะฉะนั้นการที่จะเปลี่ยนแปลงอะไรบางอย่างบางอย่างในชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางความคิดของนักวิจัยท้องถิ่นที่มีต่อชุมชนและรูปแบบงานวิจัยนั้นก็ต้องเปลี่ยนไปตามรูปแบบที่เกิดขึ้น เพราะผลที่เกิดขึ้นในอนาคตเป็นเรื่องที่ชุมชนจะกล่าว่านักวิจัยของบ้านไหล่หินเป็นผู้นำทางความคิด หรือ “เป็นเก้าตางก้ากิด” และนี่เป็นสิ่งที่นักวิจัยท้องถิ่นต้องยอมรับ

หากกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงในงานวิจัยท้องถิ่นโดยนักวิจัยท้องถิ่นบ้านไหล่หิน หมู่ 2 ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง แล้วนั้น เกิดความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากตัวบุคคลนั้นคือนักวิจัย และเกิดความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากชุมชน และที่สำคัญเกิดความเปลี่ยนแปลงกับชุมชนโดยรอบ ถือว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดและสามารถสัมผัสได้ อย่างที่กล่าวมาข้างต้นว่า นักวิจัยของบ้านไหล่หินเกิดความเปลี่ยนแปลงทางความคิด เปลี่ยนแปลงการทำงาน ประเด็นนี้ส่งผลให้เกิดการยอมรับนักวิจัยในชุมชนขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพราะการทำงาน

ของนักวิจัยท้องถิ่นบ้านไหล่หันทำงานกันเป็นทีม ทำให้การยอมรับกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในงานวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ชาวบ้านเกิดความคิดเห็นที่แตกต่างจากนักวิจัยท้องถิ่นบ้าง แต่ความคิดของชาวบ้านเหล่านั้นก็ไม่ได้เป็นการแตกแยกในกลุ่มของชาวบ้านกันเอง แต่กลับเป็นผลดีต่อกระบวนการงานวิจัยที่กำลังลงมือกันอยู่ เป็นกระจกส่องการทำงานโดยคนในชุมชน เกิดสัมพันธภาพที่ดีในกลุ่มนักวิจัยและชาวบ้านที่เข้าร่วมเวที เสียงหัวเราะเริ่มเสียงดังขึ้น การแสดงความคิดเห็นในเวทีเริ่มมีสีสัน ข้อเสนอแนะมีมากขึ้น

สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นจากการที่ชาวบ้านมีความเข้าใจในกระบวนการงานวิจัยมากขึ้น ก่อปรกับชุมชนไหล่หันเป็นชุมชนที่มีการทำวิจัยในชุมชนค่อนข้างมาก ทำให้การดำเนินกิจกรรมระหว่างงานวิจัยนั้นเป็นไปอย่างราบรื่น ทั้งนี้เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงในเวทีงานวิจัยแล้วผลของความเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลต่อเนื่องไปยังความเปลี่ยนแปลงในชุมชนในช่วงเวลาปกติ และในช่วงที่มีงานศพในหมู่บ้าน ขั้นตอนและกระบวนการที่กำลังเกิดขึ้นในชุมชนไหล่หันนั้นเป็นกระบวนการที่มีทั้งการขับเคลื่อนโดยนักวิจัยและการขับเคลื่อนโดยคนในชุมชน ซึ่งเราต้องยอมรับว่าในบางครั้งของห้วงเวลาที่ดำเนินงานวิจัย บางเรื่องเป็นเรื่องที่นักวิจัยไม่สามารถถามต่อชุมชนได้ เนื่องจากว่าบางสิ่งบางอย่างในงานวิจัยเป็นเรื่องของจารีตประเพณี เป็นเรื่องของความเชื่อที่มีมานาน เพราะฉะนั้นประเด็นนี้คนที่ขับเคลื่อนเรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้ก็คือคนในชุมชน เมื่อคนในชุมชนเริ่มเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยทำให้ประเด็นคำถามที่ทีมวิจัยต้องการส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในเวทีประชาคม เป็นการพูดคุยผ่านกระบวนการประชาคมในหมู่บ้านและการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการในงานศพที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งในหมู่บ้าน เมื่อชาวบ้านเริ่มมีการพูดคุยในงานศพก็นำมาพูดคุยให้ข้อเสนอแนะในเวที โดยเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องราวที่มีการพูดคุยกันมานานก่อนงานวิจัยจะเริ่มขึ้นและเรื่องราวที่เกิดขึ้นระหว่างงานวิจัย ทำให้เห็นว่าวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่มีการบ่มมานาน การพูดคุย การเปลี่ยนแปลงสถานภาพที่เคยปิดกั้นทางความคิดของตนในเรื่องที่เกี่ยวกับจารีตถูกเปิดเผย ถูกพูดถึง ทำให้จารีตประเพณีหรือฮีตถูกรื้อฟื้นขึ้นมาพูดคุย บัดฝุ่นกันอีกครั้งว่า เป็นฮีตเดิมฮีตเก่าฮีตแก่หรือไม่อย่างไร ใช้เหตุและผลเข้ามาเป็นเครื่องมือในการชำระฮีตในชุมชน ทำให้มีการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลายเป็นทิศทางของความคิดที่ไม่เคยมีมาก่อนในชุมชน จนนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติเพื่อให้เกิดขึ้นตามการชำระฮีต โดยยังยึดหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและคำสั่งสอนของบรรพบุรุษในชุมชน ทั้งนี้เป็นการเดินทางสายกลางทางความคิดระหว่างนักวิจัยในหมู่บ้าน ผู้สูงอายุ เยาวชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพ่อบ้าน มาถึงตรงนี้จะเห็นว่าความเปลี่ยนแปลงในชุมชนเกิดขึ้นท่ามกลางมวลชนหลายหมู่เหล่าที่เห็นพ้องในแนวทางการดำเนินงานโครงการวิจัยการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านไหล่หัน หมู่ 2 และ หมู่ 6 ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทั้งทางกายภาพและสัมพันธภาพในชุมชนอย่างเห็นได้ชัด เกิดการยอมรับทางความคิด และการยอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้น

จากความเปลี่ยนแปลงในทั้งสองหมู่บ้านทำให้ชุมชนรอบข้างเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในกระบวนการงานวิจัยที่บ้านไหล่หันทั้งสองหมู่บ้านดำเนินการกันอยู่ มีทั้งเสียงสนับสนุนและเสียง

ไม่สนับสนุน เหมือนลักษณะในครั้งแรกที่เกิดขึ้นในบ้านไหล่หิน แต่กระนั้นก็ตามการกล่าวขานก็เป็นเพียงการกล่าวขานเล่าเรื่องราวเท่านั้น ความกระจัดกระจายในวัตถุประสงค์ของงานวิจัยยังไม่แผ่คลุมในระดับตำบลหรือชุมชนรอบข้างแต่อย่างใด

“หมู่บ้านท่านทำแบบใด ผมอยากมีแนวทาง

เหมือนบ้านท่านบ้าง หากมีเวลาผมขอเชิญมา

พูดคุยกับชาวบ้านตอนประชุมหมู่บ้านด้วยนะ”

เสียงของผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านหนึ่งบอกกล่าวแบบเชิญชวนหนึ่งในทีมวิจัยของเราเข้าไปพูดคุยในประเด็นที่บ้านไหล่หินทั้งสองหมู่บ้านกำลังดำเนินการและปฏิบัติกันอยู่ ตรงนี้เป็นการซึ่งคิดของชุมชนรอบข้างถึงแนวทางที่เกิดขึ้น เกิดความเปลี่ยนแปลงในชุมชนรอบข้างที่ตอบรับกระบวนการงานวิจัยที่เกิดขึ้น เป็นการส่งไม้ต่อที่ไม่ต้องออกแรงกันมากนัก เกิดแนวร่วมแบบไม่เป็นทางการเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาที่ไม่นาน เกิดแรงสนับสนุนจากภายนอกชุมชนเข้ามาเป็นระยะ ๆ จนในที่สุดกระบวนการและขั้นตอนที่เกิดขึ้นในบ้านไหล่หินก็สามารถหยิบยกในรูปแบบการดำเนินงานไปใช้กับชุมชนรอบข้างในตำบลไหล่หินได้เป็นอย่างดี จะแตกต่างตรงที่แนวทางและรูปแบบของแต่ละหมู่บ้านที่ไม่เหมือนกัน แต่กระบวนการที่นำไปใช้เป็นการถอดบทเรียนที่ชาวบ้านสามารถลงมือปฏิบัติได้ทันที ไม่ว่าจะเป็นบทเรียนทางความคิด บทเรียนทางการปฏิบัติ ทำให้เห็นว่าในเมื่อสิ่งที่บ้านไหล่หินทั้งสองหมู่บ้านกำลังทำอยู่นั้น เกิดผลดี ผลสัมฤทธิ์ที่มีคุณค่าหมู่บ้านหรือชุมชนรอบข้างเกิดความต้องการที่จะใช้กระบวนการของงานวิจัยเข้าแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ชุมชนของตน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตั้งแต่ตัวบุคคลไปถึงระดับหมู่บ้านจนนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในระดับตำบลนั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายใต้แนวความคิดที่อยู่ภายใต้กระบวนการงานวิจัยท้องถิ่นของชาวบ้านไหล่หินที่กล้าเปลี่ยนแปลงตนเอง เปลี่ยนแปลงชุมชนจนนำไปสู่รูปแบบการจัดงานศพที่เกิดขึ้นจากเวทีประชาคม เกิดจากบทเรียนที่ถอดตำมาจากชุมชนรอบข้าง ทั้งนี้ผู้เขียนที่เป็นหนึ่งในทีมวิจัยชาวบ้าน เห็นว่า กระบวนการที่เกิดขึ้นนั้นเป็นกระบวนการงานวิจัยที่สอนให้ชาวบ้านได้รู้จักกระบวนการคิดที่มีเหตุผลและเป็นขั้นตอน อย่างยั่งยืนบนฐานความคิดของตนเองและชุมชน

บทเรียนสรุปกระบวนการที่สำคัญจากโครงการ

โดย อ.ราตรี ดวงไชย รองผู้อำนวยการโรงเรียนไหล่หินวิทยา

หลังจากร่วมงานกับทีมวิจัยชุมชน แล้วได้เห็นกระบวนการทำงานที่ให้คนในชุมชนค่อย ๆ ซึมซับ ตระหนักถึงคำว่า “พอเพียง” และมีความเข้าใจในการที่จะใช้ชีวิตอยู่อย่างพอเพียง ตามวิถีของคนในชุมชน ที่คนในชุมชนเห็นร่วมกันว่าปัจจุบันเป็นไปอย่างไม่ประหยัด ไม่พอดีพองาม คือการจัดงานศพ ซึ่งกระบวนการทำงานเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วม จึงนำเสนอบทสรุปกระบวนการจากการร่วมงานโครงการวิจัย มีประเด็นที่สำคัญดังนี้

1. การประชุมที่เน้นให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม ได้แสดงความคิดเห็น ร่วมสรุปและวิเคราะห์ ร่วมกันในหลายรูปแบบ หลายระดับ อาทิ ประชุมนักวิจัย ประชุมนักวิจัยร่วม ประชุมผู้แทนชาวบ้าน และประชุมชาวบ้านทั้งหมดที่ละหมู่บ้าน การประชุมแต่ละครั้งเป็นการรับฟังความคิดเห็น และสรุปประเด็นต่าง ๆ เมื่อเป็นความคิดเห็นที่เกิดจากการมีส่วนร่วม ทำให้แน่ใจได้ว่าจะเป็นมติที่ยอมรับร่วมกัน และไม่เกิดความขัดแย้งตามมาในภายหลัง การประชุมมีปฏิทินการทำงานของแต่ละเวทีชัดเจนก่อนนำไปสู่เวทีสรุปผลในที่สุด

2. การเชิญภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือผู้สูงอายุมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ ให้ข้อคิดเห็นเป็นวิธีที่ทำให้เวทีแสดงความคิดเห็นมีความเข้าใจตรงกัน เกิดการยอมรับ คล้อยตาม เช่นการให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การเล่าวิวัฒนาการเรื่องการจัดกรงานศพที่มีแนวโน้มไปในทางที่จะฟุ่มเฟือยมากขึ้น เมื่อร่วมกันวิพากษ์ พินิจพิเคราะห์ร่วมกัน โดยใช้ข้อมูลและประสบการณ์การจัดกรงานศพในอดีตมาแลกเปลี่ยนในเวที จึงเกิดความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน

3. การศึกษาดูงานทำให้ผู้แทน หรือผู้นำในชุมชนได้ไปแลกเปลี่ยน ได้เห็นบทเรียนของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจริง เข้าใจเหตุของการเปลี่ยนแปลงค่านิยม ความเชื่อ พิธีกรรม ทำให้มีความกล้าในการรื้อสาง และ เปลี่ยนแปลงกิจกรรมบางอย่างที่มุงยกระดับครัวเรือนและชุมชนไปในทิศทางที่ดีขึ้น

4. การมีส่วนร่วมเป็นวิธีที่นักวิจัยหลัก และนักวิจัยร่วมใช้หลักประชาธิปไตย การทำงานทุกขั้นตอนได้นำชุมชนเข้ามาให้ข้อเสนอแนะ และร่วมวางแผน เปิดเวทีให้เกิดการมีส่วนร่วมเริ่มจากกลุ่มเล็ก ขยายไปทั้งหมู่บ้าน และขยายไปทั้งตำบล เป็นการทำงานที่อาศัยการมีส่วนร่วมจากระดับผู้นำชุมชนไปถึงระดับครัวเรือนอย่างชัดเจน

5. การประชาสัมพันธ์ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในระหว่างการทำงาน ไปถึงเวทีสรุปผล ที่นำเสนอหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประเด็นการงด การลดหรือการปรับเปลี่ยน เป็นแนวทางที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และนำไปใช้ในหมู่บ้านอื่น พื้นที่อื่น ในขอบเขตของโครงการที่ทีมวิจัยหลักได้วางแผนนั้น ได้ขยายพื้นที่ครอบคลุมไปทั้งตำบล และการประชาสัมพันธ์จะไปไกลกว่าด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อเอกสาร ป้ายประชาสัมพันธ์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออินเทอร์เน็ต และสื่อวิทยุชุมชน

ข้าพเจ้าได้เข้าร่วมในการดำเนินการ ได้เห็น ได้มีส่วนร่วมและอยู่ในขั้นตอนการทำงานที่เป็นกระบวนการที่ดี ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถนำไปปรับใช้กับการบริหารงานโรงเรียนไหล่หินวิทยาได้ และคิดว่าผลของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะทำให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญ เรียนรู้วิธีการ และนำไปประเต็นไปปฏิบัติสืบต่ออย่างยั่งยืน เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ใช้เป็นแนวปฏิบัติสืบทอดกันต่อไป

บทเรียนกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดในชุมชน

โดย อ.สุวรรณ เกษณา ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสาต-ผึ่งนาเกลือ

ชุมชนได้อะไรจากโครงการวิจัย ในเชิงวิชาการชุมชนได้ความรู้พื้นฐาน กับคำว่าวิจัย โดยพื้นฐานทางการศึกษาแล้ว ชุมชนมีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ซึ่งมีกลุ่มคนจำนวนน้อยในชุมชนที่ผ่านระบบการศึกษาที่รู้จักคำว่าวิจัย มีจำนวนมากที่ไม่รู้จักและไม่เคยได้ยิน และมี

จำนวนหนึ่งที่เคยได้ยิน ได้อ่านแต่ไม่มีความหมายหรือรู้แต่ไม่ชัดเจน โครงการวิจัยจึงเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้และเกิดกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน จึงทำให้ทุกคนในชุมชนหรือส่วนใหญ่ได้รู้จักคำว่าวิจัย คืออะไร อีกคำหนึ่ง คือคำว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นคำที่ทุกคนได้ยิน ได้ฟัง ได้คุ้นเคยผ่านทางสื่อต่างๆ แต่การที่จะรู้ความหมายอย่างถ่องแท้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัตินั้นมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่คิดเพียงเรื่องเศรษฐกิจ การกิน การใช้ และการคิดถึงอาชีพที่เป็นภาคการเกษตรเท่านั้น มองว่าเป็นเรื่องของส่วนตัวและครอบครัวเท่านั้น ซึ่งที่แท้จริงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักการหรือแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตของทุกกลุ่มอาชีพ โดยเริ่มต้นที่ตัวเอง ครอบครัว หน่วยงาน องค์กร ชุมชนและสังคม โครงการวิจัยจึงทำให้เกิดความชัดเจนในองค์ความรู้ กับคำว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้กับชุมชน เพื่อให้เกิดการนำไปใช้ไปปฏิบัติที่มีคุณค่าต่อตนเองและสังคม

ชุมชนได้เกิดกระบวนการอย่างน้อย 2 กระบวนการ คือ

1. กระบวนการมีส่วนร่วม การจัดการในงานศพมีใช้มีคนเดียว 2-3 คน ที่จะดำเนินการได้ และตัดสินใจให้เป็นไปตามความต้องการของตนเองได้ทุกอย่าง บางอย่าง บางประเด็น เป็นเงื่อนไข เป็นกติกา เป็นประเพณี ของสังคมที่ต้องปฏิบัติ โครงการวิจัย ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการใช้กระบวนการของเดมมิง (P D C A) โดยการคิดวางแผนร่วมกันเพื่อให้ได้ประเด็นปัญหาไปสู่การปฏิบัติจริง มีการสำรวจตรวจสอบประเด็นปัญหาใดที่ไม่ชัดเจนในทางปฏิบัติ และนำผลนั้นมาประเมินเพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป การได้ประเด็นปัญหาของการจัดการงานศพที่มีอยู่มากมายที่มีผลกระทบต่อเจ้าภาพและชุมชนมาบริหารจัดการอย่างได้ผลจึงเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

2. กระบวนการประชาธิปไตย การจัดการงานศพเป็นรูปแบบที่จัดสืบต่อกันมาและมีปัญหามากมายที่ไม่มีใครมองหรือมีคนมองแต่มีได้นำเสนอสู่การแก้ไข โครงการวิจัยทำให้ทุกคนมองเห็นปัญหาและนำปัญหานั้นมาคิดพร้อมกับนำเสนออย่างมีเหตุผล มีความขัดแย้งในเชิงเหตุผลของแต่ละบุคคล ท้ายสุดเกิดการยอมรับในเหตุผลซึ่งกันและกันและนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างลงตัว ทุกคนจึงเป็นได้ทั้งผู้นำและผู้ตามในกิจกรรมเดียวกัน

รูปแบบการจัดงานศพ เป็นเรื่องของการบริหารจัดการที่เป็นองค์ความรู้ของชุมชน การจัดการงานศพบางเรื่องเป็นความละเอียดอ่อน เป็นกิจกรรมที่ไม่มีการวางแผนหรือเตรียมการไว้ล่วงหน้า จึงจำเป็นที่จะต้องบริหารจัดการแบบเร่งด่วนและฉับพลัน ซึ่งมีหลักหรือประเด็นที่เป็นกิจกรรมในการบริหารจัดการที่พอจะแยกเป็นประเด็นใหญ่ๆอยู่ 3 ประเด็น คือ พิธีกรรม ความเชื่อ และค่านิยม

1. พิธีกรรม หรือพิธีการ เป็นกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมที่ต้องบริหารจัดการ ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 2 พิธีใหญ่ คือ พิธีทางศาสนา และพิธีทางสังคม

พิธีทางศาสนา เช่น การการนิมนต์พระสงฆ์มาเทศน์ สวด การจัดสำรับปัจจัย

พิธีทางสังคม เช่น การเชิญแขกมาร่วมงาน การบริการต้อนรับ การจัดอาหารเลี้ยงดู การจัดสถานที่ที่พักอาศัย การให้เกียรติผู้ร่วมงานเป็นตัวแทนในการวางผ้าบังสุกุลหรือถวายสำหรับปัจจัยแด่พระสงฆ์ เป็นต้น

2. ความเชื่อ เป็นนามธรรมที่สามารถดำเนินการได้เป็นรูปธรรม ความเชื่อเป็นกิจกรรมหรือวิธีการปฏิบัติที่ทำสืบต่อกันมา เช่น ความเชื่อเรื่องของวันดี วันเสีย เป็นความเชื่อที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจากคนรุ่นก่อน ไม่มีใครให้คำตอบที่ชัดเจนอย่างมีเหตุผลว่ามีผลว่า ดีอย่างไร เสียอย่างไร เพียงแต่เชื่อและปฏิบัติต่อกันมาและเชื่อว่าหากฝ่าฝืนปฏิบัติแล้วจะเกิดความไม่เป็นมงคล ความวิบัติ ต่อครอบครัวหรือชุมชน ตัวอย่างหรือสถิติของการไม่ปฏิบัติตามความเชื่อนั้นแล้วทำให้เกิดสิ่งที่ไม่ดีงามเกิดขึ้นต่อชุมชนและครอบครัว ก็ไม่มีความชัดเจน ความเชื่อจึงเป็นเรื่องของการปฏิบัติตามรุ่นต่อรุ่นมากกว่า ผลกระทบของประเด็นนี้คือ การที่ต้องจัดเก็บศพไว้นานหลายวันด้วยข้อจำกัดของคำว่า วันดี วันเสีย

3. ค่านิยม เป็นกิจกรรมที่ได้ประยุกต์หรือบูรณาการตามสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพียงมีใครได้คิดและทำเป็นแบบอย่างครั้งหนึ่งก็เกิดการปฏิบัติตามกัน ซึ่งในอดีตไม่เคยมี เช่น การจัดงานเลี้ยงแบบงานรื่นเริงหรืองานมงคล มีดนตรี มีการจัดตั้งโต๊ะเลี้ยงสุราอาหาร การจุดพลุดอกไม้ไฟ การจัดให้มีปราสาทสวยงามราคาแพง เป็นต้น ค่านิยมได้ก่อรูปแบบให้สังคมได้ชี้ถึงความเด่น ความด้อย ความมีศักยภาพหรือฐานะของเจ้าภาพ

โครงการวิจัย รูปแบบการจัดการงานศพ ได้อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนมาร่วมคิดและแก้ไขปัญหาที่ซ่อนบ่มอยู่ในการบริหารจัดการ โดยการนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการประยุกต์ใช้ ให้สอดคล้องกับวิถีชุมชนและความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ปัจจุบัน โครงการได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้าง รูปแบบ และพฤติกรรมสังคม สู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

รูปแบบการจัดงานศพเป็นองค์ความรู้ในชุมชนที่มีกระบวนการ เป็นองค์ความรู้ที่มีความยั่งยืน และจะมีพัฒนาการไปอย่างไม่จบสิ้น เป็นไปตามสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การจัดรูปแบบงานศพโดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงาน การนำประเด็นปัญหาที่เป็นผลกระทบมาสู่การแก้ไขและนำไปปฏิบัติอย่างได้ผลเป็นรูปธรรม จึงเป็นการสร้างบรรทัดฐานที่เป็นรูปแบบใหม่ในชุมชนที่ต้องปฏิบัติสืบไป

ชุมชนได้นำประเด็นปัญหาที่มีทั้งความง่าย และความยากในทางปฏิบัติมาจัดการได้อย่างลงตัวถือว่าเป็นความสำเร็จอย่างยิ่งของโครงการ ประเด็นปัญหาที่มีความง่าย เช่น การเปลี่ยนสำหรับเป็นเงิน เพียงชี้แจงเหตุผล ความเป็นมาให้กับชุมชนเข้าใจก็สามารถปฏิบัติได้ ประเด็นปัญหาที่มีความยาก เช่น เรื่องของวันดี วันเสีย ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีมานานเป็นนามธรรมที่มีความละเอียดอ่อน โดยนำเอาความหายนะ ภัยวิบัติ ความไม่เป็นมงคล มากำหนดหากไม่ปฏิบัติตามความยากอยู่ที่การเปลี่ยนความเชื่อโดยการหาเหตุผลมาหักล้าง ที่ทำให้ทุกคนยอมรับและพึงพอใจ

การดำเนินงานตามโครงการวิจัยถือว่ามีความสำเร็จ บรรลุตามวัตถุประสงค์ ชุมชนได้
อะไรมากมายจากการมีส่วนร่วมในโครงการนี้ โดยเฉพาะการได้มีส่วนร่วมในการสร้างบรรทัด
ฐานที่เป็นวิถีชีวิตชุมชนแบบยั่งยืน การได้สร้างพื้นฐานการเป็นนักวิจัยของคนในชุมชน การ
สร้างความพร้อมให้ชุมชนที่จะมองปัญหาอื่นที่มีอยู่ในชุมชน และเหนือสิ่งอื่นใดคือ ความ
ภาคภูมิใจของคนในชุมชนที่โครงการได้รับคัดเลือกให้เป็นโครงการวิจัยท้องถิ่นดีเด่น
ระดับประเทศ ความภาคภูมิใจของชาวบ้านไหล่หินอีกประการหนึ่งคือ การที่ได้มีส่วนร่วม หรือ
เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างตัวแบบในการจัดงานศพที่สามารถขยายผลไปสู่หมู่บ้านใกล้เคียงได้
ปฏิบัติตาม ต้องขอขอบคุณ สกว.ที่มอบโอกาสให้เกิดกระบวนการสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีในชุมชน
อีกโอกาสหนึ่งในระบบการศึกษาในสถานศึกษาที่จะได้รับประโยชน์จากโครงการ คือการ
นำเอาองค์ความรู้ที่มีอยู่ในการจัดงานศพ มาจัดทำเป็นสาระหลักสูตรท้องถิ่น ให้บุตรหลานได้เกิด
การเรียนรู้ควบคู่ไปกับการได้เห็นการปฏิบัติจริงของชุมชน ซึ่งมีเกือบทุกสาระอยู่ในองค์ความรู้นั้น
ท้องถิ่น ชุมชน มีปัญหาซ่อนบ่มอยู่มากมาย ที่รอรับการแก้ไขและพัฒนา เพื่อสร้างความ
สงบสุขให้ชุมชน เพียงแต่ว่าจะมีใครเสียสละเวลาและกล้าเป็นผู้นำในการมองปัญหานั้น ๆ แล้ว
สืบค้นเพื่อแก้ไข โดยการอาศัยการสนับสนุน จาก สกว.ท้องถิ่น ที่พร้อมให้การสนับสนุน ซึ่งถือ
ว่า สกว. มีส่วนช่วยสร้างและขัดเกลาสังคม นำชุมชนให้เกิดการขับเคลื่อนตนเอง เกิดการ
เปลี่ยนแปลง พัฒนา นำความสุข ความสงบสู่ชุมชนท้องถิ่นได้ตามสถานการณ์

บทส่งท้ายใน หนังสือเล่มเล็ก

โดย อ.ราตรี ดวงไชย นักวิจัย/รองผู้อำนวยการโรงเรียนไหล่หินวิทยา

บ้านไหล่หิน เป็นหมู่บ้านที่มีคนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น มีวัฒนธรรมประเพณีที่ปฏิบัติ
สืบทอดกันมาช้านาน ศูนย์รวมจิตใจของชุมชน คือวัดเสลารัตนปัทมดารามหรือที่เรียกกัน
ทั่วไป คือ วัดไหล่หินหลวง และหลวงพ่อกะสรบันโย ซึ่งท่านได้มรณภาพไปนานแล้ว มีแต่
สถานที่ที่ประดิษฐานรูปท่านชาวบ้านเรียกว่า กู่ ให้ชาวบ้านได้สักการะบูชา โดยลักษณะของคนใน
ชุมชนแล้วจะมีความรัก ความสามัคคี เกื้อหนุนช่วยเหลือกันและกัน มีจิตใจที่โอบอ้อมอารี มี
นิสัยรักสงบ ด้วยพื้นฐานลักษณะนิสัยของชาวบ้านที่มีลักษณะเช่นนี้จึงทำให้ เมื่อมีกิจกรรมหรือ
มีงานที่เป็นงานส่วนรวม เช่นงานวันสำคัญต่างๆ หรือมีงานที่คนในหมู่บ้านจัดขึ้น เช่นงานขึ้น
บ้านใหม่ งานแต่งงาน และงานศพ เป็นต้น จะมีชาวบ้านร่วมงานอย่างมากมาย และผู้จัดหรือ
เจ้าภาพจะให้การต้อนรับเป็นอย่างดี ทั้งด้านสถานที่ ด้านอาหาร เพื่อให้ผู้ที่มาร่วมงานเกิด
ความสะดวกสบาย รับประทานอาหารจนอิ่ม ดังนั้นเจ้าภาพจะจัดอาหารเพื่อไว้เนื่องจากกลัวไม่
พอเลี้ยงผู้ร่วมงาน ซึ่งก็รวมถึงการจัดงานศพด้วย

บ้านไหล่หินเมื่อมีคนตายจะเก็บศพไว้หลายวัน เนื่องจากความเชื่อเรื่องวันที่ไม่เหมาะสม
ที่จะเผา กลัวว่าเมื่อเผาวันที่ไม่ดีหรือที่ชาวบ้านเรียกว่าวันเสีย ก็จะมีคนตายตามอีกหลายคน
จากการที่ต้องเก็บศพไว้หลายวันจึงทำให้สิ้นเปลืองและเสียเวลามาก โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ
การนำวิธีการวิจัยการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในหมู่บ้านไหล่หินโดยการ

นำของผู้ช่วยศาสตราจารย์บุรินทร์ รุจจนพันธ์ จากมหาวิทยาลัยโยนก และมีนักวิจัยที่เป็นคนในหมู่บ้านร่วมในการวิจัย โดยได้ใช้เวลาวิจัยประมาณ 1 ปี การวิจัยครั้งนี้ประสบผลสำเร็จ ชาวบ้านมีข้อปฏิบัติ หรือ ข้อตกลงร่วมกันในการจัดงานศพ โดยมีทั้งหมด 16 ข้อ เช่น การลดเหล้า การลดอาหารว่าง การงดเล่นการพนัน งดจุดพลุและบั้งไฟ การใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน การงดจ้างวงดนตรี เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ ชาวบ้านเห็นว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการสิ้นเปลือง ทำให้ผู้จัดงานศพต้องเพิ่มภาระการจ่ายมากขึ้น จากการดำเนินการตามกระบวนการวิจัยนี้ สามารถเปลี่ยนทัศนคติ ความคิดเห็น เปลี่ยนความเชื่อ เปลี่ยนค่านิยม วัฒนธรรมประเพณี บางอย่างของชาวบ้านได้ เนื่องจาก ทีมวิจัยใช้หลักการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้คนในชุมชนได้ตระหนักเห็นความสำคัญ ความจำเป็นหรือผลเสียในการจัดงานศพที่ได้ปฏิบัติกันมา จากกลุ่มเล็กขยายให้เป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น ใช้หลักประชาธิปไตย คือการเสนอความคิดเห็น การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และการยอมรับเสียงส่วนใหญ่ ใช้หลักการได้เห็นหรือปฏิบัติจริง เช่นการนำชาวบ้านไปศึกษาดูงาน ชาวบ้านได้เห็นการจัดงานศพแบบประหยัด ซึ่งไม่มีผลเสียต่อชาวบ้านในชุมชนแต่อย่างใด และขณะที่ดำเนินการวิจัยก็ได้ทดลองจัดงานศพตามข้อตกลงหรือข้อปฏิบัติ ผลปรากฏว่ารายจ่ายลดลง ปัจจุบันชาวบ้านบ้านโหลหินยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงในการจัดงานศพที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

จากผลของการวิจัยนี้ ถ้าคนรุ่นต่อไปได้เข้าใจ และ ปฏิบัติตามสืบทอดหรือขยายต่อไปยังชุมชน หมู่บ้านอื่นก็ถือว่างานวิจัยประสบผลสำเร็จอย่างยิ่ง ที่คนได้เห็นความสำคัญของการดำเนินวิถีชีวิต ตามสภาพบริบทของตน มีการกิน อยู่ อย่างพอเพียง ซึ่งนอกจากจะทำให้ครอบครัวอยู่อย่างมีความสุขแล้ว ชุมชน สังคม ก็จะมีสุขด้วยเช่นกัน

บทส่งท้ายใน หนังสือเล่มเล็ก

โดย อ.สุวรรณ เกษณา นักวิจัย / ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสาต ผึ่งนาเกลือ

โครงการวิจัยได้เริ่มขึ้นจากการศึกษาปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งมีอยู่มากมาย ชุมชนได้เลือกประเด็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสังคมโดยรวมและเป็นปัญหาที่ส่วนรวมต้องการแก้ไข

การจัดงานศพเป็นประเพณี เป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาและต้องปฏิบัติสืบทอดกันไปไม่สิ้นสุด มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยบ้าง มีวัฒนธรรม องค์ความรู้มากมายในกิจกรรมการจัดงานศพ ขณะเดียวกันก็มีปัญหาอีกมากมายที่ซ่อนบ่มอยู่ในการบริหารจัดการ เพียงแต่ว่าไม่มีใครได้หยิบยกเอาประเด็นปัญหามาบริหารจัดการให้เกิดเป็นรูปธรรม ชุมชนได้วิเคราะห์ปัญหาที่เป็นประเด็นปัญหาหลักที่มีผลกระทบต่อชุมชน ต่อเจ้าภาพงานศพ โดยเฉพาะประเด็นปัญหาค่าใช้จ่ายในการจัดการที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ตามค่านิยมของสังคม

ทำอย่างไรจะแก้ปัญหาที่มีค่าใช้จ่ายสูงให้ลดลงให้เกิดความพอเพียง จึงได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจมาบูรณาการในการบริหารจัดการ โดยชี้ให้ชุมชนได้รู้และเข้าใจถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่จะนำมาใช้และนำไปสู่การปฏิบัติจริงร่วมกัน

การจัดงานศพไม่ได้จัดตามความคิด แนวคิดหรือความต้องการของเจ้าภาพ หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ บางประเด็น บางกิจกรรมเป็นเรื่องของประเพณี วัฒนธรรม มีเงื่อนไขกติกาทางสังคมที่ทุกคนต้องยอมรับ และปฏิบัติตาม การจัดงานศพจึงเป็นงานที่สังคมหรือชุมชนต้องขับเคลื่อนไปด้วยกัน ปัญหาที่ถูกนำมาแก้ไขร่วมกัน ยอมรับมติหรือแนวทางร่วมกัน

การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มาสร้างเป็นองค์ความรู้ให้ชุมชนได้เข้าใจและเกิดความตระหนักจึงทำให้โครงการวิจัยรูปแบบการจัดงานศพโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ประเด็นปัญหาได้รับการแก้ไข พัฒนา ปรับปรุง นำสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างลงตัว และที่สำคัญเกิดจากที่ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

โครงการวิจัยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีต่อชุมชน เช่น ค่าใช้จ่ายลดลง ค่านิยมที่ทำให้เกิดความฟุ้งเฟ้อหมดไป เช่น การจัดตั้งโต๊ะเลี้ยงสุรา อาหารแบบงานมงคลไม่มี ความเชื่อบางอย่างได้รับการแก้ไข เช่น ความเชื่อเรื่องของวันดี วันเสีย ที่เจ้าภาพต้องเก็บศพไว้นาน ก็เปลี่ยนไปที่ทุกคนยอมรับและปฏิบัติได้

สิ่งที่น่าจะเกิดขึ้นและเป็นประโยชน์มากจากโครงการวิจัยคือการจัดนำเอาองค์ความรู้ไปจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา โดยบูรณาการในสาระการเรียนรู้ เพื่อให้บุตรหลานที่อยู่ในท้องถิ่นได้เรียนรู้ควบคู่กับการได้เห็น การปฏิบัติจากผู้ใหญ่ในชุมชน หรือการนำไปสู่การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดการการศึกษาในท้องถิ่น

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทางที่ดี เป็นผลดีต่อทุกคน จึงเป็นหน้าที่ของทุกคน ที่จะต้องรักษาให้คงไว้ ปฏิบัติสืบต่อไป เนื่องจากกิจกรรมการจัดงานศพไม่มีวันสิ้นสุด รุ่นต่อรุ่น อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงบ้างก็เป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ดีควรรักษาไว้ เพื่อการปฏิบัติ รักษาไว้เพื่อเป็นแบบอย่าง และที่สำคัญควรจะนำวิคิด แนวทางวิธีปฏิบัติที่เกิดผลนี้ ไปขยายผลสู่สังคม ชุมชนอื่นให้ยึดถือและเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

การเปลี่ยนแปลงที่เคยเกิดขึ้นและจะเกิดขึ้นตลอดไป

โดย ผศ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยโยนก

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง ศาสนา และวัฒนธรรมเกิดขึ้นตลอดเวลาในทุกชุมชน ในช่วง 100 ปีที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงมากกว่าช่วง 1,000 ปีก่อนในทุกด้าน ค่านิยมและความเชื่อถูกแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนมีผลจากการย้ายถิ่น และการรับรู้ข้อมูลจากสื่อภายนอกที่ถูกพัฒนาตลอดเวลา เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ และอินเทอร์เน็ต ความเจริญทางวัตถุพัฒนาเร็วกว่าการพัฒนาทางจิตใจ ทำให้เกิดการแข่งขันโดยใช้ฐานะและยศตำแหน่งทางสังคมเป็นตัวชี้วัดคุณค่าของมนุษย์

งานศพในชุมชนมิใช่ภาระของเจ้าภาพเพียงบ้านเดียวเหมือนในเมืองหลวง แต่เป็นภาระร่วมกันของญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านที่ผูกพันกันทางสายเลือดมายาวนาน งานศพจึงเป็นงานใหญ่ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้คนมากมาย อาทิ แม่บ้าน พ่อบ้าน ผู้สูงอายุ ผู้นำและพระสงฆ์ กระบวนการจัดการงานศพมีความเกี่ยวข้องใน 3 กลุ่มประเด็นคือ ความเชื่อ การจัดการ

และพิธีกรรม มีประเด็นเกี่ยวกับงานศพเกิดขึ้นใหม่มากมายที่เป็นผลจากความเจริญทางเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านั้นถูกยึดถือเป็นแนวปฏิบัติกันต่อไป และมีหลายเรื่องที่ไม่ตั้งอยู่บนความสมเหตุสมผล กลายเป็นวิวัฒนาการการจัดการงานศพที่แฝงด้วยการแข่งขันด้านความมีฐานะทางสังคม กลายเป็นงานที่แสดงถึงหน้าตาของเจ้าภาพงานศพและนับจะทวีความรุนแรง เป็นปัญหาร่วมที่รอการแก้ไขและปรับเปลี่ยนให้ถูกต้องบนทางสายกลาง

การให้ความรู้เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันประกอบด้วย 3 ห่วง คือ ความพอประมาณ ความสมเหตุสมผล และความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เมื่อเริ่มต้นเวทีประชาคม เพื่อหาประชาคมดี ทำให้คนในชุมชนได้เข้าใจแนวทางการใช้ชีวิตบนทางสายกลาง ครั้งนี้คนในชุมชนได้ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐานคิดเพื่อพิจารณาเลือกรูปแบบหรือแนวทางการดำเนินชีวิตของชุมชน ซึ่งหลักปรัชญานี้จะกลายเป็นฐานคิดของทุกคนสำหรับเรื่องอื่นที่ต้องตัดสินใจในอนาคต

หากชุมชนใดที่เห็นว่ากิจกรรมใดเป็นปัญหาร่วมที่ต้องการแก้ไขด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐานคิดในกระบวนการแก้ปัญหา เสนอให้เริ่มต้นจากการเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาเป็นทีมงาน แล้วร่างกระบวนการแก้ปัญหา เก็บข้อมูลที่จำเป็นต่อการทำงาน หาแนวร่วมมาร่วมวิเคราะห์สถานการณ์และข้อมูลแวดล้อม ทำการประชาคมเพื่อหาประชาคมดีและข้อเสนอแนะ นำผลมาพิจารณาและประเมิน แล้วสรุปผลในชุมชนให้ทุกคนได้ทราบทั่วกัน และสร้างแนวร่วมจากองค์กรในชุมชนเป็นการต่อยอดความสำเร็จให้ยั่งยืนก็จะเป็นกระบวนการที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้ตรงประเด็นอีกกระบวนการหนึ่ง

เครื่องมือที่ใช้ในโครงการ

โดย ผศ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยโยนก

เครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วนคือแบบใช้ในชุมชน และแบบใช้นอกชุมชน เพราะการนำเสนอประสบการณ์หรือประเด็นที่ได้ และกระบวนการวิจัยสู่ภายนอกชุมชนจะส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน แล้วแรงกระเพื่อมจากภายนอกจะเข้ามาหนุนเสริมเป็นแรงให้เกิดการขับเคลื่อนในชุมชนต่อไป

เครื่องมือแบบใช้ภายในได้แก่ 1)การใช้ป้ายประชาสัมพันธ์แผนภาพปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงติดไว้ตามสถานที่สำคัญในหมู่บ้าน เพื่อให้คนในชุมชนเข้าใจการเข้ามาของโครงการที่ตั้งอยู่บนหลักความพอเพียง 2)แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้เก็บข้อมูลเป็นฐานที่จะนำไปใช้ในเวที และเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับโครงการ สร้างความตื่นตัวต่อประเด็นปัญหาที่คนในชุมชนรวมตัวกันแก้ไข 3)เอกสารอธิบายประเด็นข้อตกลง ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน และประกาศข้อตกลงในการจัดการงานศพที่ออกโดยสภาวัฒนธรรมตำบลไหล่หิน เพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นที่เกิดจากการยอมรับร่วมกัน และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในสังคมตามค่านิยมที่ทุกคนกำหนดด้วยตนเองได้ 4)แผนที่ความคิด เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของประเด็น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยรูปแบบที่เข้าใจง่าย 5)วิดีโอสำหรับฉายก่อนเปิดเวที

เพื่อฉายภาพกิจกรรมในเวทีก่อนหน้านี้ และความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่แสดงความห่วงใยต่อประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการงานศพ แล้วยังใช้นำเสนอกระบวนการวิจัยของโครงการ ซึ่งเป็นบทเรียนที่ดีหากจะนำไปศึกษาและใช้ในพื้นที่อื่น 6)ป้ายรับลงมติ และรับข้อเสนอแนะ ที่เปิดให้ชุมชนได้มีบทบาทในการตัดสินใจเลือก หรือเพิ่มประเด็นที่จะหาข้อตกลงร่วมกันเชิงบูรณาการผ่านเวทีในหลายระดับ หลายพื้นที่

เครื่องมือแบบใช้ภายนอกได้แก่ 1)เว็บไซต์นำเสนอกิจกรรม ภาพถ่าย และเอกสาร เพื่อใช้เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำเสนอกิจกรรมของโครงการ 2)วิดีโอออนไลน์ใน youtube.com เพื่อนำเสนอบทเรียนจากการทำงานผ่านสื่อมัลติมีเดีย 3)เอกสารเผยแพร่ในรูปแบบบทความตีพิมพ์ในเอกสาร เช่น National Geographic ฉบับภาษาไทย วารสารวิจัยเชิงพื้นที่ วารสารโยนก จุลสารเสียงลำปาง เป็นต้น

5.4 การเชื่อมโยงกับผลที่เกิดขึ้นของโครงการกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ้างอิงถึง แนวคิดสำคัญ 6 เรื่อง ได้แก่ 1) แนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 2) ระบบการวิจัยเพื่อท้องถิ่น 3) ประเด็นปัญหาของชุมชนท้องถิ่นไทย 4) วิธีวิทยา งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 5) ประชามติ ประชาพิจารณ์ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ 6) การจัดการ งานศพในศาสนาพุทธ โดยมีทฤษฎี 4 เรื่อง ได้แก่ 1) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) แผนที่ ความคิด 3) การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและภัยคุกคาม 4) วงจรพีดีซีเอ โดยมีงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง 3 เรื่อง ได้แก่ 1) การจัดระเบียบสังคม บ้านดง ตำบลนายาง อำเภอสบปราบ จังหวัด ลำปาง 2) รูปแบบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของชุมชน โดยองค์กรสงฆ์และ ประชาชนอำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน 3) บ้านสามขาชุมชนแห่งการเรียนรู้

แนวคิดสำคัญคือฐานคิดที่ทำให้เกิดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นเสมือนหลักการและ เหตุผล ต้นแบบการทำงานพัฒนาชุมชนที่หน่วยงาน และนักวิชาการพยายามนำเสนอให้ ผู้เกี่ยวข้องได้เข้าใจตรงกัน นอกจากแนวคิดของผู้สนับสนุนทุนวิจัยคือ สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น ที่ทำให้ทุกคนเข้าใจนโยบายตรงกันแล้ว ยังมี นักวิชาการ คือ ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ได้วิเคราะห์ให้เห็นระบบการวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นว่ามีส่วนประกอบสำคัญอะไรบ้าง ทำให้ทีมวิจัยประยุกต์ใช้สำหรับการวิเคราะห์ในชุมชน อันประกอบด้วยวิเคราะห์คน วิเคราะห์ประเด็น วิเคราะห์สถานการณ์ วิเคราะห์กิจกรรมที่ เกี่ยวข้อง และชี้ให้เห็นว่าการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีเป้าหมายอันยิ่งใหญ่ คือ “สังคมไทย มีการพัฒนา อย่างยั่งยืน บนฐานความรู้ และการสร้างความรู้ในทุกส่วนของสังคม”

ปัญหาของชุมชนมีประเด็นให้จัดการมากมาย จากการวิเคราะห์เบื้องต้น รศ.ดร.อวอร์ด โอภาสพัฒนกิจ ได้นำเสนอประเด็นปัญหาที่วิเคราะห์จากโครงการวิจัยที่ได้รับทุนกว่า 1400 โครงการตลอด 10 ปีที่ผ่านมาว่ามีโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นใช้จัดการปัญหาในแต่ละกลุ่ม อาทิ 1) ประเด็นการศึกษา 2) ประเด็นเด็ก เยาวชน ครอบครัว 3) ประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 4) ประเด็นสังคม 5) ประเด็นการบริหารจัดการท้องถิ่น 6) ประเด็นศิลปวัฒนธรรม 7) ประเด็น การเกษตร 8) ประเด็นหนี้สินและความยากจน 9) ประเด็นสุขภาพ 10) ประเด็นเศรษฐกิจชุมชน 11) ประเด็นท่องเที่ยว ในช่วงพัฒนาโครงการ และระหว่างทำโครงการวิจัยได้พบประเด็นปัญหา เหล่านั้น ซึ่งทุกปัญหายู่ในกรอบที่นักวิชาการท่านนี้แนะนำเสนอทั้งสิ้น

วิธีวิทยางานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีความยืดหยุ่นตามบริบทของแต่ละชุมชน ในกรอบที่ รศ. ดร.กาญจนา แก้วเทพ นำเสนอ 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1) งานวิจัยวิชาการ 2) งานพัฒนา และ 3) วิถีแบบชาวบ้าน ซึ่งทีมวิจัยเห็นความแตกต่าง ให้ความสำคัญและให้น้ำหนักกับทุก องค์ประกอบโดยไม่ตัดองค์ประกอบใดออกไป ส่วนวิธีวิทยาทั้ง 7 ขั้นตอน คือ 1) การแสวงหาตัว นักวิจัย 2) การพัฒนาโจทย์วิจัย 3) การออกแบบงานวิจัย 4) การทำความเข้าใจร่วม 5) การจัดการข้อมูล 6) การใช้ประโยชน์จากข้อมูล 7) การถอด/สรุปบทเรียน ก็มีการนำไปปรับใช้กับ

การทำงานในทั้ง 3 ระยะของการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยโครงการนี้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทีมนักวิจัยชุมชน และชุมชนอย่างเต็มที่

การจัดการงานศพในศาสนาพุทธมีความแตกต่างกันไปตามพื้นที่ แต่คำนึงจากตัวเมืองหรือวิวัฒนาการของวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของคนเมือง ไม่ควรเข้าไปมีอิทธิพลจนทำให้วิถีของคนในชนบทเกิดการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมของความช่วยเหลือเกื้อกูลกันญาติมิตรที่สมควรสืบทอดกันไป เพื่อความเป็นชุมชนที่มีแต่ความช่วยเหลือเกื้อกูล มิใช่สังคมที่มีแต่ความสัมพันธ์กันทางธุรกิจ ดังคำว่า “ไม่มีเงิน ก็ไม่มีงาน” หรือ “one stop service ในธุรกิจหลังความตาย” สำหรับชุมชนเมืองอาจมองเป็นเรื่องปกติและเหมาะสมกับบริบทของชุมชนเมืองหลวง แต่สังคมชนบทที่มีการช่วยเหลือที่มาจากความรักของคนในชุมชนที่ผูกพันกันมาช้านาน หากจะต้องเปลี่ยนไปด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ก็ต้องเป็นความพยายามของคนในชุมชนที่จะชะลอการถูกกลืนโดยสังคมเมืองให้ยาวนานที่สุด การใช้เครื่องมือเก็บข้อมูล สร้างความตระหนัก สร้างการมีส่วนร่วมด้วยข้อมูลที่มาจากตัวคนในชุมชน หาข้อตกลงร่วมกัน ได้ใช้การหาประชาคมผ่านเวทีประชาพิจารณ์ โดยนำเสนอข้อมูลที่เก็บได้ด้วยแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำกลุ่มต่าง ๆ แล้วประกาศข้อตกลงในการจัดการงานศพสู่ชุมชน แม้โลกกำลังหมุนและทุกอย่างกำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญทางวัตถุ คนรุ่นใหม่โหยหาสังคมเมืองที่มีแต่การแข่งขัน แก่งแย่ง ชิงดีชิงเด่น ก็หวังว่าการสร้างความตระหนัก สร้างความเข้าใจร่วมบนข้อตกลงที่ผ่านการเห็นชอบร่วมกันจะเป็นเครื่องชะลอการเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทไปสู่สังคมเมืองแบบเบ็ดเสร็จในที่สุด

ทฤษฎีหนึ่งที่เป็นฐานคิดของโครงการคือ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีการหยิบยกมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบการจัดการงานศพในเวทีทุกระดับ และมีการชักชวนทีมวิจัยให้เป็นวิทยากรนำเสนอเรื่องนี้ทั้งผ่านตัวครูในหมู่บ้าน นักวิจัย และผู้นำท้องถิ่น ส่วนแผนที่ความคิด (Mindmap) เป็นวิธีการนำเสนอประเด็นที่ได้รับความนิยมในหมู่นักวิชาการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยเฉพาะพี่เลี้ยงที่มีการนำเสนอ และใช้เป็นเครื่องมือในการประชุมหลายครั้ง ทีมวิจัยเรียนรู้และนำไปปรับใช้ในปลายโครงการระยะที่ 1 หลังจากมีประเด็นที่ชัดเจนขึ้น เพื่อใช้สื่อสารกับทีมวิจัย และคนในชุมชนให้เข้าใจตรงกัน เพราะสะดวกกว่าการเขียนบนกระดานดำ

ทฤษฎีการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและภัยคุกคาม เป็นสิ่งที่โครงการแทรกเข้าไปในเวที และประกอบการวิเคราะห์ประเด็นทุกครั้ง เพราะการนำเสนอประเด็นต้องนำเสนอจุดอ่อนและจุดแข็งของแต่ละประเด็น ผลกระทบจากภายนอก และบทเรียนในอดีต เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ แต่ไม่มีครั้งใดที่มีการบรรยายด้วยศัพท์ภาษาอังกฤษให้นักวิจัยชุมชนสับสน แต่ใช้วิธีนำเสนอและปรับใช้ด้วยวิธีการที่เข้าใจง่าย ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันไปพร้อมกัน

ทฤษฎีวงจรพีดีซีเอถูกปรับใช้สำหรับการวางแผนกิจกรรม และกลายเป็นวงจรของกิจกรรมในทุกระยะ เพื่อให้การดำเนินการบรรลุเป้าหมายของแต่ละระยะ และกลายเป็นกลไกการทำงานในแต่ละขั้นตอนไปในตัว โดยในทีมมีโอกาสร่วมกำหนดขั้นตอน วางแผนกิจกรรมในเวทีร่วมกันสรุป วิเคราะห์ประเด็นและวิธีการทำงาน นำเสนอผลสรุปลงในชุมชน แล้วเก็บข้อมูลจากการสังเกตมาแลกเปลี่ยนในเวทีเพื่อปรับแผนการทำงานอย่างยืดหยุ่นต่อเนื่อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญมาก การนำทีมงานไปศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนกับทีมวิจัยต่างพื้นที่ แล้วนำกลับมาเรียนรู้แลกเปลี่ยนร่วมกันในหลายเวที ทำให้นักวิจัยหลัก นักวิจัยร่วม และคนในชุมชนได้เรียนรู้ประเด็นที่แตกต่างและสามารถปรับความคิดให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงบนความสมเหตุสมผลได้ง่ายขึ้น ทั้งประเด็นจำนวนวันเสีย ประเด็นการเลิกเหล้า และประเด็นการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

5.5 ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนากระบวนการวิจัย

กระบวนการวิจัยตามขั้นตอนที่ รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ นำเสนอมี 7 ขั้นตอน คือ 1) การแสวงหาตัวนักวิจัย 2) การพัฒนาโจทย์วิจัย 3) การออกแบบงานวิจัย 4) การทำความเข้าใจร่วม 5) การจัดการข้อมูล 6) การใช้ประโยชน์จากข้อมูล 7) การถอด/สรุปบทเรียน

ขั้นตอนที่สำคัญคือการแสวงหาตัวนักวิจัย ซึ่งเชื่อว่าเป็นปัญหาสำคัญของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่จะต้องมีคนที่จะเข้าใจวัตถุประสงค์ของงานและกระบวนการ ทีมเท อุดทน มีอุดมการณ์ เข้ากับคน เข้ากับชุมชน เข้ากับงานได้ ถ้าได้คนที่ตรงกับประเด็นปัญหาแล้ว ปัญหาที่ตามมา มักจะถูกคลี่คลายได้โดยง่าย

ปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นคือทุกคนไม่เข้าใจในทุกขั้นตอน ไม่มีส่วนร่วมทุกคนในทุกกิจกรรม หรือไม่ได้ทำในทุกหน้าที่ สำหรับการทำงานที่ต้องการการมีส่วนร่วมย่อมต้องมีการแบ่งภาระหน้าที่ แบ่งงานตามความถนัดของแต่ละคน การวางแผนอย่างมีระบบและกลไกที่ชัดเจนบนความเข้าใจในบทบาทของทีมงาน เป็นการวางแผนอย่างมีภูมิคุ้มกัน เพื่อให้โครงการกิจกรรม หรือเวทีสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ การคาดหวังทุกความร่วมมือจากทุกคนแบบ 100% จึงเป็นปัญหาของคนทำงานที่คาดหวังมากเกินไปได้จากการทำงานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งโครงการนี้ทำงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ในทุกกิจกรรม และทุกเวทีตามความคาดหวังของแผนงานที่วางไว้

ข้อเสนอแนะคือให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน การจัดอบรมให้ความรู้ สร้างทักษะที่ตรงกับความต้องการของนักวิจัย ยังเป็นสิ่งที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ต้องให้การสนับสนุน และแสวงหาผู้มีความสนใจในการพัฒนาชุมชน การจัดหาพี่เลี้ยงที่มีความสามารถ เข้าไปเป็นผู้หนุน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่จะให้ข้อเสนอแนะ กำกับดูแล ช่วยในการขับเคลื่อนกลุ่มทีมวิจัยที่ขาดทักษะบางอย่างที่จะทำให้การดำเนินการไปอย่างราบรื่น

5.6 ข้อเสนอแนะจากผู้ประสานงานวิจัย จังหวัดลำปาง

โครงการวิจัย “รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงบ้านไหล่ หิน อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง” มีวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อค้นหารูปแบบและแนวทางในการจัดการงานศพที่เหมาะสม เป็นที่ยอมรับร่วมกันในชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของคน ตำบลไหล่หิน และให้ชุมชนเข้าใจการแก้ปัญหาาร่วมกันจากกระบวนการวิจัย โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงนำชีวิต โดยร่วมกันกำหนดโจทย์วิจัยว่า รูปแบบและแนวทางในการจัดการงานศพที่เหมาะสมของคนบ้านไหล่หินควรเป็นอย่างไร?

ในการทำงานที่ผ่านมาทั้ง 3 ระยะ พบความเชื่อมโยงของข้อค้นพบที่น่าสนใจหลายประเด็น และทีมวิจัยได้นำมาออกแบบเป็นกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องคือ

ระยะที่	ข้อค้นพบ	การเชื่อมโยงกับกลุ่มคน
1	- ได้ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามเพิ่มเติมจาก ประเด็น อาหาร วันดีวันเสีย และปราสาทงานศพเป็น 37 ประเด็น คัดกรองเหลือ 16* ประเด็นที่จะ ดำเนินงานต่อในระยะที่ 2 - เลือกใช้การดูงานเพื่อต่อยอดประเด็นบางประเด็นที่เป็นข้อถกเถียง เช่น การงดเหล้าในงานศพ เพื่อให้ได้ แนวคิดกลับมาวางแผนระดับหมู่บ้าน - สร้างนักวิจัยร่วมเพื่อเป็นกระบอกเสียงที่เป็นตัวแทน ของชุมชน	- เยาวชน - ตัวแทนหมู่บ้าน หมู่ 2 , 6 - นักวิจัยร่วม - โรงเรียน - พระสงฆ์
2	- ขยับประเด็น 16 ประเด็นที่เป็นมติของตัวแทนกลุ่มใน ระยะที่ 2 โดยใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจเพิ่มเติมและ ยืนยัน - ได้ประเด็นใหม่แต่เป็นเชิงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับ 16 ประเด็น ทีมจึงยืนยันในการขยับ 16 ประเด็นใน คราวเรือนทั้ง ม. 2 และ 6 - ยังเลือกใช้เครื่องมือแบบสอบถามและเวทีกลุ่มย่อย เพื่อคัดเลือกข้อมูลและหามติในระดับครัวเรือน - หามติของครัวเรือนโดยให้ขบถเรียนจากระยะที่ 1 คือ ต้องอธิบายให้เกิดความเข้าใจทั้ง 16 ประเด็นก่อนลง มติ ว่าเป็นการหาแนวทางไม่ใช่กฎเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติ	- เยาวชน - สมาชิกครัวเรือน หมู่ 2 , 6 - นักวิจัยร่วม - โรงเรียน - พระสงฆ์ - ผู้สูงอายุ

- แต่เป็นการขอความร่วมมือ จนได้มติเป็นเอกฉันท์ที่เห็นชอบต่อแนวทางดังกล่าว 97 % ของทั้ง 2 หมู่บ้าน
- ศึกษาดูงานเรื่องวันดีวันเสียและลงมาวิเคราะห์กับข้อมูลผู้สูงอายุในหมู่บ้าน
 - เกิดข้อมูลและแนวทางในการขับเคลื่อนด้านหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนบ้านไหล่หินวิทยา
 - นักวิจัยมีการนำบทเรียนมาปรับใช้ในการอธิบายข้อมูลสามารถวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงทางสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิต
 - มีทิศทางที่ชัดเจนในการขยายผลกิจกรรมในระยะที่ 3
 - ว่าจะนำรูปแบบแนวคิดที่ได้เพื่อสร้างรูปธรรมรองรับสำหรับชุมชนในประเด็นของ ภายในหมู่บ้าน
- 3 - ขยายแนวคิดไปยังระดับตำบลอีก 4 หมู่บ้านใน ตำบล ไหล่หินเพื่อนำเสนอรูปแบบและแนวคิดในระหว่างนั้น กลไกชุมชนก็จะลงขันให้เกิดเป็นรูปธรรมทั้ง ประเด็นภายใต้ เน้นรูปแบบวันดีวันเสีย การเปลี่ยน สำหรับเป็นเงิน การเปลี่ยนพวงหรีดเป็นเงินเพื่อให้กลายเป็นบรรทัดฐานทางสังคม ให้ชุมชนรุ่นต่อไป ได้เรียนรู้และเข้าใจเพื่อสืบทอดต่อ
- เยาวชน
- สมาชิกอีก 4 หมู่บ้าน
- นักวิจัยร่วม
- โรงเรียน
- พระสงฆ์
- ผู้สูงอายุ

สิ่งเหล่านี้หากลงวิเคราะห์แล้วพบกระบวนการการเรียนรู้ที่สำคัญคือ

1. ความโดดเด่นของการคัดเลือกทีมวิจัย

องค์ประกอบสำคัญของโครงการวิจัยนี้คือการวางบทบาททีมวิจัยได้ลงตัว ทุกคนมีบทบาทที่ชัดเจนหัวหน้าโครงการเป็นคนนอกชุมชนและเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย แต่มีความสัมพันธ์กับชุมชนในลักษณะของเขยในหมู่บ้าน การชักชวนทีมวิจัยเริ่มจากการหากลุ่มคนที่สอดคล้องกับประเด็น เช่น แกนนำหมู่บ้าน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต.) กลุ่มแม่บ้าน ครู พระสงฆ์ แพทย์ประจำตำบล ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ เป็นผู้นำทางธรรมชาติที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือโดยพฤตินัย แต่กระบวนการที่สำคัญที่พบคือ การหาข้อสรุปร่วมกันในแต่ละประเด็นเพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อเป็นการขยายวงต่อทั้งในส่วนองงานวิจัย และงานตามบทบาททางสังคม ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการวางกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนที่ชัดเจนมาตั้งแต่ต้น

2. การเปิดวงให้มีการถกเถียงเพราะเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรมที่ถ่ายทอด

เนื่องจากงานวิจัยเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมและความเชื่อของคนในชุมชน ทีมวิจัยจึงระมัดระวังในเรื่องของการนำเสนอการใช้งานชุดข้อมูลของทีมวิจัยเพื่อชักชวนความเข้าใจและการสื่อความหมายก่อนการสื่อสารให้กลับวงของกลุ่มย่อยที่เป็นตัวแทนของครัวเรือนหมู่ที่ 2 และ 6 เพื่อหาข้อสรุป โดยมีการถกเถียงและอธิบายความหมายให้เข้าใจอย่างทั่วถึง จากงานในระยะที่ 1 และ 2 จึงมีวิธีการใช้กลุ่มย่อยโดยมีทีมวิจัยร่วมเป็นผู้ถ่ายทอดกระบวนการคิดและอธิบายวิธีการ รวมถึงอำนวยความสะดวกให้วงย่อยดำเนินไปตามเป้าหมายที่ทีมวิจัยหลักคาดหวังไว้

3. การผสมผสานความรู้ของคนในและคนนอกเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

นำไปสู่การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมสอดคล้อง

ด้วยเครื่องมือที่เลือกใช้เป็นการออกแบบสอบถามทัศนคติ ของการสร้างรูปแบบการจัดการงานศพที่เหมาะสม และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์คำเพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจในบทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยโยนกที่มีความชำนาญด้านคอมพิวเตอร์ จึงใช้ความรู้ผสมผสานและถ่ายทอดให้เด็กเยาวชนเป็นผู้ลงมือเก็บข้อมูลภายใต้แบบสอบถาม รวมไปถึงการนำข้อมูลที่ได้ออกไปสื่อสารเพื่อให้เกิดการรับรู้ถึงความเคลื่อนไหวผ่านเว็บไซต์ www.thaiall.com เพื่อส่งผ่านและแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นปัจจุบันได้ตลอดเวลา เกิดเครือข่ายทางสังคมของผู้ใช้ข้อมูลและขยายวงได้โดยไม่จำกัด และอาจเกิดการปฏิสัมพันธ์ที่นอกเหนือจากการใช้ข้อมูลที่เป็นลักษณะของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นๆ ซึ่งโฮมเพจ www.thaiall.com/research นี้จะประกอบไปหน้าหลักที่ให้ความสำคัญกับลำดับเหตุการณ์โครงการในแต่ละครั้งที่มีกิจกรรมรายชื่อนักวิจัย บันทึกข้อสรุปและมติที่ได้จากการประชุม เอกสารการประชุม รูปภาพกิจกรรม คลิปวิดีโอ รวมไปถึงเป็นพื้นที่สำหรับการประชาสัมพันธ์ต่างๆ ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เช่น บทความ RE(การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย) กิจกรรมต่างๆ รวมถึงการประชาสัมพันธ์โครงการเพื่อการศึกษาดูงานจากชุมชนอื่นโดยมีทีมวิจัยในพื้นที่เป็นตัวหลักในการประสานงาน

ในขณะเดียวกันโฮมเพจนี้ยังสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลของชุมชนทั้ง องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียนบ้านไหล่นหิน โรงเรียนไหล่นหินวิทยา ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็กนักเรียนที่เป็นบทบาทหนึ่งของการจัดเก็บข้อมูล ทำให้ทราบความเคลื่อนไหวในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการงานศพโดยคนในชุมชนเอง ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการพัฒนา และการศึกษาในอนาคต เกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน กลายเป็นสังคมของการเรียนรู้ของคนในชุมชนและนอกชุมชนในอีกมิติหนึ่ง

4. การวิเคราะห์ชุมชนและใช้บทเรียนของงานวิจัยแต่ละระยะเพื่อขยายงานต่อ (คนกังขึ้น ขยายคนเก่งให้มากขึ้น)

บทบาทที่ชัดเจนขึ้นจากการเรียนรู้ทำให้นักวิจัยสามารถเชื่อมโยงและวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับวิถีชุมชนได้อย่างน่าสนใจ ในกรณีที่มีการอธิบายความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ในงานวิจัยที่ไม่กระทบต่อค่านิยมและวัฒนธรรมของชุมชน แต่ถูกอธิบายเพื่อให้

เข้าใจถึงความสมเหตุสมผล พอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง แต่ย้ำว่าไม่ใช่เป็นกติกาแต่เป็นการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมให้เกิดขึ้นภายใต้แนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง”

รวมไปถึงการดึงเอาความสัมพันธ์ในอดีตของคนในชุมชนที่มีพื้นฐานของความสามัคคี เกื้อหนุนกันจูนใจ รูปแบบการจัดการงานศพจึงเป็นเหมือนความห่วงใย เอื้ออาทร ของคนในชุมชนที่จะช่วยในระมัดระวังและดูแลกันภายในชุมชน แม้ปัจจุบันจะมีความเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและค่านิยมใหม่ แต่คนในชุมชนยังมีความห่วงใยของสังคมที่มีความเป็นพี่น้อง แบ่งปัน จึงส่งผลให้การขยับวิธีคิดของหมู่ 2 และ 6 มีข้อสรุปที่สอดคล้องกัน (อดีตเป็นหมู่บ้านเดียวกัน) เป็นไปตามแนวทางและมีมติเห็นชอบถึง 97% เกิดนักวิจัยที่อาสาเข้ามาเป็นคนขยายผล งานในระยะที่ 3 จึงเป็นความลำบากใจของทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยร่วมที่จะขยายผลไปยังหมู่บ้านอื่นในระดับตำบลแต่เป็นโจทย์ของการขยับไปยังพื้นที่ที่บริบทต่างกัน

การทบทวนปัญหาของค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากงานศพเรื่องของอาหาร วันดีวันเสีย และปราสาทงานศพ เป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดเรื่องนี้ จนพบว่าส่วนใหญ่แล้วปัญหาที่เกิดขึ้นจะเชื่อมโยงจากการตีความหมายตามค่านิยม จนกลายเป็นวัฒนธรรมปฏิบัติที่ออกห่างจากความหมายของการสูญเสีย และโศกเศร้า แต่ถูกทดแทนด้วยค่านิยมของสังคมที่ชั่ววัดจากความหรูหรา ความมีหน้ามีตาของเจ้าภาพ เกิดค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่อง

ใน 16 ประเด็นที่เป็นมติของคนทั้งหมู่บ้าน (ม.2,6) จึงเป็นแนวทางการสร้างรูปแบบของการจัดการงานศพที่ยึดหลักของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ทางสายกลาง คำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ให้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการเรียนรู้การสร้างรูปแบบการจัดการงานศพของคนในชุมชน และสร้างเป็นรูปธรรมให้เกิดเป็นบรรทัดฐานของสังคมต่อไป

● ลักษณะเด่นของโครงการวิจัย

1. การใช้เทคนิค เครื่องมือ กระบวนการในการจัดเก็บข้อมูล เช่น การออกแบบสอบถามโดยการมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อคำถามเพื่อหาความชัดเจนของคำตอบที่ได้
2. การใช้การสื่อสารเพื่อความเข้าใจของกิจกรรมอย่างง่าย ๆ เช่น วีดีโอ เพื่อเรียบเรียงบรรยากาศของงานให้ผู้เข้าร่วมประชุมเข้าใจได้ง่าย
3. วิธีการออกแบบกิจกรรมกลุ่มให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมได้อย่างทั่วถึง
4. การให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมชุมชนด้านการเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่
5. ทศนคติของการเกื้อหนุนกันให้เกิดเป็นรูปแบบงานศพที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

บรรณานุกรม

เกศสุตา สิทธิสันติกุล และคณะ. 2548. สาง “ความเชื่อ” เพื่อ “แก่นธรรม” พิธีกรรมคนนาหมื่น.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค. เชียงใหม่

เกศสุตา สิทธิสันติกุล, ภัทรา มาน้อย และคณะ. 2547. ลดเหล้างานศพ จุดเริ่มต้นสู่การจัด-

ระเบียบสังคมบ้านดง. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค.

เชียงใหม่

ณัฐกานต์ ไทสุวรรณ, ดุสิต ปู่ทอง, วิไลวรรณ ฟองชัย, ฝาลี่ห๊ะ ผดุงชาติ, สุขกิจ นาคตาขุน และ

ดร.สินธุ์ สโรบล. 2550. พอเพียงบนวิถีงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น. สำนักงานกองทุนสนับสนุน

การวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค. เชียงใหม่

อรุณีวรรณ บัวเนี้ยว. 2550. กระบวนการสื่อสารในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น. สำนักงานกองทุน-

สนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค. เชียงใหม่

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. เอกสารที่เผยแพร่

- 1) นำประเด็นข้อตกลงจำนวน 16 ประเด็นของบ้านไหล่หินไปขยายผล เพื่อใช้เป็นต้นแบบนำเสนอในหมู่บ้านข้างเคียงจนได้ประเด็นข้อตกลงของทั้งตำบล และถูกประกาศโดยสภาวัฒนธรรมตำบลไหล่หินในที่สุด

บทความ : ชาวตำบลไหล่หิน ประกาศยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ควบคุมค่าใช้จ่ายในงานศพ

เผยแพร่ใน <http://www.thaiail.com/research>

โดย ผศ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์

โครงการรูปแบบการจัดการงานศพ

โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงบ้านไหล่หิน ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง

ชาวตำบลไหล่หิน 6 หมู่บ้าน ประกาศเจตนารมณ์ลดเหล้าในงานศพ พร้อมยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ออก 18 มาตรการ ควบคุมค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เพื่อลดภาระเจ้าภาพ

ผศ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ หัวหน้าโครงการวิจัย “รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงบ้านไหล่หิน ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง” ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กล่าวว่า สภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาปากท้องเป็นอย่างมาก แต่ปัญหาเฉพาะหน้าอย่างหนึ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ คือเมื่อครอบครัวใดมีคนตาย จะต้องจัดการงานศพ ซึ่งส่วนใหญ่เจ้าภาพไม่ได้มีการเตรียมสำรองเงินไว้ล่วงหน้า เหมือนงานบุญ หรืองานมงคล โดยจากการศึกษาข้อมูลระหว่างปี 2533-2550 พบว่าชาวบ้านในพื้นที่หมู่ 2 และหมู่ 6 เสียชีวิตเฉลี่ย 19 คน/ปี และค่าใช้จ่ายในงานศพอยู่ที่ 13,000-17,000 บาท/วัน ดังนั้นถ้าเก็บศพไว้ 5-7 วัน จะมีค่าใช้จ่ายรวม 100,000 บาท

ซึ่งเมื่อศึกษารูปแบบงานศพในอดีต ก็พบว่าประมาณ 80 ปีที่ผ่านมา เมื่อบ้านไหนมีผู้เสียชีวิตจะห่อผ้ามิดด้วยเชือกเงื่อนตอกงูลิ้น แล้วนำไปใส่แคร่ไม้ไผ่ไปทำพิธีเผาหรือฝังอย่างรวดเร็วที่สุด ไม่มีการเก็บศพข้ามคืนข้ามวันรอคนมาร่วมพิธีอย่างในปัจจุบัน และถ้าไม่ใช่ขุนนาง จะไม่ใช้ล้อเข็นศพไปทำพิธีที่สุสาน ปราสาทก็มีเฉพาะชนชั้นเจ้านายเท่านั้น แต่ค่านิยมที่เปลี่ยนไปคนรุ่นใหม่เริ่มให้ความสำคัญกับวัตถุมากขึ้น มีการสร้างปราสาทให้กับญาติผู้ใหญ่ที่ล่วงลับ เพราะเชื่อว่าปราสาทเหล่านี้จะเป็นที่อยู่ของผู้ล่วงลับหลังความตาย ทั้งยังเชื่อว่างานศพที่ใหญ่โตแสดงถึงหน้าตาของเจ้าภาพ

ด้านนายทรงศักดิ์ แก้วมูล ประธานสภา อบต.ไหลหิน ในฐานะรองหัวหน้าโครงการวิจัย กล่าวถึงวิธีการจัดการว่าหลังจากทราบข้อมูลแล้ว มีการทำประชาคมหมู่บ้าน ดึงทุกภาคส่วน ทั้ง บ้าน วัด โรงเรียน ตลอดจนหน่วยงาน องค์กรที่อยู่ในพื้นที่เข้าร่วม และได้ประชุมมติเป็นประเด็น การจัดการงานศพทั้งหมด 16 ประเด็น แยกเป็นด้านการจัดการ 9 ข้อ และด้านความเชื่อ 7 ข้อ ตามลำดับ ได้แก่ 1)การควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล ซึ่งที่ผ่านมาเกิดปัญหาอาหารมีปริมาณไม่ เพียงพอกับแขก เพราะมีบางคนแอบตักออกไป ในลักษณะจิ้นลอดฮั่ว ชุมชนจึงเห็นพ้องว่าต้อง ช่วยกันสอดส่องดูแล ไม่ส่งเสริมพฤติกรรมเช่นนั้นต่อไป 2)ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ เนื่องจา การซื้อเครื่องปรุงแบบไม่วางแผนล่วงหน้า ทำให้มีปัญหาทั้งขาดและเหลืออยู่เสมอ 3)ลด น้ำอัดลมเป็นน้ำเปล่า ตามหลักความสมเหตุสมผลว่าน้ำหวานเจือสีอัดแก๊ซ มีผลเสียต่อสุขภาพ 4)ลดอาหารว่าง เช่น เม็ดแตงโม เมล็ดทานตะวัน ขนมปังปิ้ง ข้าวต้ม กระเพาะปลา หรือกาแฟ รอบดึก ซึ่งล้วนเป็นภาระของเจ้าภาพที่ต้องจัดหาตามแบบอย่างค่านิยมในเมือง 5)เตรียมเมี่ยง อย่างพอประมาณ เพราะความนิยมในการอมเมี่ยงลดลง แต่ผู้สูงอายุยังช่วยกันห่อเมี่ยงในงาน ศพตามปกติ ทำให้เหลือทิ้งอยู่เสมอ 6)ลดสุรา จากที่เคยตั้งโต๊ะทุกวัน เหลือเพียงบางวัน เช่น วันเก็บเต็นท์เก็บครัว เพื่อแทนคำขอบคุณผู้มาช่วยลงแรง 7)งดเล่นการพนัน 8)งดจ้างวงดนตรี สากล หรือวงลูกทุ่ง โดยส่งเสริมให้ใช้เทปหรือซีดีแทน 9)ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริม การประกอบอาชีพในชุมชน 10)ใช้โครงปราสาทถาวร ไม่ต้องซื้อปราสาทใหม่ทั้งหลังแล้วนำไป เผา เพียงแต่หากระดาษสีสวยงามติดตามโครงปราสาทที่มีอยู่ หรืออาจซื้อผ้าเต็นท์ไปขึงเป็น ยอดปราสาท แล้วบริจาคให้เป็นสาธารณประโยชน์ดีกว่านำปราสาทไปเผาทิ้ง 11)ยืมโลงทองที่ สวยงาม มาครอบโลงจริง 12)เก็บศพประมาณ 4-5 คืน ซึ่งผู้สูงอายุในชุมชนได้ร่วมกันหารือ จน มีมติลดจำนวนวันที่ไม่สมควรทำพิธีเผาศพให้เหลือเพียง 2 วัน คือวัน 9 ค่ำ และวันศุกร์ที่ตรงกับ 15 ค่ำ ส่วนเจ้าภาพที่ไม่เชื่อเรื่องวันเสีย จะเผาศพวันใดก็สามารถทำได้ 13)จัดผ้าบังสุกุลอย่าง พอประมาณ 14)งดการจุดพลุและบั้งไฟ 15)ควรเปลี่ยนส้ารับเป็นเงิน จากธรรมเนียมปฏิบัติที่ เพื่อนบ้านนำส้ารับหรือสังฆทานไปร่วมทำบุญถวายแด่พระสงฆ์ แต่จำนวนส้ารับมักมากกว่า จำนวนพระสงฆ์หลายเท่า ซ้ำปัจจัยที่บรรจุในส้ารับไม่สดใหม่ หากเปลี่ยนจากส้ารับเป็นเงิน ก็จะทำให้เจ้าภาพมีเงินเหลือไว้ทำบุญและง่ายต่อการจัดการ 16)ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด เพราะ เป็นประโยชน์ต่อเจ้าภาพมากกว่า

“ปรากฏว่าเมื่อนำมาทดลองใช้ใน 2 หมู่บ้าน ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ จึงมีการขยายผลไปสู่ อีก 4 หมู่บ้านที่เหลือ และเกิดประเด็นเพิ่มเติมอีก 3 ประเด็น คือ 1)งดชิงโชคจากโปรยทานด้วย ลูกอมหรือเงินเหรียญ 2)ควรเผาศพในเมรุ 3)งดจุดธูปในบ้าน เพราะควันจากรูปก่อให้เกิด โรคภัยไข้เจ็บ การจุดในที่โล่ง หรือจุดแต่น้อย จึงเป็นข้อเสนอที่นำมาให้เจ้าภาพพิจารณา” รอง หัวหน้าโครงการวิจัย กล่าว และเป็นที่มาของการรวมตัวกันในระดับตำบล ทั้ง 6 หมู่บ้าน ที่ ศาลาวัดไหลหินหลวง เพื่อประกาศเจตนารมณ์ในการจัดงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีประกาศเป็นลายลักษณ์อักษรจากทางสภาวัฒนธรรมตำบลไหลหิน ไว้เป็นหลักฐาน

ด้านนายชนะเกียรติ เจริญราช นายอำเภอเกาะคา ซึ่งเดินทางมาเป็นประธานในพิธีประกาศเจตนารมณ์ดังกล่าว ย้ำว่า การประกาศเจตนารมณ์ของชาว ต.ไหล่นิน ครั้งนี้ ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีมาก เพราะเป็นทางเลือกที่ช่วยลดปัญหาทางเศรษฐกิจให้กับเจ้าภาพได้อย่างชัดเจน จึงขอสนับสนุนอย่างเต็มที่ และในอนาคตอันใกล้ จะพยายามนำรูปแบบและวิธีการไปขยายผล เพื่อขับเคลื่อนสู่ระดับอำเภอต่อไป.

2) นำประเด็นข้อตกลงหรือผลการศึกษาประวัติการจัดการงานศพ ไปเขียนบทความเผยแพร่ลงสื่อสิ่งพิมพ์ในท้องถิ่น เช่น จุลสารเสียงลำปาง วารสารโยนก หนังสือพิมพ์อินไซด์โยนก

บทความ : นักวิจัย ม. โยนก พบวิธีจัดงานศพแบบพอเพียง

เผยแพร่ใน <http://www.isranews.org>

โต๊ะข่าวเพื่อชุมชน สถาบันอิสรา

โดย ผศ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์

งานศพ เป็นพิธีที่จัดขึ้นในโอกาสการเสียชีวิตของบุคคล ประเพณีเกี่ยวกับงานศพนั้น แตก ต่างไปตามวัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด ประเมินธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพรวมแล้วเม็ดเงินหมุนเวียนประมาณ 35,000 ล้านบาทต่อปี โดยค่าใช้จ่ายเหล่านี้เริ่มคำนวณตั้งแต่การเคลื่อนย้ายศพเพื่อนำไปประกอบพิธีทางศาสนาจนกระทั่งเผาหรือฝังตามความต้องการของผู้ตายหรือญาติ (gotomanager.com) เม็ดเงินจำนวนมากที่เจ้าภาพต้องเสียไป ทำให้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ มหาวิทยาลัยโยนก จัดทำวิจัย เพื่อหาวิธีลดค่าใช้จ่าย รวมทั้งเสนอให้ชาวบ้านมีการทำประชาคม ผลที่ได้คือเจ้าภาพสามารถลดค่าใช้จ่ายลงไปได้มากซึ่งงานวิจัยดังกล่าวได้รับคัดเลือกเป็น 1 ใน 8 "ผลงานวิจัยเด่น ประจำปี 2551" จากกลุ่มงานวิจัยท้องถิ่นของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

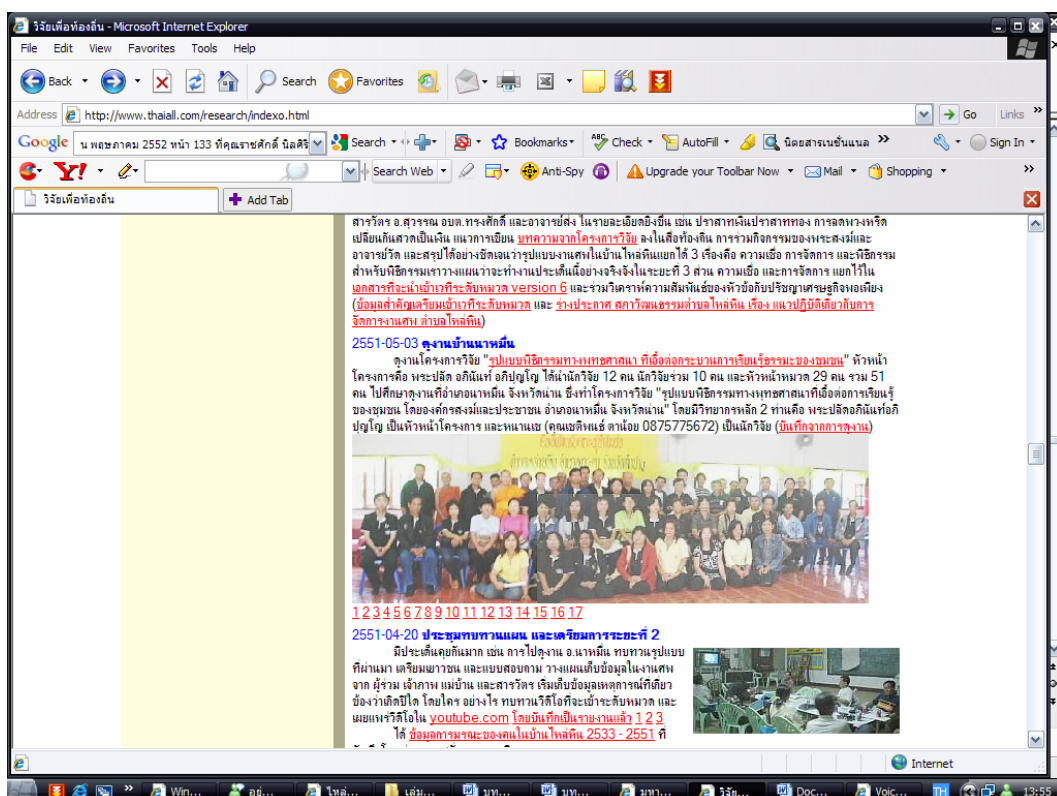
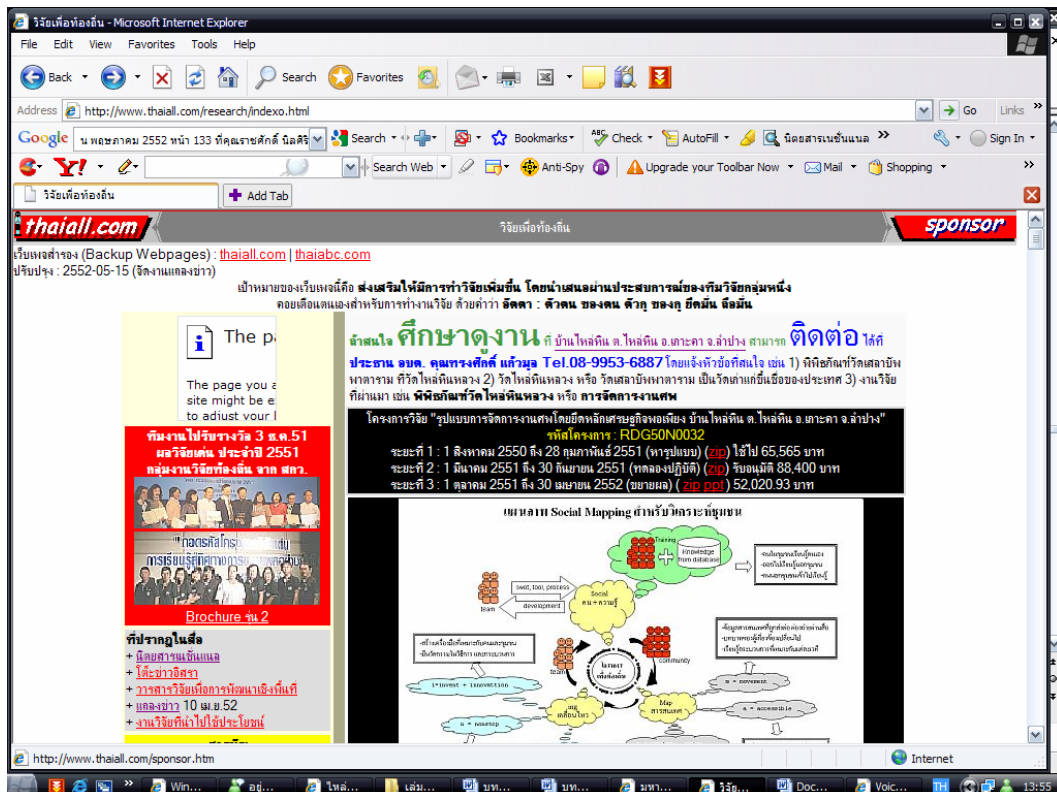
แนวทางการอธิบายรูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยชุมชนทั้ง16ประเด็นดังนี้

1. ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล ปัญหาคือเดิมมีอาหารรั่วไหลเนื่องจากมีคนนำอาหารกลับบ้านซึ่งไม่ใช่อาหารที่เหลือจากการจัดงานศพแต่เป็นการเก็บไว้ก่อน ซึ่งทำให้ค่าใช้จ่ายในการทำอาหารสูงมาก
2. ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ ปัญหาคือ ขาดการวางแผนและการคิดคำนวณเมื่อมีงานศพก็จะซื้อเครื่องปรุงมาเตรียมไว้มากทำให้เครื่องปรุงเหลือจากการใช้ เมื่อคิดเป็นเงินก็สูงพอสมควร

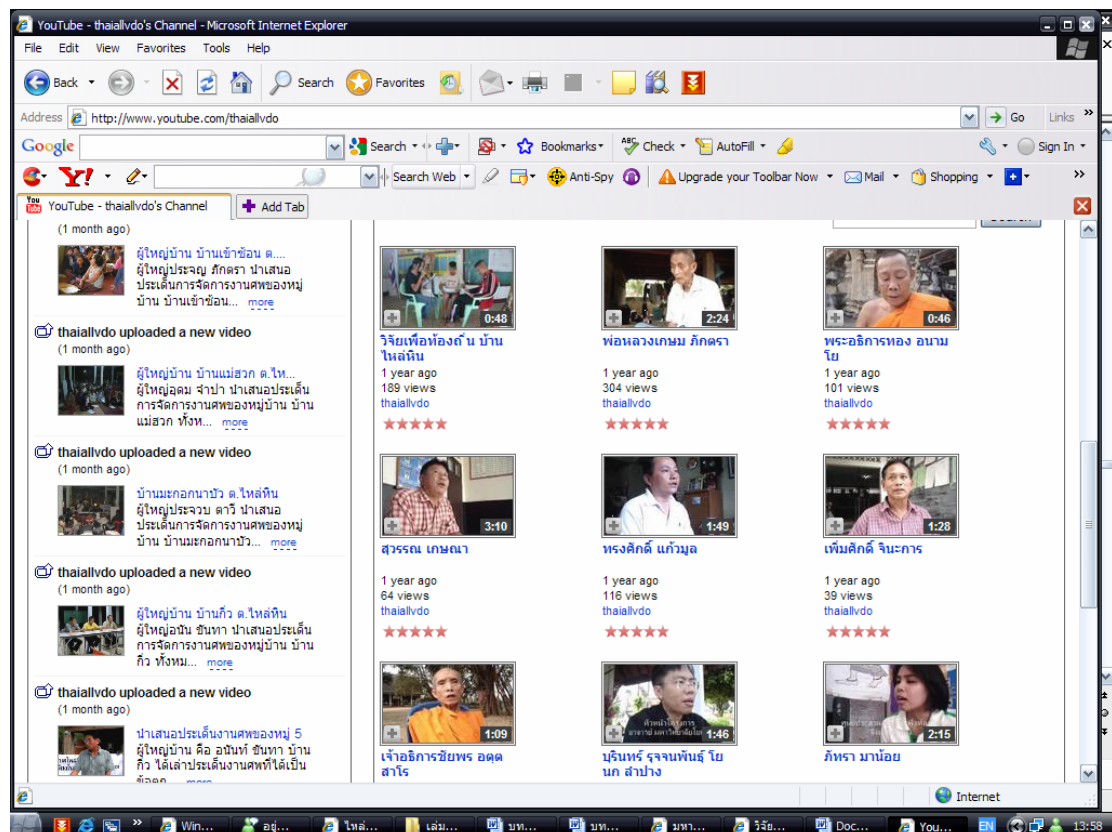
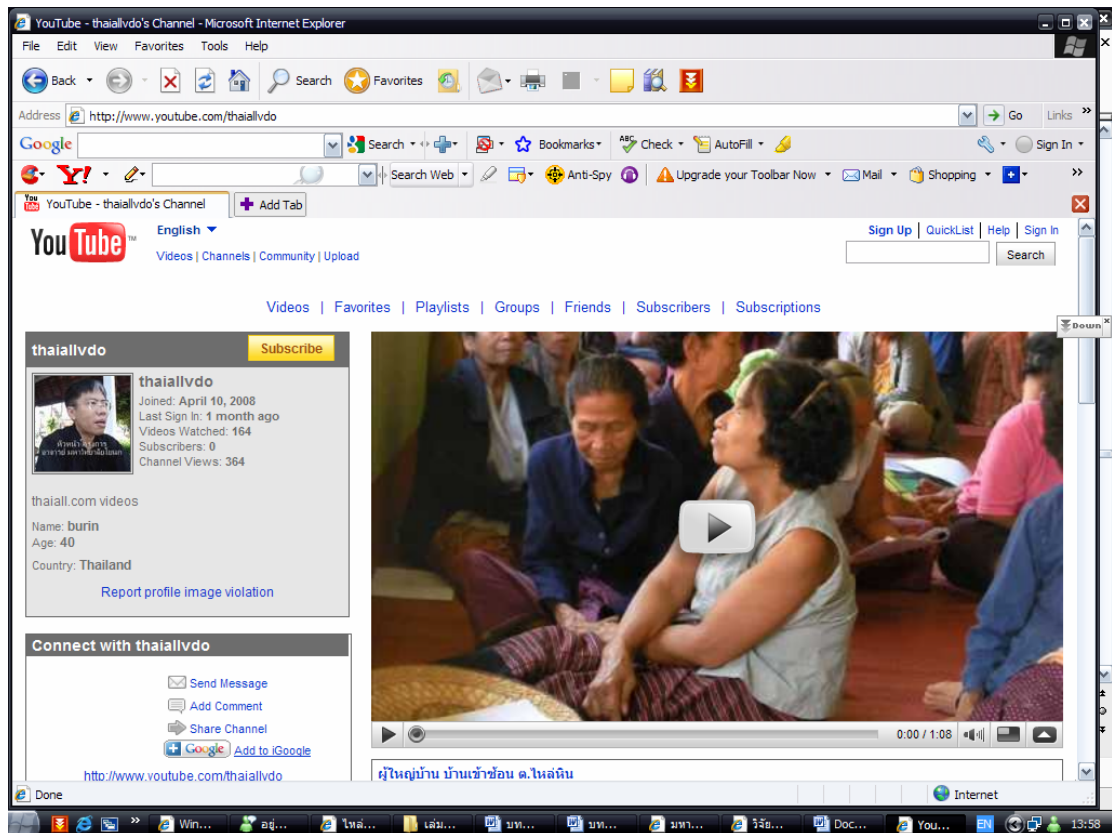
3. ลดน้ำอัดลมเป็นน้ำเปล่า ซึ่งเป็นค่านิยมที่ทำตามกันที่ชี้ให้เห็นถึงฐานะ บทวิเคราะห์ได้สรุปถึงโทษต่อสุขภาพและพระสงฆ์เองก็ไม่ฉัน
4. ลดอาหารว่าง การหยิบยกประเด็นนี้คือมองเห็นว่ามีความจำเป็นน้อยเนื่องจากอาหารว่าง เช่น ข้าวต้ม ขนม กาแฟ จะจัดบริการแขกที่ร่วมสวดอภิธรรมตอนกลางคืนที่ทุกคนได้รับประทานอาหารเย็นมาแล้วหากลดได้จะเป็นช่วยการประหยัดให้เจ้าภาพ
5. เตรียมเลี้ยงอย่างพอประมาณ เมืองเป็นอาหารพื้นเมืองที่ชาวบ้านใช้นิยมจัดเป็นของบริการให้แขกที่ชอบ แต่การจัดเตรียมเลี้ยงไว้มากทำให้เหลือประกอบกับในยุคสมัยปัจจุบันคนนิยมอมเลี้ยงลดลง ควรจัดไว้พอประมาณ
6. ลดสุรา เป็นประเด็นที่มองจากปัญหาเรื่องความเหมาะสม การนำสุราตั้งโต๊ะแบบงานเลี้ยงจึงไม่สมควรกับงานที่มีความโศกเศร้า ถ้าลดลงจะเป็นการช่วยเจ้าภาพประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก
7. งดเล่นการพนัน เมื่อมีงานศพหลังพิธีกรรมเสร็จงานการพนันมักจะตั้งวงเล่นซึ่งมีปัญหามากมาย เช่นการทะเลาะวิวาท ถูกการจับกุมเจ้าภาพมีความผิดและที่สำคัญคือเป็นการทำผิดกฎหมายบ้านเมือง
8. งดจ้างวงดนตรี ประเด็นของการหยิบยกขึ้นมาก็คือเดิมเมื่องานศพเจ้าภาพมักจ้างดนตรีมาเล่นเหมือนกับงานมหรสพรื่นเริง เป็นค่านิยมที่ไม่เหมาะสม ควรงดและหันมาใช้ดนตรีพื้นเมือง
9. ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน เดิมงานศพนิยมใช้ดอกไม้สดที่มีต้นทุนสูง ใช้มากทุกวัน หากเปลี่ยนเป็นดอกไม้แห้งจะประหยัดมากกว่า เป็นการสนับสนุนกลุ่มทำดอกไม้แห้งในชุมชนและนำไปใช้ประโยชน์อื่นเช่นโรงเรียนนำไปใช้ในการประดับตกแต่ง การใช้ดอกไม้สดยังมีตามความเหมาะสม
10. ใช้โครงปราสาทवार เป็นการจัดโครงปราสาทवारเพื่อรองรับเจ้าภาพที่ไม่มีกำลังพอในการซื้อปราสาทที่มีราคาแพง นำวัสดุ อุปกรณ์มาตกแต่ง เสร็จงานนำกลับมาใช้ประโยชน์ในชุมชนไม่ต้องเผาเหมือนปราสาทที่มีราคาแพง
11. ยืมโลงทองที่สวยงามมาครอบโลงจริง เมื่อมีโครงปราสาทแล้วการจัดเอาหีบศพไปตั้งวางอาจจะดูไม่สวยงาม ถ้านำโลงทองมาครอบไว้จะทำให้ดูดี สวยงาม
12. เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน เนื่องจากชุมชนมีความเชื่อในเรื่องวันดี วันเสีย บางศพมีช่วงเวลาที่วันเสียมากทำให้ต้องเก็บศพไว้นาน มีค่าใช้จ่ายสูง หากตัดความเชื่อโดยเหตุโดยผลแล้วจะทำให้จำนวนวันลดลงและประหยัดค่าใช้จ่าย
13. จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อ และเป็นการบริหารเวลาในการจัดกิจกรรมวางผ้าบังสุกุล โดยเฉพาะในวันฌาปนกิจศพ ผ้ามีมากก็ใช้เวลา
14. งดการจุดพลุและบังไฟ เป็นความเชื่อและค่านิยมที่มีการจุดพลุและดอกไม้ไฟ ในงานศพเป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินและสิ่งแวดล้อมโดยไม่มีเหตุผล
15. ควรเปลี่ยนสำหรับเป็นเงิน สำหรับหรือสังฆทานที่ใช้ในการทำบุญอุทิศให้กับผู้ล่วงลับ ซึ่งมีมากที่เขกนำมาพร้อมกับเจ้าภาพ หากเปลี่ยนเป็นเงินจะเป็นการช่วยให้เจ้าภาพเกิดรายได้

16. ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด เป็นแนวคิดพื้นฐานที่ว่าหากเปลี่ยนพวงหรีดที่นำไปเคารพศพ เป็นเงินตามมูลค่าจะมากหรือเท่าราคาพวงหรีด ก็จะทำให้เจ้าภาพมีเงินใช้จ่ายในการทำบุญ

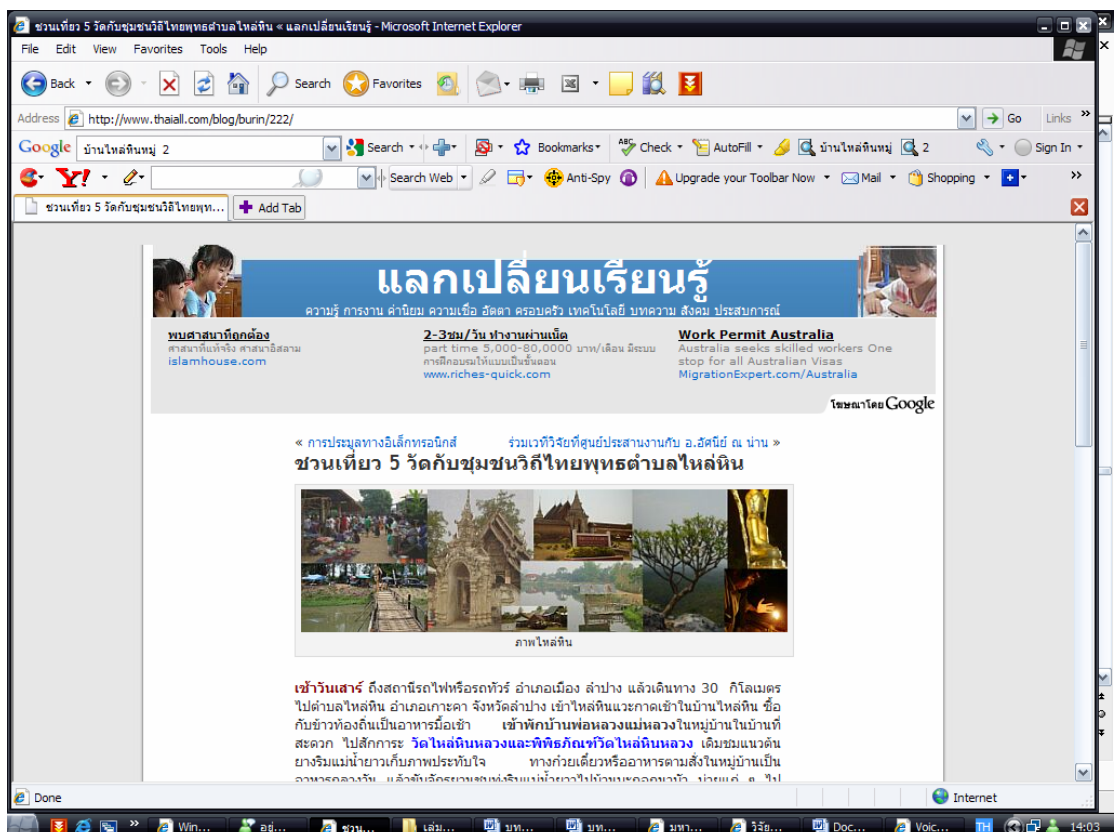
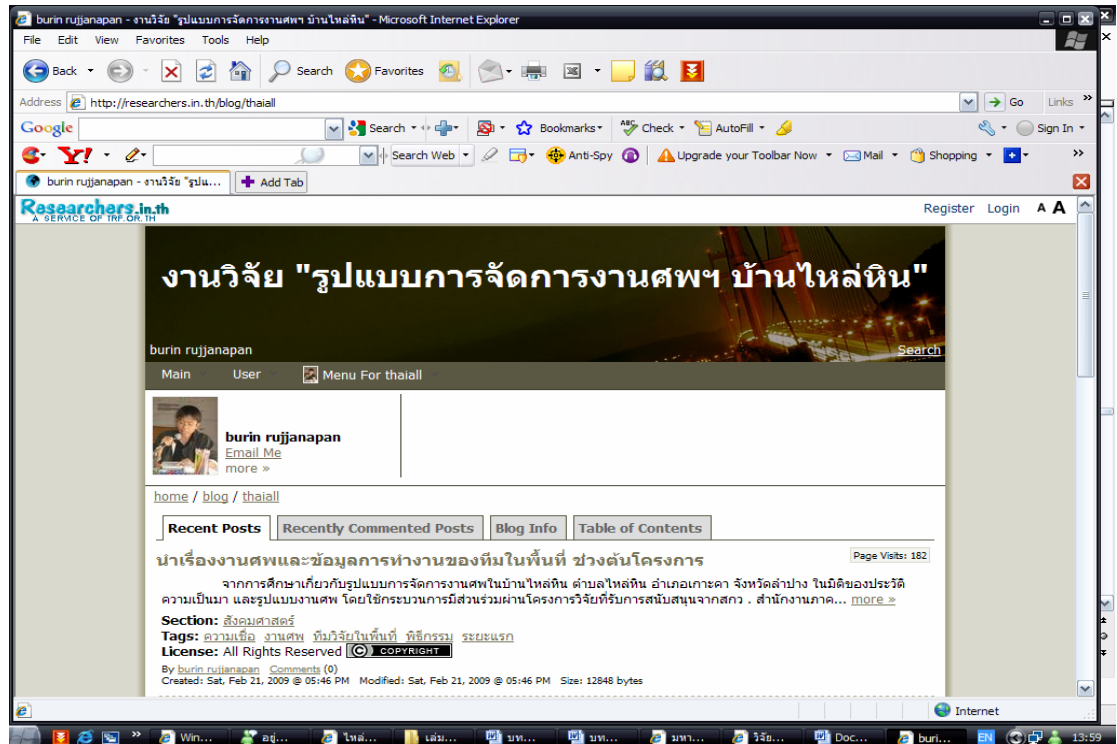
3) นำเสนอเอกสารประกอบการประชุม รายงานความก้าวหน้า ภาพถ่ายจากการทำงาน และบรรยากาศงานศพในหมู่บ้าน ในเว็บไซต์ <http://www.thaiall.com/research>

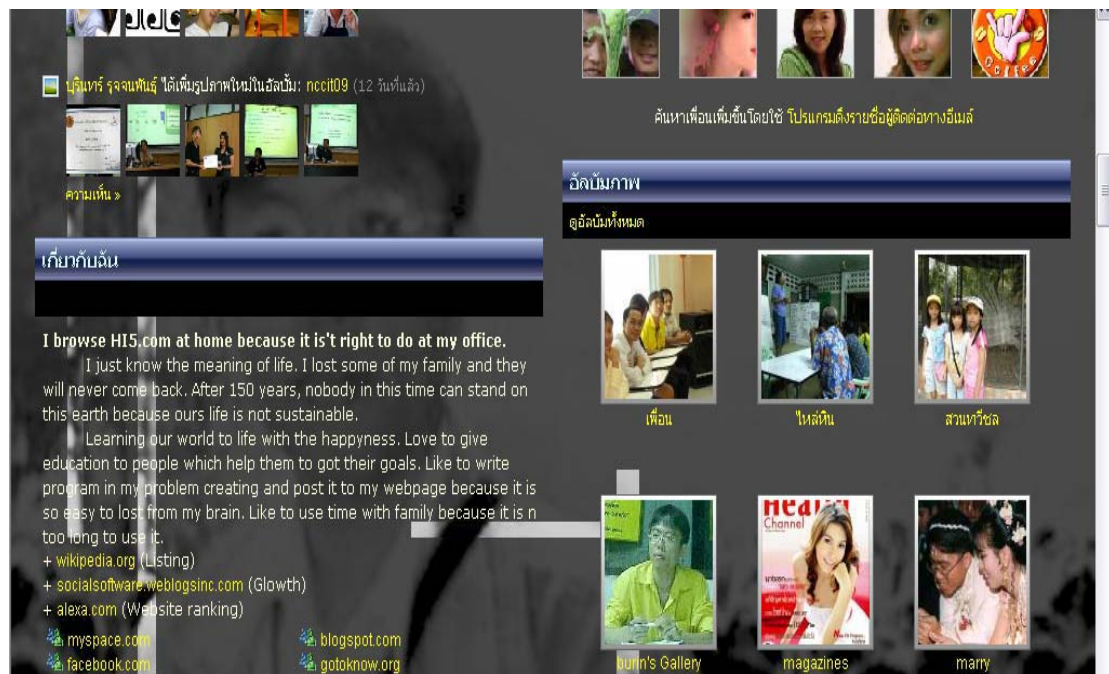
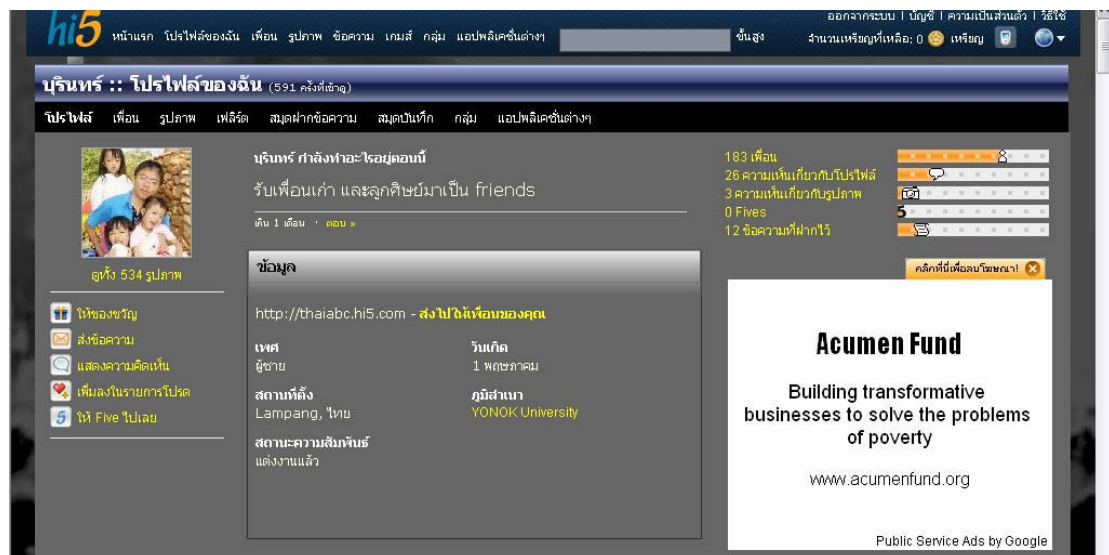

- 4) นำเสนอวิดีโอความคิดเห็นของปราชญ์ชาวบ้านและนักวิจัย บรรยายภาคในเวที
 ประชาคม และการเผยแพร่โครงการวิจัยผ่านรายการวิทยุ ในเว็บไซต์
<http://www.youtube.com/thaiallvdo>

5) นำเสนอข้อมูลแบบสองทาง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นำไปสู่การพัฒนา และ
เปิดรับความคิดเห็นในเว็บไซต์ <http://researchers.in.th/blog/thaiall> และ
<http://thaiabc.hi5.com>

6) นำเสนอแผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ แล้วพระสงฆ์ในหมู่บ้านได้นำประเด็นข้อตกลง ไปขยายผลด้วยการเทศธรรมสั่งสอนให้ลด ละ เลิก และยึดมั่นหลักความพอเพียง

7) เผยแพร่ใน National Geographic ฉบับภาษาไทย ประจำเดือน พฤษภาคม 2552 หน้า 133 ให้ข้อมูลประกอบการเขียนบทความของคุณราชศักดิ์ นิลศิริ มีรายละเอียดใน <http://www.thaiail.com/research/ngthai.htm>

บทความ : ธุรกิจหลังความตาย เมื่อคนตายขายคนเป็น

เผยแพร่ใน National Geographic ฉบับภาษาไทย

ประจำเดือน พฤษภาคม 2552 หน้า 133

โดย คุณราชศักดิ์ นิลศิริ

ผมเห็นใจ จิตตการ ชันสาคร จริงๆ ทั้งที่เขาเป็นคนคุยสนุกและอริยาไต่ดี แต่หากไม่ใช่ญาติพี่น้องหรือคนรู้จักมักจี่กันแล้ว คงไม่มีใครอยากพบหน้าเขาโดยไม่จำเป็น นั่นอาจเป็นเพราะอาชีพของเขาทำให้หลายคนรู้ซึ้ง ถึงความหมายของหยดน้ำตาและความสูญเสีย

“เซ็นชื่อให้ถูกนะครับ มรณบัตรจะได้ออกเร็วๆ” จิตตการบอกเด็กหนุ่ม แต่มือสั่นเทาขณะจับปากกาแทบไม่อยู่ เขาคงไม่คาดคิดว่าเข้าฤดูร้อนอันสดใสเช่นวันนี้ จะกลายเป็นวันที่เขาเสียใจที่สุดในชีวิต วันที่แม่บังเกิดเกล้าจากไปอย่างไม่มีวันกลับด้วยอุบัติเหตุทางรถยนต์ หลังจัดการเอกสารเสร็จ จิตตการพาเด็กหนุ่มไปทำพิธีนำศพออกจากห้อง จิตตการจัดรูปแล้วแบ่งให้ญาติผู้เสียชีวิต หีบศพขาวสะอาดประดับลวดลายเทพนมตั้งอยู่บนพื้นหน้าพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ทันทีที่เห็นใบหน้าสงบของมารดา เด็กหนุ่มถึงกับปล่อยโฮ ขณะที่จิตตการกล่าวนำอย่างไม่วอกแวก จากนั้นจึงบรรจุร่างของนางลงในหีบศพ พิธีกินเวลาไม่ถึงห้านาที แล้วทุกคนก็จากไป พร้อมกับคว้นรูปจางๆที่ลอยหายไป

“วันสต็อปเซอร์วิส” จิตตการเรียกงานของเขาว่าอย่างนั้น บริการที่เขานำมาให้ถึงในโรงพยาบาลนั้น ครอบคลุมทุกอย่างเกี่ยวกับคนตาย ตั้งแต่นำศพออกจากตึก ตู้แช่ศพ ติดต่อประสานญาติผู้เสียชีวิต อาบน้ำ-แต่งหน้า-ฉีดยาศพ เดินเรื่องเอกสาร จัดหาหีบศพ รถตู้ขนส่งไปจนถึงดอกไม้ประดับหน้างานศพ พ่อค้าวัย 34 ปี หนึ่งในทีมงานของสุริยาหีบศพ เจ้าของธุรกิจหลังความตายระดับประเทศผู้นี้ เล่าว่า เขาขายดอกไม้หน้าศพได้เดือนละแสนกว่าบาท ส่วนหีบศพตกอยู่เดือนละประมาณห้าแสนบาท ฟังตัวเลขแล้วผมตาวาว แต่เขากลับบอกว่า “นี่ยังน้อยกว่าที่ขายได้หน้าร้านอีกครับ” ธุรกิจหลังความตาย เป็นหนึ่งในธุรกิจที่เนื้อหอมที่สุดในยุคนี้ ศูนย์วิจัยกสิกรไทยประเมินไว้เมื่อปี 2549 ว่า ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับงานศพมีเม็ดเงินหมุนเวียนไม่ต่ำกว่าปีละ 35,000 ล้านบาท และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

“เรื่องตายเป็นเรื่องเดียวที่สวนทางกับภาวะเศรษฐกิจ” สมชาย สิริยเสนีย์ ผู้ก่อตั้งสุริยาหีบศพ เปรยขึ้น คงไม่มีใครปฏิเสธว่า สุริยาหีบศพคือหนึ่งในเจ้ายุทธจักรของวงการนี้ ชื่อเสียงอันโด่งดังมาจากวิธีคิดอันชาญฉลาดของชายชาวจีนแซ่ตั้งผู้นี้ ที่รู้จักต่อยอดให้ธุรกิจ

หีบศพ โดยครอบคลุมทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่เจ็ดยาศพไปจนถึงกระถางรูปหน้าศพเลย ที่เดียว ความสำเร็จตลอดสามสิบกว่าปีที่ผ่านมาเป็นข้อพิสูจน์ได้ว่า อาชีพที่หาคนทำได้ยากในอดีตนี้ตรงหลักสูตรตำรา“รวยเร็ว” จึงไม่แปลกที่จะมีคนหันมาทำอาชีพนี้มากขึ้นเรื่อยๆ “เดี๋ยวนี้คนทำเยอะ ก็มันง่ายไง เด็กวัดก็ทำได้ พระสึกไปก็เยอะ พอเห็นเงินก็ตาโตกัน” สมชายเล่า

ขณะเดียวกัน ความเชื่อทางศาสนามีอิทธิพลต่อทัศนคติเรื่องความตายของมนุษย์มาช้านาน เราจึงพบว่าศาสนาที่แตกต่างกันจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบพิธีศพ และส่งผลต่อทิศทางการธุรกิจหลังความตายไปในตัว ผมพบว่า พิธีศพของชาวมุสลิมนั้นเรียบง่ายและประหยัด ต่างจากพิธีศพของชาวไทยพุทธร่วมสมัยที่มีขั้นตอนซับซ้อนและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ไม่แตกต่างจากพิธีศพแบบจีน

ขั้นตอนและธรรมเนียมที่แตกต่างหลากหลายเหล่านี้เองที่เอื้อให้เกิดช่องทางธุรกิจมากมาย เช่น ดอกไม้และพวงหรีด อาหารเลี้ยงแขกเหรื่อ มหรสพเฉลิมฉลอง พิธีงูเด็ก ไปจนถึงการสร้างสุสานหรือฮวงซุ้ยสำหรับผู้วายชนม์เป็นต้น

ขณะที่ความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นในอดีต ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อวิวัฒนาการของงานศพ เช่นที่พบเห็นในปัจจุบัน ชนชั้นสูงในอดีตมักจัดงานศพใหญ่โตเพื่อแสดงเกียรติยศ ส่งผลให้ชนชั้นที่ต่ำกว่าเกิดแรงปรารถนาลอกเลียนแบบ เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป และชนชั้นคหบดีเริ่มมั่งคั่งขึ้น เราจึงพบว่างานศพใหญ่โตหรูหรา มิได้จำกัดเฉพาะชนชั้นสูงอีกต่อไป

อย่างไรก็ตาม ทุนนิยมที่ฟูฟ่ายในปัจจุบัน กลับทำให้เกิดกำแพงกีดกันทางเศรษฐกิจอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งงานศพก็หนีไม่พ้นกฎเกณฑ์ข้อนี้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้ งานศพในปัจจุบันจึงแตกต่างกันไปโดยมีปัจจัยด้านการเงินของเจ้าภาพเป็นเงื่อนไขสำคัญ

งานศพสองแห่งที่ผมเห็นความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด งานแรกคืองานศพหญิงชราชาวไทยเชื้อสายจีนที่ลูกๆจัดงานศพแบบไทยให้อย่างวิจิตรอลังการ ทั้งก่อสร้างเมรุชั่วคราว โขน ลิเก มหรสพครอบงำ โดยใช้งบประมาณมากกว่าครึ่งล้าน อีกงานคืองานฌาปนกิจศพของหัวหน้าครอบครัวรายหนึ่งที่เสียชีวิตจากหัวใจวาย แม้จะมีเชื้อสายจีน แต่ครอบครัวฝ่ายหลังกลับเลือกจัดงานเรียบง่าย ในวัดที่ผู้ตายผูกพัน งบประมาณจัดงานอยู่ที่หลักครึ่งแสน

นอกเหนือจากฐานะทางเศรษฐกิจแล้ว ทัศนคติของเจ้าภาพก็มีส่วนในการกำหนดรูปแบบงานศพ เจ้าภาพงานแรกบอกผมว่า ผู้ตายมีบุญคุณใหญ่หลวงต่อลูกหลาน จึงควรจัดงานให้อย่างสมฐานะที่สุด ขณะที่งานหลัง เจ้าภาพเลือกที่จะหลีกเลี่ยงความสิ้นเปลืองบางอย่างที่มองว่าไม่จำเป็น แต่ก็พยายามให้งานออกมา สมฐานะที่เจ้าภาพบอกว่าระดับ “กลางๆ”

แม้ว่างานศพทั้งสองตัวอย่างข้างต้น ได้ช่วยให้เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สำคัญ แต่ไม่ว่าจะจัดมากหรือจัดน้อย เราก็คงพบว่า บ่อยครั้งที่งานศพอาจเป็นภาระทางการเงินของครอบครัว จนถึงขนาดต้องกู้หนี้ยืมสินมาจัดงาน ปัญหาเหล่านี้เป็นแรงบันดาลใจให้ **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุรินทร์ รุจจนพันธุ์** และทีมนักวิจัยจากลำปาง หวังที่จะเปลี่ยนทัศนคติของผู้คน โดยเริ่มในชุมชนที่เขารู้จักและคุ้นเคยที่บ้านไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ทั้งๆที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ในพื้นที่มีฐานะยากจน แต่เขากลับพบว่าในงานศพแบบล้านนา และวิถีชีวิตของชาวบ้าน ธรรมเนียมปฏิบัติหลายอย่างเป็นเรื่องสิ้นเปลืองโดยไม่สมเหตุสมผล เช่น การเลี้ยงสุราในงานศพ การประกอบอาหารที่มากเกินไปจนความจำเป็น การแสดงดนตรี การใช้โครงปราสาท เป็นต้น ทำให้งานศพงานหนึ่งอาจใช้งบประมาณถึงสองสามแสนบาทก็มี

ทีมวิจัยจึงเลือกประเด็นการจัดงานศพที่เน้นประหยัดแต่เกิดประโยชน์ เช่น ลดสุราในงานเลี้ยง ลดจำนวนวันเก็บศพ งดการใช้โครงปราสาทชั่วคราว แนนอน งานวิจัยทำทนายจารีต ขึ้นนี้ ได้รับการต่อต้านในระยะแรก แต่เมื่อทีมวิจัยแสดงให้เห็นว่า พวกเขาทำเพื่อประโยชน์ของชาวบ้านจริงๆ จึงได้รับการยอมรับมากขึ้น จนนำไปสู่กรอบข้อตกลงระดับชาวบ้านที่เห็นพ้องต้องกันในการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในงานศพ

อย่างไรก็ตาม ทีมวิจัยรู้ว่าโมเดลของพวกเขายังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะในสังคมที่ต่างออกไป เพราะงานศพเป็นกิจกรรมทางสังคมที่มีแรงกดดันจากรอบข้างสูง การนำกรอบข้อตกลงดังกล่าวไปใช้จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงทัศนคติ ค่านิยม และความเข้าใจของญาติพี่น้องเป็นสำคัญ ในสังคมที่ซับซ้อนเช่นสังคมเมือง เรื่องนี้คงไม่ใช่เรื่องง่าย ด้วยเหตุนี้ ภารกิจหลังความตายจึงยังเป็นภารกิจทวนกระแสที่ทำเงินได้แม้ในยามเศรษฐกิจฝืดเคืองเช่นทุกวันนี้

ผมกลับไปหาจิตตการอีกครั้ง วันนี้เขารับศพทั้งหมดสี่ศพ ชายหีบได้สามใบ อีกรายใช้บริการส่งศพถึงภูมิลำเนาในต่างจังหวัด “นี่นามบัตรผม เดี่ยวไปรับศพข้างนอกเลยครับ” เขากล่าวกับลูกคำรายหนึ่งด้านนอก บรรดาญาติผู้ตายยืนออกกันหน้าห้อง บางคนร่ำไห้ด้วยความอาลัย บางคนซึมเศร้าด้วยความโศก จิตตการทำพิธีอย่างเคย ไม่ถึงห้านาที ทุกอย่างก็ปลิวไปพร้อมควันธูป

เขากลับมาที่โต๊ะทำงาน เปิดลิ้นชัก หยิบเงินออกมานับเพื่อทำบัญชีรายรับรายจ่าย “นี่ก็อีกงานครับ ต้องทำบัญชี ปัญหาเยอะ ครบบ้าง ขาดบ้าง” เขาเปรย คำพูดหนึ่งผุดขึ้นในความคิดผม “นี่สินะที่เขาว่า คนตายเลี้ยงคนเป็น”

8) ทีมวิจัยให้สัมภาษณ์รายการวิทยุ และนำไปเผยแพร่ผ่านเครือข่ายโต๊ะข่าวเพื่อชุมชน สถาบันอิสรา มีรายละเอียด และแฟ้มเสียงแบบ Mp3 เผยแพร่ที่

http://www.isranews.org/community/index.php?option=com_content&task=view&id=175&Itemid=2 และ **http://cid-d5d4db8b448d28d.skydrive.live.com/self.aspx/death%7C_research/funeral%7C_rad io.mp3**

9) บทความและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE)

บทความ : วิชาการดนตรีงานศพ : บ้านเทิง ไร่อาลัย ค่าใช้จ่ายที่สิ้นเปลือง

โดยนางสาวภัทรา มาน้อย

เผยแพร่ในบทความและความรู้

เว็บไซต์ : www.vijai2lampang.com และ www.vijai.org

สนง.กองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ได้มีโอกาสฟังเรื่องเล่าจากนักวิจัยโครงการ “รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงบ้านไหล่หิน ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง” โดยมีอาจารย์บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ เป็นหัวหน้าโครงการ ถึงรูปแบบงานศพที่น่าสนใจโดยเฉพาะวิธีคิดเรื่องการจ้างดนตรีแห่ในงานศพ เดิมประเพณีวัฒนธรรมของคนทางเหนือเมื่อมีคนตายจะต้องจัดพิธีงานศพขึ้นเพื่อเป็นการไว้อาลัยแก่คนตายอย่างสมเกียรติ

“เกือบ 70 ปีที่จำความได้ งานศพแถบรอบนอกจะนิยมจ้างวงดนตรีบรรเลงปี่พาทย์หรือวงสะล้อซอซึง มาเล่นประกอบพิธีศพกันอย่างครึกครื้น การสวดศพส่วนใหญ่แล้วจะตั้งสวด 3 - 5 วันนิยมตั้งศพไว้ที่บ้าน นิมนต์พระสงฆ์ไปสวดที่บ้าน งานศพในสมัยก่อนมีการแห่ดนตรีบรรเลงอีกทีก็เหมือนงานปอยหลวง มีงานศพครั้งใดก็จะได้กินปลาหมึกย่างเสมอ” นักวิจัยรำลึกถึงความทรงจำในอดีต

การใช้วงดนตรีบรรเลงในงานศพก็เป็นอีกรายละเอียดหนึ่งที่เจ้าภาพจัดไว้เพื่อเป็นการไว้อาลัยแด่ผู้ล่วงลับ ทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับฐานะและความพึงพอใจของเจ้าภาพที่นิยมจ้าง “สล่าแห่” มาบรรเลงเพลงขับกล่อมเพื่อผ่อนคลายบรรยากาศของความโศกเศร้าให้กับผู้ร่วมไว้อาลัย จึงไม่น่าแปลกใจเลยที่งานศพเมื่อเกือบ 70 ปี จะมีบรรยากาศเสียงดังอีกทีก็เหมือนงานรื่นเริงเพื่อแสดงเจตนาดังกล่าว แต่ถ้าชวนคุยย้อนกลับไปอีกซีก 40 ปี ดนตรีบรรเลงงานศพแทบจะไม่มีให้เห็นในหมู่บ้านชนบท แต่กลับกลายเป็นเรื่องของเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ และผู้มีฐานะถึงขั้นเศรษฐีเท่านั้น

บ้านไหล่หิน อำเภอเกาะคา ก็เช่นกัน ในยุคที่ยังมีความนิยมการใช้ดนตรีแห่ศพเพื่อถ่ายทอดวิธีคิดและวิธีการที่เฟื่องฟู ก็กลับกลายเป็นการสร้างวัฒนธรรมใหม่ เป็นค่านิยมใหม่เพิ่มเติมองค์ประกอบของความหมายที่ใช้ดนตรีขับกล่อม เป็นการบวกเพิ่มมูลค่า วงแห่ปี่มอญ ปี่พาทย์ ดนตรีพื้นเมือง กลับกลายเป็นดนตรีสมัยใหม่ มีนักร้อง นักเต้น โชว์เรื่อนร่างนุ่งน้อยห่มน้อย เป็นที่น่าสังเกตว่าในอดีตแต่ละหมู่บ้านก็จะมี “สล่าแห่” เป็นของตนเอง หากไม่มีจริงๆ ก็จะเป็นหมู่บ้านใกล้เคียง ที่สามารถเอื้ออาทร ช่วยเหลือกันได้ มีคำตอบแทนเป็นสินน้ำใจเพื่อให้สาววิชาและครูบาอาจารย์ ก็หลบเลือนหายไป เพราะไม่ถูกรับใช้สังคม และถูกแทนที่จากสิ่งใหม่นั้นเอง เมื่อความหมายของดนตรีงานศพเปลี่ยนไป การตั้งคำถามเรื่องความเหมาะสมก็เกิดขึ้น

ความหมายของคำว่า “บันเทิง” กับ “ไว้อาลัย” เจตนาไม่ค่อยชัดเจน ก้ำกึ่ง ทับซ้อน จนกระทั่ง กระแสการตั้งข้อสังเกตถูกวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้น มีการออกกฎจากเถรสมาคม ห้ามไม่ให้มีการ ใช้ดนตรีสมัยใหม่ที่มีนักร้อง นักเต้น โดยเฉพาะงานศพที่อยู่ในบริเวณวัด ซึ่งถือว่าไม่เหมาะสม อย่างยิ่ง ทำให้ 2-3 ปีที่ผ่านมากระแสการจ้างดนตรีสมัยใหม่ให้มาเล่นในงานศพก็จางลง แต่ก็ ไม่ได้หมดไปเสียเลยทีเดียว ยังเป็นความพึงพอใจของเจ้าภาพ แต่กระแสสังคมก็ยังเห็นว่าไม่ เหมาะไม่ควรเลยทำให้การบรรเลงเพลงแห่ในงานศพ รวมถึงสละแห่งก็หยุดบทบาทไปโดยปริยาย และมีรูปแบบของการใช้ดนตรีขับกล่อมในลักษณะของการเปิดเครื่องเล่นแทน เพราะสามารถลดค่าใช้จ่ายของเจ้าภาพต่อการจ้าง “สละแห่ง” ที่หายากและราคาสูงลิบได้

ความหมายในเชิงเศรษฐกิจและค่าใช้จ่ายที่สิ้นเปลืองก็เริ่มเข้ามา ชุมชนบ้านไหล่หินก็ปรับตัวพร้อมทั้งมีวิวัฒนาการมากขึ้นโดยไม่มีการใช้ดนตรีแห่อย่างเต็มรูปแบบ นอกจากเจ้าภาพจะจัดหาจากที่อื่น แต่เป็นการเปิดจากเครื่องเล่นก่อนที่พระจะขึ้นสวด ที่น่าสนใจมากกว่านั้นคือ หลังจากที่พระสงฆ์สวดเสร็จและเดินทางกลับไม่ถึง 10 นาที ผู้มาร่วมงานจะทยอยกลับ เครื่องเสียง เครื่องไฟ ดนตรีบรรเลง ก็จะเงียบสงบลง ไม่มีเสียงอึกทึก ไม่มีการพนัน เจ้าภาพสามารถปิดบ้าน ปิดไฟ ได้อย่างไม่ต้องกังวล สอบถามเพิ่มเติมก็ได้รับคำตอบที่น่าดีใจคือ “ไม่ใช้การสืบทอดวิธีการจากอดีตแต่อย่างใด แต่มองว่าเป็นวิวัฒนาการและการปรับตัวของบ้านไหล่หินเองบนฐานของความห่วงใยกัน ไม่ฟังเพื่อฟังเพื่อย มีความเป็นพี่น้อง บ้านใกล้เคียง เคารพกัน ไม่เบียดเบียนกัน ไม่รบกวนกันยามคำคืนดีกันในพื้นที่เพื่อนบ้านต้องหลับนอน” นักวิจัยเล่าสู่กันฟัง

จากการอดีตการอธิบายความหมายการใช้ดนตรีในงานศพบรรเลง เพื่อไว้อาลัยและขับกล่อมให้หายโศกเศร้า กลายเป็นการสร้างความเป็นกันเองบนความหมายที่เปลี่ยนไปและมากเกินไปเป็นค่าใช้จ่ายที่สิ้นเปลืองฟุ่มเฟือยในยุคเศรษฐกิจรัดตัว วิวัฒนาการดนตรีงานศพจึงเป็นเสมือนการปรับตัวของชุมชนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง

บทความ : วิถีวิทยา : งานศพแบบพอเพียง (สูตรง่าย ๆ ถ้าเข้าใจสูตร)

โดยนางสาวภัทรา มาน้อย

เผยแพร่ในบทความและความรู้

เว็บไซต์ : www.vijai2lampang.com และ www.vijai.org

สนง.กองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

■ เรื่องราวใกล้ตัวที่ไม่อาจมองข้าม

มักมีคำถามเกิดขึ้นกับทีมวิจัยโครงการ “รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงบ้านไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง” บ่อยครั้งที่ทำหยาความเชื่อ

ที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาว่าอย่างไร? ไม่เพียงแต่การตัดสินใจยับยั้งงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ แต่หีบยกขึ้นมาพูดคุย 16 ประเด็นที่ส่วนใหญ่ล้วนเกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายที่มากเกินไป จากฐานของความเชื่อและค่านิยมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา จนบางเรื่องก็ห่างไกลข้อเท็จจริงโดยสิ้นเชิง

การออกแบบงานวิจัยในครั้งนี้ขึ้นอยู่กับภายใต้การค้นหารูปแบบ และแนวทางในการจัดการงานศพที่เหมาะสมเป็นที่ยอมรับร่วมกันในชุมชน ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของคนตำบลไหล่หิน และให้ชุมชนเข้าใจการแก้ปัญหาาร่วมกันจากกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงนำชีวิต ร่วมกันกำหนดโจทย์วิจัยว่า **รูปแบบและแนวทางในการจัดการงานศพที่เหมาะสมของคนบ้านไหล่หินควรเป็นอย่างไร?** เป้าหมายเพื่อต้องการช่วยเจ้าภาพในการลดค่าใช้จ่ายเป็นหลัก

การดำเนินงานถูกกำหนดไว้ 3 ระยะหลักๆ คือ ระยะแรกเป็นการค้นหารูปแบบงานศพ โดยใช้ประเด็นสำคัญที่ได้จากการคัดกรองชุมชน ระยะที่สองเป็นระยะของการทดลองปฏิบัติจริงในชุมชนเพื่อสร้างความมั่นใจและหยั่งกระแสดการตอบรับจากชุมชน จนสามารถขยายผลไปยังต่างหมู่บ้านในระยะที่สาม ในตำบลเดียวกันและมีแนวโน้มจะขยายไปทั้งตำบลได้ไม่ยากนัก หากลองพิจารณาถึงวิธีการแล้วก็เข้าใจได้ไม่ยาก ของการขยับงานแบบถึงพริกถึงขิงของหัวหน้าโครงการ (ผศ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ มหาวิทยาลัยโยนก) และถึงลูกถึงคนของนักวิจัยพื้นที่ทุกท่านตลอดระยะเวลาปีครึ่ง จนได้สูตรสำเร็จที่ไม่ยากนักสำหรับการขยับในท่าทีของรูปแบบงานศพแบบพอเพียงในพื้นที่อื่น

▪ สูตรง่าย ๆ ถ้าเข้าใจสูตร

เริ่มต้นคงไม่ต่างจากการขึ้นโจทย์วิจัยอื่นๆ ที่มีกระบวนการหนุนของพี่เลี้ยงและช่วยกันเลลาโจทย์ให้แหลมพอที่จะมองทิศทางของตนเองในอนาคต ซึ่งเป็นการพูดคุยถึงประเด็นสำคัญของรูปแบบงานศพที่ผ่านมา ให้ความสำคัญ 3 ประเด็น คือ อาหาร ปราสาทกับโรงศพ และงานพิธีกรรม และขยายเนื้อหาเป็นประเด็นของรูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง 16 ประเด็น ในปัจจุบัน

สูตรที่ 1 การค้นหารูปแบบงานศพของบ้านไหล่หิน (2 หมู่บ้าน)

ขั้นตอนที่ 1 ค้นหารูปแบบของการจัดการงานศพแบบพอเพียง จากประเด็นที่ตั้งไว้เพียง 3 เรื่อง คืออาหารงานศพ วันดีวันเสีย และปราสาทงานศพ เชื่อมโยงให้เกิดประเด็นเพิ่มเติมอีก 37 ประเด็นโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นจากการเดินสำรวจของเยาวชน และคัดเหลือ 16 ประเด็นที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติจริง

ขั้นตอนที่ 2 เลือกใช้การดูงานเพื่อตกย้ำประเด็นบางประเด็นที่เป็นข้อถกเถียง เช่น การรงดเหล้าในงานศพ วันดีวันเสีย เพื่อให้ได้แนวคิดกลับมาวางแผนระดับหมู่บ้าน

ขั้นตอนที่ 3 สร้างนักวิจัยร่วมในพื้นที่เพื่อเป็นกระบอกเสียงและเป็นตัวแทนของแต่ละหมวด

ขั้นตอนที่ 4 สร้างความเข้าใจใน 16 ประเด็นกับนักวิจัยร่วม ถึงแนวทางการอธิบายเชิงเหตุผลงานศพโดยยึดหลักพอเพียง ที่ไม่ใช่กฎเหล็กสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมของเจ้าภาพ

ขั้นตอนที่ 5 ทีมวิจัยให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงก่อนที่จะประชาคมกลุ่มย่อยกับตัวแทนครัวเรือนโดยมีนักวิจัยอาสาเป็นคนดำเนินการ มีนักวิจัยหลักเป็นพี่เลี้ยงกลุ่มเพื่อหามติรองรับ 16 ประเด็นและข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 6 ขยับ 16 ประเด็นในกลุ่มของสมาชิกครัวเรือนทั้ง 2 หมู่บ้าน ยังเลือกใช้แบบสอบถามและเวทีกลุ่มย่อยเพื่อคัดเลือกข้อมูลและหามติในระดับครัวเรือน (ขั้นตอนที่ 4-5) จนได้มติเป็นเอกฉันท์ที่เห็นชอบต่อแนวทางดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 7 ศึกษาดูงานเรื่องวันดีวันเสียและลองวิเคราะห์กับข้อมูลผู้สูงอายุในหมู่บ้านเพื่อเพิ่มน้ำหนักในการอธิบายเชิงเหตุผลให้เห็นถึงความเชื่อมโยงทางสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิต

ขั้นตอนที่ 8 ได้ทิศทางที่ชัดเจนในการปฏิบัติจริงเชิงพื้นที่

สูตรที่ 2 การขยายผลไปยังหมู่บ้านข้างเคียง 4 หมู่บ้าน

ขั้นตอนที่ 1 เริ่มจากทีมวิจัยเข้าพบผู้ใหญ่บ้านและแกนนำพื้นที่เป้าหมายเพื่อนำเสนอที่มาของโครงการ หรือเรื่องการคั่นหานักวิจัยร่วมต่างพื้นที่ และยกร่างประเด็นพื้นที่โดยเอา 16 ประเด็นของไหลหินเป็นตัวตั้ง จนได้ประเด็นของพื้นที่อาจจะเหมือนหรือแตกต่างจาก 16 ประเด็นก็ได้ (การลงพื้นที่อาจมากกว่า 1 ครั้ง หรืออาจต้องเชิญผู้นำชุมชนที่เป็นนักวิจัยหลักของไหลหินเข้าร่วมเพื่อสร้างแรงกระตุ้นทั้งที่เป็นทางการ)

ขั้นตอนที่ 2 หลังจากได้แกนนำพื้นที่จาก 4 หมู่บ้าน ทีมวิจัยหลักพาไปดูงานบ้านเพื่อลดลดตีกริความไม่เห็นด้วยในหลายประเด็น โดยเฉพาะเรื่องเหล้า และเรื่องวันเสีย

ขั้นตอนที่ 3 ประชุมตัวแทนพื้นที่ 4 หมู่บ้านเพื่อซักซ้อมการทำเวทีกลุ่มย่อยและเตรียมตอบข้อซักถามที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากในเวที

ขั้นตอนที่ 4 ให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงก่อนประชาคมสมาชิกโดยมีนักวิจัยพื้นที่เป็นผู้ดำเนินงานและมีนักวิจัยเป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษาเพื่อหามติตามประเด็นที่ได้ยกร่าง ซึ่งก่อนจะประชาคมทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยพื้นที่จะอธิบายความชัดเจนในประเด็นเพื่อประกอบการตัดสินใจให้กับสมาชิก เน้นการเชื่อมโยงกับแนวทางปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงที่ไม่ใช่กฎเหล็กสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมของเจ้าภาพ

ขั้นตอนที่ 5 แต่ละพื้นที่นำไปปฏิบัติและบันทึกความเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม เช่น ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบงานศพแบบพอเพียง

- **คุณค่าที่เกิดแบบโยนหินลงแม่น้ำ**

จากสูตรที่ได้ลองทบทวนขั้นตอนของรูปแบบการจัดการงานศพของบ้านไหลหิน ทำให้เห็นว่าสามารถเกิดกลุ่มคนใหม่ ในพื้นที่ใหม่คือบ้านกิ้ว บ้านเข้าซ้อน บ้านมะกอกนาบัว และบ้านแม่ฮวก ตำบลไหลหิน อำเภอเกาะคา ที่เข้าใจขั้นตอนนับตั้งแต่การใช้สูตรที่ 2 ในพื้นที่สมมติฐานร่วมที่ตั้งไว้คือ หากเกิดพื้นที่ใหม่ภายใต้ความเข้าใจของสูตรการทำงานที่ทีมวิจัยกำหนดไว้ น่าจะสามารถขยายรูปแบบดังกล่าวได้ในพื้นที่อื่นๆ ในระดับตำบล และอำเภอได้ไม่ยากนัก แต่ต้องวิเคราะห์องค์ประกอบของหมู่บ้านที่ใกล้เคียงกัน เช่น เป็นหมู่บ้านที่มีแกนนำชุมชนแบบหัวก้าวหน้า มีบทเรียนการใช้เวทีประชาคมอย่างต่อเนื่อง ที่คล้ายคลึงกับบ้านไหลหิน เป็นต้น หากข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้เป็นจริงได้ ก็จะเกิดพื้นที่รูปแบบงานศพแบบพอเพียงได้โดยไม่ยาก อย่างที่เกิดขึ้นมาแล้ว กลไกสามารถสร้างคนใหม่ พื้นที่ใหม่ โดยมีเครื่องมือเป็นกระบวนการติดไปด้วย ลดบทบาทของคนเก่า พื้นที่เก่า (นักวิจัยไหลหิน) ที่ไม่ต้องออกแรงขยายผลหรือเดินสายไปทุกพื้นที่ เพียงแค่ใช้หลักที่เป็นสูตรง่ายๆ อธิบายให้พื้นที่ใหม่เข้าใจถึงวิธีการและลองไปขยับ โดยมีไหลหินเป็นเพียงตัวอย่างและพี่เลี้ยงที่ชำนาญการพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นการโยนหินลงแม่น้ำและเกิดแรงกระเพื่อมตีวงขยายออกไปเรื่อยๆ ไม่สิ้นสุด โดยแต่ละวงต่างก็ได้สูตรง่ายๆ ที่เข้าใจติดตัวไปด้วย

RE : สภาวัฒนธรรมขานรับกระแสรูปแบบงานศพแบบพอเพียง

โดยคุณรัตติกร บุญมี

เผยแพร่ในบทความและความรู้

เว็บไซต์ : www.vijai2lampang.com และ www.vijai.org

สนง.กองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ถือเป็นต้นแบบการสร้างความปลอดภัยให้กับชุมชน เติบโตบนทางสายกลาง และยึดมั่นในแนวทาง 3 ห่วง คือ ความพอประมาณ ความสมเหตุสมผล และความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และอีก 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขความรู้ (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) และเงื่อนไขคุณธรรม (ซื่อสัตย์สุจริต สติปัญญา ขยันอดทน แบ่งปัน) ซึ่งทั้งหมดนี้จะนำไปสู่การมีชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่สมดุล มั่นคงและยั่งยืน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ให้ทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัย **“รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านไหลหิน ตำบลไหลหิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง”** โดยมี รศ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ เป็นหัวหน้าโครงการ

ซึ่งได้ตั้งโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชน ว่า “รูปแบบและแนวทางในการจัดการงานศพที่เหมาะสมโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงของคนบ้านไหล่ควรเป็นอย่างไร?”

จากผลการทำงานวิจัยในระยะที่ 1 – 3 ได้ประเด็นข้อตกลงเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงบ้านไหล่ 6 หมู่บ้าน แยกตามระดับได้เป็น 3 กลุ่ม ประเด็นคือ กลุ่มลด 10 ประเด็น กลุ่มงด 5 ประเด็น และกลุ่มควร 3 ประเด็น ถ้าจัดกลุ่มแยกตามความเกี่ยวข้องจะได้ 2 กลุ่มประเด็น คือ กลุ่มการจัดการ 9 ประเด็นและกลุ่มความ

เชื่อ 9 ประเด็น ตามลำดับได้แก่ 1) ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล(ลด) 2) ใช้เครื่องปรุงพริกประมาณ(ลด) 3) ลดน้ำอัฐมเป็นน้ำเปล่า(ลด) 4) ลดอาหารว่าง(ลด) 5) เตรียมเตียงอย่างพอประมาณ(ลด) 6) ลดสุรา(ลด) 7) งดการเล่าพิน(งด) 8) งดจ้างวงดนตรี(งด) 9) ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน(ลด) 10) ใช้โครงปราสาทवार(ลด) 11) เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน(ลด) 12) จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ(ลด) 13) งดการจุดพลุและบั้งไฟ(งด) 14) ควรเปลี่ยนส้วมเป็นเงิน(ควร) 15) ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด(ควร) 16) เผาศพในเมรุ(ควร) 17) งดจตุรปูในบ้าน (งด) และ 18) งดชิงโชคจากการไปรยทาน(งด)

การนำผลงานไปใช้ประโยชน์ ทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยร่วมได้นำประเด็นข้อตกลงที่ได้ขยายผลยังหมู่บ้านอื่นๆ ในระดับตำบล และประกาศให้เป็นข้อตกลงในการจัดการงานศพ ตำบลไหล่หิน โดยสภาวัฒนธรรมตำบลไหล่หิน ในวันที่ 10 เมษายน พ.ศ.2552 ที่ผ่านมา เป็นการจัดงานแถลงข่าวการประกาศใช้ ข้อตกลงในการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมด 18 ข้อที่กำหนดไว้นั้นเป็นการตกลงร่วมกันของประชาชนทั้ง 6 หมู่บ้าน ในพื้นที่ตำบลไหล่หิน โดยวิธีการประชาคม ทำให้เกิดข้อตกลงร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ตั้งอยู่บนทางสายกลาง ยึดมั่นในแนวทาง 3 ห่วง คือ ความพอประมาณ ความสมเหตุสมผล และความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว นำมาปรับใช้กับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน ให้เกิดความลงตัวระหว่างวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ที่มีมาแต่ช้านานกับความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน เป็นบทเรียน เป็นองค์ความรู้ของชุมชนที่เกิดจากชุมชน นำไปสู่ความมั่นคงและความยั่งยืนของการปฏิบัติที่อยู่บนพื้นฐานความคิดของพี่น้องประชาชน เป็นข้อตกลงที่สมเหตุสมผล มีความพอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันที่เกิดขึ้นจากประชาชนนำไปสู่วิถีชีวิตแบบพอเพียงของประชาชนตำบลไหล่หินต่อไป และนำข้อสรุปที่ได้ประชาสัมพันธุ์ เผยแพร่ลงในแผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธุ์ในสถานที่ต่างๆ การนำข้อมูลลงในเว็บไซต์ <http://www.youtube.com/thaialldo> การจัดรายการวิทยุนำเสนอตัวโครงการวิจัย การเขียนบทความสื่อสารสิ่งพิมพ์ในท้องถิ่น เช่น วารสารโยนก หนังสือพิมพ์อินไซด์โยนก เพื่อขยายผลของการนำไปใช้ในชุมชนอื่น

ในระหว่างการทำงานวิจัย ทีมวิจัยได้ค้นพบบทเรียนการทำงานต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางแก้ไข ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น คือคนในชุมชนเริ่มตระหนักกับจุดเริ่มต้นของปัญหาว่าทำอะไรจึงจะเดินบนทางสายกลางตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงมีส่วนสำคัญต่อการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ทุกคนได้เข้ามาค้นหาปัญหา การวางแผนการทำงานวิจัย การวิเคราะห์ และร่วมหาแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อคนในชุมชนเอง

RE : ทดลองปรับอาหารงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

โดยนางสาวภัทรา มาน้อย

เผยแพร่ในบทความและความรู้

เว็บไซต์ : www.vijai2lampang.com และ www.vijai.org

สนง.กองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

หลังจากที่โครงการวิจัย “รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านไหล่หิน ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง” สัญญาเลขที่ RDG50N0032 โดยมี ผศ.บุรินทร์ รุจนะพันธุ์ เป็นหัวหน้าโครงการ ได้มีการสำรวจค่าที่ใช้ที่เกิดขึ้นในงานศพ พบว่าค่าใช้จ่ายหลักหมดไปกับอาหารรั้วไหล่ เครื่องปรุง ประเภทอาหารต้นทุนสูง และอาหารหลังสวด เหล่านี้เป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่สามารถควบคุมได้โดยเจ้าภาพ เพราะส่วนใหญ่งานศพทางภาคเหนือจะมีแม่งานในการจัดเตรียมอาหารของแต่ละหมวดบ้าน และรับภาระหน้าที่แทนเจ้าภาพไปโดยปริยาย

งานศพของแม่จันทร์ศรี เทพหินลัพ จึงได้ทดลองจัดเตรียมอาหาร จากการพูดคุยของกลุ่มแม่บ้านที่ได้ข้อสรุปว่า อาหารที่ใช้งานนี้เลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ควรเป็นข้าวเจ้า ผัดผัก น้ำพริกกะปิ และไข่ไข่พะโล้ ซึ่งถูกใจผู้สูงอายุ เพราะรับประทานง่ายกว่าแกงฮังเล หรือแกงเนื้ออื่นๆที่ราคาสูง มีเพื่อนบ้านช่วยกันยกเดินไปวางตามโต๊ะอย่างทั่วถึง แนวคิดการทดลองปรับเปลี่ยนอาหารงานศพมุ่งเน้นที่การคำนึงถึงทางสายกลาง ความพอประมาณ สมเหตุสมผล และสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ ประกอบการตัดสินใจ และการกระทำเป็นรูปแบบของงานศพที่ต่างฝ่ายต่างก็คำนึงถึงการช่วยเหลือเกื้อกูล มากกว่าความมีหน้ามีตา เช่นที่ผ่านมาก็ต่อไป

RE : สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยการเผยแพร่งานวิจัยผ่านเว็บไซต์

โดยนางสาวภัทรา มาน้อย
เผยแพร่ในบทความและความรู้

เว็บไซต์ : www.vijai2lampang.com และ www.vijai.org

สนง.กองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การสื่อสารโดยใช้ช่องทางของการเข้าถึงข้อมูลได้โดยง่ายในกลุ่มคนยุคโลกออนไลน์คือการนำข้อมูลเหล่านั้นบันทึกในเว็บไซต์ เพื่อส่งผ่านและแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นปัจจุบันได้ตลอดเวลา เกิดเครือข่ายทางสังคมของผู้ใช้ข้อมูลและขยายวงได้โดยไม่จำกัด และอาจเกิดการปฏิสัมพันธ์ที่นอกเหนือจากการใช้ข้อมูลที่เป็นลักษณะของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นๆ

โครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านไหล่หิน ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง” ได้พบทวนปัญหาของค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากงานศพส่วนใหญ่แล้วปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จะเชื่อมโยงจากการตีความหมายตามค่านิยม จนกลายเป็นวัฒนธรรมปฏิบัติที่ออกห่างจากความหมายของการสูญเสีย และโศกเศร้า แต่ถูกทดแทนด้วยค่านิยมของสังคมที่ชี้นำจากความหурหุรา ความมีหน้ามีตาของเจ้าภาพ เกิดค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นเป็นปัญหาย่างต่อเนื่อง จึงมองแนวทางการสร้างรูปแบบของการจัดการงานศพที่ยึดหลักของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ทางสายกลาง ดำเนินถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ ให้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการเรียนรู้ การสร้างรูปแบบการจัดการงานศพของคนในชุมชน

ผศ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ หัวหน้าโครงการ รองคณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยโยนก อีกรูปแบบหนึ่งคือผู้พัฒนาเว็บไซต์ www.thaiail.com ของจังหวัดลำปาง ได้เห็นความสำคัญของข้อมูลงานวิจัย และได้บันทึกรายละเอียด และความเคลื่อนไหวของกิจกรรมผ่านโฮมเพจ www.thaiail.com/research (งานวิจัยท้องถิ่น) โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้มีการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น โดยการนำเสนอผ่านประสบการณ์ของทีมงานวิจัยเป็นระยะๆ ซึ่งโฮมเพจนี้จะประกอบไปด้วยหน้าหลักที่ให้ความสำคัญกับลำดับเหตุการณ์โครงการในแต่ละครั้งที่มิจิจกรรม รายชื่อนักวิจัย บันทึกข้อสรุปและมติที่ได้จากการประชุม เอกสารการประชุม รูปภาพกิจกรรม คลิปวิดีโอ รวมไปถึงเป็นพื้นที่สำหรับการประชาสัมพันธ์ต่างๆ ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เช่น บทความ RE(การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย) กิจกรรมต่างๆ รวมถึงการประชาสัมพันธ์โครงการเพื่อการศึกษาดูงานจากชุมชนอื่นโดยมีทีมวิจัยในพื้นที่เป็นตัวหลักในการประสานงาน

ในขณะเดียวกันเว็บเพจนี้ยังสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลของชุมชนทั้ง องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียนบ้านไหล่หิน โรงเรียนไหล่หินวิทยา ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็กนักเรียนที่เป็นบทบาทหนึ่งของการจัดเก็บข้อมูล ทำให้ทราบความเคลื่อนไหวในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการงานศพโดยคนในชุมชนเอง ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการพัฒนา และการศึกษาในอนาคต เกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน กลายเป็นสังคมของการเรียนรู้ของคนในชุมชนและนอกชุมชนในอีกมิติหนึ่ง

บทความงานวิจัย : บทเรียนจากการวิจัยรูปแบบการจัดการงานศพ

โดย ผศ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์

เผยแพร่ในวารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่

ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 เดือน มีนาคม - เมษายน พ.ศ. 2552

<http://www.thaiall.com/research/hidden/FJRN-1000000007.zip>

คำนำ

ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มีโบราณสถานที่เก่าแก่ในวัดไหล่หินหลวง หรือวัดเสลารัตนปัทมธาราม ประกอบด้วย องค์ธาตุเจดีย์ ชุมประตู่โขง และวิหารโบราณที่สร้างในสมัยพระนารายณ์มหาราช ประมาณปีพ.ศ.2226 และมีพิพิธภัณฑวัดไหล่หินหลวงที่เกิดจากความมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่สร้างขึ้นในปีพ.ศ.2530 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุมชนนี้มีประวัติความเป็นมายาวนานและคนในชุมชนมีความผูกพันทางสายเลือดใกล้ชิด

การเป็นชุมชนที่สืบสายเลือดต่อกันมายาวนานเป็นเหตุให้มีความสามัคคีในการร่วมจัดพิธีกรรมทางศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม อาทิ ร่วมกันช่วยเหลือเจ้าภาพงานศพ ร่วมงานประเพณีสงกรานต์ และร่วมงานประเพณีลอยกระทงที่จัดขึ้นในชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลเป็นเหตุให้งานศพในชุมชนนิยมตั้งศพทำพิธีในบ้าน จะย้ายศพออกมาตั้งนอกบ้านก่อนวันนำไปทำพิธีเผาเพียงวันเดียว ต่างกับพิธีกรรมในเมืองหลวงที่นิยมตั้งศพทำพิธีที่วัดซึ่งเจ้าภาพญาติหรือแขกงานศพจะไปร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในเวลาค่ำ แต่ในตำบลไหล่หินจะมีกิจกรรมตั้งแต่ช่วงสายไปจนถึงดึก ทุกวันจะมีเพื่อนบ้านผลัดเปลี่ยนกันไปนอนที่บ้านงานศพเพื่อเป็นเพื่อนเจ้าภาพหรือเรียกอีกอย่างว่านอนเป็นเพื่อนศพ

ฐานะของคนในหมู่บ้านเริ่มดีขึ้นตามลำดับ มีการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตไปตามความเจริญทางสังคมและรับค่านิยมจากภายนอกเข้าสู่ชุมชน ความเปลี่ยนแปลงมากมายนำมาซึ่งค่านิยมใหม่ อาทิ ในอดีตไม่มีการตั้งศพที่หันมาตั้งทุกงาน ไม่มีปราสาทบรรจุศพก็นิยมมีแบบหลายชั้น ไม่เคยเก็บศพไว้นานก็เริ่มใช้ตู้เย็นบรรจุศพทำให้เก็บศพได้หลายวัน ในอดีตไม่มีวัดในหมู่บ้านแต่ปัจจุบันจัดให้มีพระมาสวดทุกคืน ไม่เคยมีทำอาหารเลี้ยงแขกก็เปลี่ยนเป็นตักแกงใส่

ถูกกลับไปทานต่ที่บ้าน ใส่ของพระไม่กี่บาทเปลี่ยนเป็นของละลายร่อยตามยศของพระสงฆ์
หามศพกันอย่างเจียบเจียนเปลี่ยนเป็นจุดพลุประกาศให้รู้กันทั้งตำบล ไม่มีเงินทองใช้จ่ายก็
เปลี่ยนเป็นชิงโชคจากโปรยทาน ไม่เคยมีสุราเลี้ยงแขกก็หันมาตั้งโต๊ะเลี้ยงกันทุกวัน ในชุมชน
จัดเวทีเสวนาหยิบยกประเด็นปัญหาการจัดการงานศพที่ไม่คำนึงถึงความพอประมาณมา
นำเสนอ ได้พบความเชื่อมโยงของปัญหาที่สลับซับซ้อนผูกประเด็นต่าง ๆ เข้าด้วยกันจนยากจะ
แก้ไขโดยใครคนใดคนหนึ่งหรือโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง เมื่อคนในชุมชนนำเสนอการแก้ปัญหาด้วย
กระบวนการวิจัยที่อาจเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาข้างต้นได้ แก่นำในชุมชนจึงชักชวนกันมา
รวมกลุ่มเพื่อหาทางรับมือกับปัญหาข้างต้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการงานศพพบว่ามีโครงการเช่นนี้ในจังหวัด
น่าน และจังหวัดลำปาง ซึ่ง 2 พื้นที่นี้มีประเด็นในการทำงานแตกต่างกันชัดเจน คือ
“โครงการวิจัยรูปแบบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ธรรมะของชุมชน
โดยองค์กรสงฆ์และประชาชน อ.นาหมื่น จ.น่าน” จะมุ่งประเด็นไปที่การสร้างความเชื่อเรื่องวันไม่
สมควรทำพิธีเผาศพเพื่อลดจำนวนวันเก็บศพ และลดค่าใช้จ่ายจากการจัดการงานศพ รวมไปถึง
การจัดทำประกาศข้อตกลงในการจัดการงานศพโดยสภาวัฒนธรรมประจำอำเภอ และ
“โครงการวิจัยการจัดระเบียบสังคมบ้านดง ต.นายาง อ.สบปราบ จ.ลำปาง” จะชูประเด็นการงด
เหล้างานศพที่ทำสำเร็จในระดับหมู่บ้านและสามารถขยายไปในระดับตำบลและอำเภอในเวลา
ต่อมา

จากการวิเคราะห์ชุมชนร่วมกันตามหลักการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและภัย
คุกคาม (SWOT) เป็นระยะเวลาหนึ่ง ได้พบว่าประเด็นการจัดการงานศพเป็นปัญหาร่วมที่ทุกคน
มีส่วนร่วมและต้องการแก้ไข แต่การแก้ไขปัญหานี้จะใช้เพียงบทบาทของผู้นำหรืออำนาจรัฐ
ไม่ได้ เพราะมีบทเรียนในหลายเรื่องจากหลายพื้นที่ว่าการใช้อำนาจในการแก้ปัญหาสังคมมักไม่
ยั่งยืน แต่ถ้าอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้เข้ามาร่วมค้นหาคำตอบ วางแผนการ
ทำงานและดำเนินการแก้ปัญหาด้วยตนเองที่ตั้งอยู่บนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็น
กระบวนการแก้ปัญหาอย่างสมเหตุสมผล

ดังนั้นคนในหมู่บ้านจึงจัดตั้งทีมงานที่เลือกตัวแทนมาจากแต่ละพื้นที่ และมีบทบาท
เกี่ยวข้องกับการจัดการงานศพ แล้วร่วมกันวางแผนการดำเนินงานและยกย่องข้อเสนอ
โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ข้อคือเพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัด
งานศพของบ้านไหล่หินตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และเพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดงานศพ
โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการวิจัยและการดำเนินงาน

โครงการนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากชุมชน (Participatory Action Research) ที่ดำเนินการในบ้านไหล่หินเป็นหมู่บ้านนาร่อง แล้วขยายไปทั้งตำบลไหล่หิน เป็น
การนำเสนอปัญหาโดยคนในชุมชน หาวิธีแก้ไข ร่วมดำเนินการแก้ปัญหา และมีผลต่อคนใน

ชุมชน โดยเริ่มต้นจากการเลือกทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการงานศพมาขับเคลื่อนการทำงานเชิงบูรณาการรวมทั้งสิ้น 14 คน โครงการแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนคือการหารูปแบบการจัดการงานศพ การขยายการใช้ประเด็นข้อตกลงในหมู่บ้าน และการขยายผลให้ครอบคลุมทั้งตำบลไหล่หิน การทำงานในแต่ละขั้นตอนจะทำงานตามวงจรการบริหารงานคุณภาพ (PDCA : Plan Do Check Action) เพื่อให้การขับเคลื่อนกระบวนการเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ซึ่งการดำเนินงานแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนสำคัญ

ขั้นตอนที่ 1 การหารูปแบบการจัดการงานศพ

(ก) ก่อนการวิจัย ได้มีการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและภัยคุกคาม (SWOT) ร่วมกันในหมู่บ้านเป็นระยะเวลาหนึ่ง จนพบว่าการจัดการงานศพเป็นปัญหาที่ทุกคนเห็นพ้องว่าเป็นปัญหาร่วมที่ทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้อง จึงได้คัดเลือกตัวแทนที่มีหน้าที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับงานศพในหมู่บ้านมาเป็นทีมวิจัยหลัก (Core Research Team) อันประกอบด้วยตัวแทนพระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำในหมู่บ้าน แม่บ้าน พ่อบ้าน ผู้สูงอายุ และครู เพื่อจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัย และเป็นผู้ขับเคลื่อนกระบวนการทำงาน นอกจากนั้นยังได้เพิ่มบทบาทให้กับคนในหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะทีมวิจัยร่วม (Collaborative Research Teams) ที่แตกต่างกันไปในแต่ละขั้นตอน และต่างกันไปตามพื้นที่ เพื่อขยายการมีส่วนร่วมจากทุกพื้นที่ให้เข้ามามีเรียนรู้กระบวนการวิจัย ร่วมเรียนรู้การนำเสนอเหตุผลแต่ละประเด็นตามบริบทของแต่ละหมู่บ้าน และช่วยกำกับกิจกรรมกลุ่มย่อย

(ข) เก็บข้อมูลประวัติการจัดการงานศพในอดีตถึงปัจจุบัน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ พระสงฆ์ มัคทายก ผู้สูงอายุ ผู้นำ แม่บ้าน พ่อบ้าน และค้นจากเอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา และวัฒนธรรม แล้วนำมาเปรียบเทียบร้อยเรียงการจัดการงานศพที่เกิดขึ้นหลายพันปีก่อนในต่างประเทศ ในแต่ละพื้นที่ในแต่ละศาสนา และต่างกันไปตามความเชื่อที่มีในแต่ละบุคคล

(ค) เก็บข้อมูลความคิดเห็นต่อประเด็นข้อตกลงโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) แบ่งการเก็บข้อมูลเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งใช้แบบสอบถามจำนวน 100 ชุดเก็บความคิดเห็นต่อร่างประเด็นข้อตกลงจำนวน 10 ประเด็น ด้วยการมีส่วนร่วมของเยาวชนเข้าเก็บข้อมูล แล้วนำผลไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวทีของเยาวชนก่อนนำเสนอผลในเวทีทีมวิจัยหลัก ส่วนที่สองใช้การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุโดยนักวิจัยหลักเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกถามความคิดเห็นและรับข้อเสนอแนะ

(ง) นำข้อมูลจากแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และข้อเสนอแนะมาวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวทีจนได้ร่างประเด็นข้อตกลงชุดที่สองจำนวน 18 ประเด็น แล้วคัดเลือกทีมวิจัยร่วมในหมู่บ้านจำนวน 10 คนมาร่วมพิจารณาให้ความเห็นต่อประเด็นงานศพ ชักซ้อม และเตรียมความพร้อมจัดเวทีประชาคมในหมู่บ้าน

(จ) ในเวทีประชาคมระดับหมู่บ้านได้นำร่างประเด็นข้อตกลงที่ทีมวิจัยร่างไว้เข้าไปนำเสนอให้ทุกคนได้พิจารณาเพื่อหาประชาคมติ โดยเริ่มจากการบรรยายให้ข้อมูลใน 3 เรื่องคือนำเสนอความเปลี่ยนแปลงในการจัดการงานศพตลอด 80 ปีที่ผ่านมา บรรยายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อใช้เป็นฐานคิดในแต่ละประเด็น และชี้แจงเหตุผลรวมถึงการยกตัวอย่างปัญหาของแต่ละประเด็นโดยทีมวิจัยในหมู่บ้าน หลังนำเสนอข้อมูลผ่านการบรรยายเชิงวิชาการจากตัวแทนทีมวิจัยหลักแล้วได้แบ่งกลุ่มย่อยโดยมีทีมวิจัยร่วมในพื้นที่อีก 10 คนช่วยจัดเวทีกลุ่มย่อยและชี้แจงข้อมูลก่อนลงมติต่อประเด็นข้อตกลงแต่ละข้อ หลังลงมติในกลุ่มย่อยได้เปิดให้ประธานกลุ่มย่อยได้ออกมานำเสนอผลการลงมติ และข้อเสนอแนะต่อการจัดการงานศพ

(ฉ) นำผลการลงมติต่อประเด็นข้อตกลงและข้อเสนอแนะที่รวมกันแล้วมีมากถึง 38 ประเด็นข้อตกลงมาพิจารณาและวิเคราะห์ในเวทีทีมวิจัย จากการคัดเลือกโดยยึดตามหลักความพอเพียงจึงเหลือเพียง 17 ประเด็น ประกอบด้วยประเด็นที่ผ่านการลงมติ 11 ประเด็น ที่จะนำไปพิจารณาลงมติอีกครั้ง 4 ประเด็น และที่ได้มาจากข้อเสนอแนะ 2 ประเด็น จากนั้นนำประเด็นทั้งหมดเข้าไปพิจารณาหามติในเวทีประชาคมระดับหมู่บ้านอีกครั้งจนได้ประเด็นข้อตกลงที่ยอมรับร่วมกันจำนวน 16 ประเด็น

ขั้นตอนที่ 2 การขยายการใช้ประเด็นข้อตกลงในหมู่บ้าน

(ก) เก็บข้อมูลสอบถามการยอมรับในหมู่บ้านด้วยแบบสอบถามจำนวน 283 ชุดโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม ด้วยการมีส่วนร่วมของเยาวชนในหมู่บ้านอีกครั้ง ซึ่งพบว่า 58 เปอร์เซ็นต์ให้การยอมรับทั้ง 16 ประเด็น จากนั้นได้เชิญหัวหน้าหมวดบ้านจำนวน 51 คนไปศึกษาดูงานที่อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน เพื่อเรียนรู้กระบวนการวิจัยที่นำไปสู่การลดระดับความเชื่อเรื่องวันที่ไม่ควรทำพิธีเผาศพจากนักวิจัยที่เป็นพระสงฆ์ในอำเภอนาหมื่น

(ข) จัดเวทีประชาคมพิจารณาเรื่องวันที่ไม่ควรทำพิธีเผาศพของหมู่บ้าน เลือกเชิญเฉพาะผู้สูงอายุในหมู่บ้าน กิจกรรมเริ่มจากนำเสนอข้อมูลผ่านวิดีโอ บรรยายให้ข้อมูลโครงการแล้วเชิญปราชญ์ชาวบ้านที่เข้าใจวัตถุประสงค์โครงการและเป็นที่น่าเชื่อถือของคนในหมู่บ้านมาให้ความเห็นในการพิจารณาลดจำนวนวันดังกล่าว แล้วเชิญผู้สูงอายุที่มีบทบาทสำคัญในการจัดงานศพมาให้ข้อคิดเห็นที่ละคน แล้วลงมติกำหนดวันที่ไม่ควรทำพิธีเผาศพของหมู่บ้านขึ้นใหม่ โดยลดทอนความเชื่อลงในระดับหนึ่งเท่านั้น มิได้ละทิ้งความเชื่อดั้งเดิมไปทั้งหมดในคราวเดียว

(ค) จัดเวทีประชาคมระดับครัวเรือนที่ละหมวดบ้านทั้งหมด 8 ครั้ง เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมให้ทั่วถึง ในแต่ละมีกิจกรรมบรรยายให้ความรู้ 3 เรื่องคือ ประวัติการจัดการงานศพ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเหตุผลของแต่ละประเด็น สำหรับทีมวิจัยร่วมได้รับบทบาทสำคัญในการเข้าไปกำกับดูแลกิจกรรมกลุ่มย่อย และอธิบายประเด็นเพิ่มเติมสำหรับผู้ที่ยังไม่เข้าใจสำหรับเครื่องมือที่ใช้ประกอบในเวทีได้แก่ เอกสารที่มีรายละเอียดของประเด็นข้อตกลง วิดีโอ นำเสนอความคิดเห็นของปราชญ์ชาวบ้านและทีมวิจัย ป้ายนำเสนอแผนที่ความคิด (Mind Map)

ปายนำเสนอหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนผู้ที่ไม่สะดวกเข้าร่วมประชุมสามารถศึกษา รายละเอียดได้จากเว็บไซต์ของโครงการ

(ง) นำผลการลงมติและข้อเสนอแนะทั้งหมดมาพิจารณาและวิเคราะห์ในเวทีที่มียุติอีกครั้ง แล้วมีมติรับ 16 ประเด็นข้อตกลงเท่าเดิม เพราะไม่มีประเด็นใดมีความเหมาะสมที่จะยกระดับจากข้อเสนอแนะขึ้นมาเป็นประเด็นข้อตกลงข้อใหม่

(จ) จัดเวทีสรุปผลประชาคมที่ผ่านมา เผยแพร่ผ่านป้ายประชาสัมพันธ์ประเด็นข้อตกลงในหมู่บ้านครอบคลุมสถานที่สำคัญ นำเสนอภาพถ่าย ข้อมูลกิจกรรมโครงการ และข้อสรุปในเว็บไซต์

ขั้นตอนที่ 3 การขยายผลให้ครอบคลุมทั้งตำบลไหล่น

(ก) เตรียมทีมวิจัยหลักที่จะเข้าไปทำหน้าที่ขยายผลในแต่ละหมู่บ้าน มีการประเมินความสำเร็จของประเด็นข้อตกลงที่ถูกใช้ในบ้านไหล่นเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในช่วงขยายผลและวางแผนงาน แผนคน กำหนดการที่จะทำงานในแต่ละหมู่บ้าน โดยแบ่งงานเป็น 3 ขั้นตอน ก่อนทำเวทีประชาคมในแต่ละหมู่บ้าน คือ ขั้นตอนที่หนึ่งทีมวิจัยหลักเข้าไปแนะนำโครงการและเพิ่มการมีส่วนร่วมจากผู้นำเข้ามามีทีมวิจัยร่วมของแต่ละหมู่บ้าน ขั้นตอนที่สองนำเสนอประเด็นต้นแบบของบ้านไหล่นและยกร่างประเด็นข้อตกลงของแต่ละหมู่บ้านในทีมวิจัยร่วมไปพร้อมกับเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ขั้นตอนที่สามจัดเวทีชักชวนการนำเสนอเหตุผลประกอบประเด็นเพื่อเตรียมนักวิจัยร่วมไปทำหน้าที่เป็นวิทยากรในหมู่บ้านของตน

(ข) จัดเวทีชักชวนทีมวิจัยร่วมครั้งที่สองของแต่ละหมู่บ้านให้ออกมานำเสนอที่ละคนในแต่ละประเด็นผ่านการเสริมหนุนของทีมวิจัยหลักที่มีประสบการณ์ เพราะทีมวิจัยร่วมในแต่ละหมู่บ้านต้องเป็นผู้นำเสนอด้วยตนเอง เพราะเป็นปัญหาของตน ตนเองจึงต้องเป็นคนแก้ไขด้วยเหตุผลที่สอดคล้องกับบริบทในหมู่บ้านของตน

(ค) จัดเวทีประชาคมระดับหมู่บ้านที่ละหมู่บ้าน โดยเริ่มจากการบรรยายให้ข้อมูล 3 เรื่องคือประวัติการจัดการงานศพ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเหตุผลของแต่ละประเด็น สำหรับทีมวิจัยร่วมได้รับบทบาทสำคัญในการเข้าไปกำกับดูแลกิจกรรมกลุ่มย่อย และให้คำอธิบายสำหรับผู้ที่ยังไม่เข้าใจในเหตุผลของแต่ละประเด็นข้อตกลง

(ง) นำผลการลงมติและข้อเสนอแนะทั้งหมดเข้าไปพิจารณาและวิเคราะห์ในทีมวิจัยร่วมของแต่ละหมู่บ้าน จากการพิจารณาไม่มีประเด็นใดมีความเหมาะสมที่จะยกระดับจากข้อเสนอแนะขึ้นเป็นประเด็นข้อตกลงข้อใหม่

(จ) นำผลประชาคมและข้อเสนอแนะที่ผ่านการทบทวนแล้ว เข้าไปสรุปผลในแต่ละหมู่บ้านอีกครั้ง แต่ละหมู่บ้านร่วมลงนามเพื่อยืนยันเป็นข้อเสนอต่อสภาวัฒนธรรมประจำตำบลไหล่นได้เป็นผู้ประกาศรับรองประเด็นข้อตกลงการจัดการงานศพในระดับตำบล

ผลที่ได้จากการดำเนินงาน

จากการดำเนินงานเพื่อหารูปแบบการจัดการงานศพผ่านการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านผ่านเวทีในหลายระดับ ทำให้ได้ประเด็นข้อตกลงที่ยอมรับร่วมกันในหมู่บ้านและใช้เป็นประเด็นต้นแบบในการขยายผลไปสู่หมู่บ้านข้างเคียง

1) พบว่าประวัติการจัดการงานศพจากอดีตถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ทำให้รู้ว่า 80 ปีก่อนหน้านั้นงานศพในแต่ละหมู่บ้านไม่มีพิธีกรรม หลังจากเสียชีวิตแล้วจะหามไปเผาหรือฝังทันที ไม่มีการเก็บศพ ไม่มีพิธีสวดอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ไม่มีขบวนแห่ถึงศพเนื่องจากการแห่ศพจะกระทำได้เฉพาะชนชั้นสูง

2) ได้ประเด็นข้อตกลงงานศพของบ้านไหล่หินมีจำนวน 16 ประเด็นคือ (1) ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล (2) ใช้เครื่องปรุงรสปอประมาณ (3) ลดน้ำอวดลมเป็นน้ำเปล่า (4) ลดอาหารว่าง (5) เตรียมเตียงอย่างพอประมาณ (6) ลดสุรา (7) งดเล่นการพนัน (8) งดจ้างวงดนตรี (9) ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน (10) ใช้โครงปราสาทราว (11) ยืมโลงทองที่สวຍงามมาครอบโลงจริง (12) เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน (13) จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ (14) งดการจุดพลุและบั้งไฟ (15) ควรเปลี่ยนสํารับเป็นเงิน (16) ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด ส่วนประเด็นเพิ่มเติมจากการขยายผลมีจำนวน 3 ประเด็นคือ (1) เผาศพในเมรุ (2) งดจุดธูปในบ้าน (3) งดชิงโชคจากโปรยทาน

การนำผลงานไปใช้ประโยชน์

1) นำประเด็นข้อตกลงจำนวน 16 ประเด็นของบ้านไหล่หินไปขยายผล เพื่อใช้เป็นต้นแบบนำเสนอในหมู่บ้านข้างเคียงจนได้ประเด็นข้อตกลงของทั้งตำบล และถูกประกาศโดยสภาวัฒนธรรมตำบลไหล่หินในที่สุด

2) นำประเด็นข้อตกลงหรือผลการศึกษาประวัติการจัดการงานศพ ไปเขียนบทความเผยแพร่ลงสื่อสิ่งพิมพ์ในท้องถิ่น เช่น จุลสารเสียงลำปาง วารสารโยนก หนังสือพิมพ์อินไซด์โยนก

3) นำเสนอเอกสารประกอบการประชุม รายงานความก้าวหน้า ภาพถ่ายจากการทำงานและบรรยากาศงานศพในหมู่บ้าน ในเว็บไซต์ <http://www.thaiail.com/research>

4) นำเสนอวิดีโอความคิดเห็นของปราชญ์ชาวบ้านและนักวิจัย บรรยากาศในเวทีประชาคม และการเผยแพร่โครงการวิจัยผ่านรายการวิทยุ ในเว็บไซต์ <http://www.youtube.com/thaiailvdo>

5) นำเสนอข้อมูลแบบสองทาง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปสู่การพัฒนาและเปิดรับความคิดเห็นในเว็บไซต์ <http://researchers.in.th/blog/thaiail>

6) นำเสนอแผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ แล้วพระสงฆ์ในหมู่บ้านได้นำประเด็นข้อตกลงไปขยายผลด้วยการเทศธรรมสั่งสอนให้ลด ละ เลิก และยึดมั่นหลักความพอเพียง

อภิปรายผล

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง ศาสนา และวัฒนธรรมเกิดขึ้นตลอดเวลาในทุกชุมชน ในช่วง 100 ปีที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงมากกว่าช่วง 1,000 ปีก่อนในทุกด้าน ค่านิยมและความเชื่อถูกแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนมีผลจากการย้ายถิ่น และการรับรู้ข้อมูลจากสื่อภายนอกที่ถูกพัฒนาตลอดเวลา เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ และอินเทอร์เน็ต ความเจริญทางวัตถุพัฒนาเร็วกว่าการพัฒนาทางจิตใจ ทำให้เกิดการแข่งขันโดยใช้ฐานะและยศตำแหน่งทางสังคมเป็นตัวชี้วัดคุณค่าของมนุษย์

งานศพในชุมชนมิใช่ภาระของเจ้าภาพเพียงบ้านเดียวเหมือนในเมืองหลวง แต่เป็นภาระร่วมกันของญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านที่ผูกพันกันทางสายเลือดมายาวนาน งานศพจึงเป็นงานใหญ่ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้คนมากมาย อาทิ แม่บ้าน พ่อบ้าน ผู้สูงอายุ ผู้นำและพระสงฆ์ กระบวนการจัดการงานศพมีความเกี่ยวข้องใน 3 กลุ่มประเด็นคือ ความเชื่อ การจัดการ และพิธีกรรม มีประเด็นเกี่ยวกับงานศพเกิดขึ้นใหม่มากมายที่เป็นผลจากความเจริญทางเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านั้นถูกยึดถือเป็นแนวปฏิบัติกันต่อไป และมีหลายเรื่องที่ไม่ตั้งอยู่บนความสมเหตุสมผล กลายเป็นวิวัฒนาการการจัดการงานศพที่แฝงด้วยการแข่งขันด้านความมีฐานะทางสังคม กลายเป็นงานที่แสดงถึงหน้าตาของเจ้าภาพงานศพและนับจะทวีความรุนแรง เป็นปัญหาพร้อมที่รอการแก้ไขและปรับเปลี่ยนให้ถูกต้องบนทางสายกลาง

การให้ความรู้เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันประกอบด้วย 3 ห่วง คือ ความพอประมาณ ความสมเหตุสมผล และความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เมื่อเริ่มต้นเวทีประชาคมเพื่อหาประชาคมดี ทำให้คนในชุมชนได้เข้าใจแนวทางการใช้ชีวิตบนทางสายกลาง ครั้งนี้คนในชุมชนได้ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐานคิดเพื่อพิจารณาเลือกรูปแบบหรือแนวทางการดำเนินชีวิตของชุมชน ซึ่งหลักปรัชญานี้จะกลายเป็นฐานคิดของทุกคนสำหรับเรื่องอื่นที่ต้องตัดสินใจในอนาคต

หากชุมชนใดที่เห็นว่ากิจกรรมใดเป็นปัญหาร่วมที่ต้องการแก้ไขด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐานคิดในกระบวนการแก้ปัญหาเสนอให้เริ่มต้นจากการเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาเป็นทีมงาน แล้วร่างกระบวนการแก้ปัญหาเก็บข้อมูลที่จำเป็นต่อการทำงาน หาแนวร่วมมาร่วมวิเคราะห์สถานการณ์และข้อมูลแวดล้อม ทำการประชาคมเพื่อหาประชาคมดีและข้อเสนอแนะ นำผลมาพิจารณาและประเมิน แล้วสรุปผลในชุมชนให้ทุกคนได้ทราบทั่วกัน และสร้างแนวร่วมจากองค์กรในชุมชนเป็นการต่อยอดความสำเร็จให้ยั่งยืนก็จะเป็นกระบวนการที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้ตรงประเด็นอีกกระบวนการหนึ่ง

ภาคผนวก ข. ภาพกิจกรรม

เตรียมการ และทบทวนสำหรับ
ระยะที่ 2

ศึกษาดูงานที่ อำเภอนาหมื่น

เยาวชนในหมู่บ้านร่วมเก็บข้อมูล
และสรุปผล

เยาวชนชั้นบนเวทีก่อนออกเก็บข้อมูล

ดู VCD ของแต่ละท่าน ที่จะแจกใน
ชุมชน

หนานเซ บ้านนาหมื่น นำเสนอ
ประสบการณ์

แม่ผู้สูงอายุมองไม่ค่อยชัด แต่ก็พยายามครับ

หามติวันเสียโดยผู้สูงอายุ เหลือเพียง 2 วัน

ในศาลาแคบ ที่นี้ กว้างดี จะได้ลงมติสะดวก

สัมภาษณ์ประวัติหมู่บ้านจากพ่อหลวงหนานตา

นักวิจัยร่วมช่วยชี้แจงตอบข้อซักถามในกลุ่ม

นักวิจัยผลักดันชี้แจง ป้องกันการหลงประเด็น

1 ใน 8 เวที ที่ชาวบ้านมาร่วมเวที
ระดับหมวด

เห็นด้วยก็ยกมือไม่เห็นด้วยก็ไม่
ต้องยก

Mind Map คู่กับกระดานลงมติแต่
ละกลุ่มย่อย

กลุ่มข้างหลังยกมือแล้ว กลุ่มเราว่า
อย่างไร

ใช้เก้าอี้แต่งปราสาท บริจาคเข้า
ชุมชน

วงดนตรีงานศพแพง สมัยนี้เล่น
จากแผ่นซีดี

เตรียมโลงทอง ก่อนเคลื่อนศพลง
บ้านวันดา

ใช้ดอกไม้แห่งในหมู่บ้าน เงินทอง
ไม่รั่วไหล

ห้องจิมช่วยถอดบทเรียนเมื่อเสร็จ
งานระยะที่ 1

นี่คือมติดของพวกเรา กว่าจะได้ 16
ประเด็น

VDO ประชุมที่วัด ใน
YOUTUBE.COM

VDO นักวิจัย และปราชญ์ บ้านไหล่
หิน

เว็บเพจแลกเปลี่ยนกับศูนย์
ประสานงาน

ร่วมเวทีที่กรุงเทพฯ 2 ธ.ค.51

ไปรับเกียรติบัตร ผลวิจัยเด่นปี 2551

ทีมวิจัยร่วมเสวนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้

แสดงนิทรรศการ

ป้ายที่ใช้ประชาสัมพันธ์ในงานศพ

ทีมวิจัยร่วมบ้านกิ้ว

ทีมวิจัยร่วมบ้านเข้าซ้อน

ทีมวิจัยร่วมบ้านมะกอกนาบัว

พร้อมกันไปศึกษาดูงาน ต.นายาง
อ.สนปราบ

นายอำเภอร่วมแสดงความยินดี

ยกมือลงความเห็นที่บ้านเข้าซอ

เวทีแถลงข่าว 10 เมษายน 2552

นายอำเภอ และปลัดอาวุโส มีส่วนร่วม

สกว.จัดพิธีรดน้ำดำหัวที่วัดไหล่หิน

ภาพส่งให้กับสื่อมวลชน และหมู่บ้านขยายผล

ภาคผนวก ค. ประวัติที่มวิจัย

- ชื่อ นายบุรินทร์ สกุล รุจจนพันธ์ วัน/เดือน/ปี เกิด : 4 มิถุนายน 2512
- ที่อยู่ปัจจุบัน : 260/248 ต.สบตุ๋ย อ.เมือง จ.ลำปาง รหัสไปรษณีย์ : 52130
- โทรศัพท์ : 081-9927223 โทรสาร : 054-265184
- อาชีพ : รับจ้าง
- ประวัติการศึกษา : ปริญญาโท
- ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน
 1. หัวหน้าโครงการวิจัยรูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านไหล่หิน ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง

- ชื่อ อธิการทอง สกุล อนามโย วัน/เดือน/ปี เกิด : 1 มกราคม 2491
- ที่อยู่ปัจจุบัน : 246 ม.2 ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง รหัสไปรษณีย์ : 52130
- โทรศัพท์ : 054-274006 โทรสาร : -
- อาชีพ : เจ้าอาวาส
- บทบาทหน้าที่ในชุมชน : เจ้าอาวาส
- ประวัติการศึกษา : ประถมศึกษาปีที่ 4
- ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน
 1. เจ้าอาวาสวัดไหล่หินหลวง ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง

- ชื่อ นายกิจชนะชัย สกุล ปะละ วัน/เดือน/ปี เกิด : 31 สิงหาคม 2493
- ที่อยู่ปัจจุบัน : 343 ม.6 ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง รหัสไปรษณีย์ : 52130
- โทรศัพท์ : 054-274118, 08-7178-0912 โทรสาร : -
- อาชีพ : เจ้าหน้าที่ของรัฐ
- บทบาทหน้าที่ในชุมชน : กำนัน ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง
- ประวัติการศึกษา : ปริญญาตรี ม.ราชภัฏ
- ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน
 1. ที่ปรึกษามรรค ร.ร.ไหล่หินวิทยา อ.เกาะคา จ.ลำปาง
 2. ที่ปรึกษาดิถีตักนันทน์ ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง
 3. ประธานกองทุนหมู่บ้าน ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง
 4. ประธานกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 5. ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชน ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง

- ชื่อ นายเพิ่มศักดิ์ สกุล จินะการ วัน/เดือน/ปี เกิด : 10 สิงหาคม 2492
- ที่อยู่ปัจจุบัน : : 205/1 ม.2 ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง รหัสไปรษณีย์ : 52130
- โทรศัพท์ : 054-274208, 08-9557-0222 โทรสาร : -
- อาชีพ : เจ้าหน้าที่ของรัฐ
- บทบาทหน้าที่ในชุมชน : ผู้ใหญ่บ้านไหล่หิน ม.2
- ประวัติการศึกษา : มัธยมศึกษาปีที่ 6
- ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน
 1. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง

- ชื่อ นายทรงศักดิ์ สกุล แก้วมูล วัน/เดือน/ปี เกิด : 13 มีนาคม 2515
- ที่อยู่ปัจจุบัน : 143 ม.2 ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง รหัสไปรษณีย์ : 52130
- โทรศัพท์ : 054-274155, 08-9953-6887 โทรสาร : -
- อาชีพ : เจ้าหน้าที่ของรัฐ
- บทบาทหน้าที่ในชุมชน : ประธานสภา อบต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง
- ประวัติการศึกษา : ปริญญาตรี
- ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน
 1. ผู้ดูแลพิพิธภัณฑสถานวัดไหล่หินหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง
 2. ไวยาวัจกร วัดไหล่หินหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง

- ชื่อ นายสุวรรณ สกุล เกษณา วัน/เดือน/ปี เกิด : 19 กรกฎาคม 2501
- ที่อยู่ปัจจุบัน : 336 ม.2 ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง รหัสไปรษณีย์ : 52130
- โทรศัพท์ : 089-9504808 โทรสาร : -
- อาชีพ : รับราชการครู
- บทบาทหน้าที่ในชุมชน : ผู้อำนวยการโรงเรียน
- ประวัติการศึกษา : ปริญญาโท
- ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน
 1. คณะกรรมการการร่วมดำเนินงานทุกกิจกรรมของชุมชน
 2. ที่ปรึกษาผู้นำชุมชน ม.2 และ ม.6 ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง
 3. คณะกรรมการชมรมข้าราชการบ้านไหล่หิน
 4. อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านไหล่หิน

- ชื่อ นางสาวสุดา สกุล แผ่นคำ วัน/เดือน/ปี เกิด : 10 พฤษภาคม 2495
- ที่อยู่ปัจจุบัน : 341 ม.2 ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง รหัสไปรษณีย์ 52130
- โทรศัพท์ : 054-274035, 083-2079462 โทรสาร : -
- อาชีพ : รับราชการครู
- บทบาทหน้าที่ในชุมชน : รับราชการครู ร.ร.วัดไหล่หิน
- ประวัติการศึกษา : ปริญญาตรี
- ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน
 1. กรรมการตัดสินนางสงกรานต์ ในประเพณีสงกรานต์
 2. กรรมการต้อนรับ ในประเพณีตานก๋วยสลาก
 3. กรรมการจัดรูปแบบขบวนกระถาง ในประเพณีลอยกระทง
 4. นำขบวนดุริยางค์โรงเรียนเข้าร่วมขบวนพาเหรด ในการแข่งขันกีฬา ต.ไหล่หิน

- ชื่อ นางสาวราตรี สกุล ดวงไชย วัน/เดือน/ปี เกิด : 16 มิถุนายน 2505
- ที่อยู่ปัจจุบัน : 112 ม.6 ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง รหัสไปรษณีย์ : 52130
- โทรศัพท์ : 054-274071, 08-6182-7090
- อาชีพ : รับราชการครู
- บทบาทหน้าที่ในชุมชน : -
- ประวัติการศึกษา : ครุศาสตรมหาบัณฑิต
- ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน
 1. กรรมการตัดสินขบวนควัฒาน ในประเพณีปีใหม่เมือง
 2. กรรมการกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนดำเนินการ
 3. คณะกรรมการสภาวัฒนธรรม อ.เกาะคา จ.ลำปาง

- ชื่อ นายมนู สกุล นิวาโต วัน/เดือน/ปี เกิด : 1 กุมภาพันธ์ 2492
- ที่อยู่ปัจจุบัน : 134 ม.6 ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง รหัสไปรษณีย์ : 52130
- โทรศัพท์ : 054-274248, 08-1162-9055 โทรสาร : -
- อาชีพ : แพทย์ประจำตำบลไหล่หิน
- บทบาทหน้าที่ในชุมชน : แพทย์ประจำตำบลไหล่หิน
- ประวัติการศึกษา : ประถมศึกษา
- ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน
 1. กรรมการณาปนกิจสงเคราะห์ หน้าที่ ดูแลเรื่องการเงิน

- ชื่อ นางผดุง สกุล ตีรราช วัน/เดือน/ปี เกิด : 5 เมษายน 2492
- ที่อยู่ปัจจุบัน : 304 ม.2 ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง รหัสไปรษณีย์ : 52130
- โทรศัพท์ : 054-274115 โทรสาร : -
- อาชีพ : แม่บ้าน
- บทบาทหน้าที่ในชุมชน : ประธานผู้สูงอายุ บ้านไหล่หิน ม.2
- ประวัติการศึกษา : ปริญญาตรี
- ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน
 1. กรรมการต้อนรับ ในวันสงกรานต์
 2. กรรมการต้อนรับ ในวันลอยกระทง
 3. กรรมการต้อนรับ ในวันตานก๋วยสลาก

- ชื่อ นายองอาจ สกุล แก้วมูล วัน/เดือน/ปี เกิด : 1 มกราคม 2477
- ที่อยู่ปัจจุบัน : 21 ม.6 ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง รหัสไปรษณีย์ : 52130
- โทรศัพท์ : 08-4374-4923 โทรสาร : -
- อาชีพ : พ่อบ้าน
- บทบาทหน้าที่ในชุมชน : ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ ม. 6
- ประวัติการศึกษา : ป.4
- ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน
 1. ผู้ดูแลสมาชิกผู้สูงอายุภายในหมู่บ้าน มีหน้าที่ เก็บเงินสมาชิก
 2. กรรมการวัดไหล่หินหลวง ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง
 3. ผู้ดูแลสถานที่ครูบาเจ้ามหาปา

- ชื่อ นางกิม สกุล ปะละ วัน/เดือน/ปี เกิด : 1 พฤษภาคม 2492
- ที่อยู่ปัจจุบัน : 121 ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง รหัสไปรษณีย์ : 52130
- โทรศัพท์ : 054-274241, 08-9557-4936 โทรสาร : -
- อาชีพ : แม่บ้าน
- บทบาทหน้าที่ในชุมชน : ประธานกลุ่มแม่บ้าน
- ประวัติการศึกษา : มัธยมศึกษาตอนปลาย
- ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน
 1. ผู้ช่วยการจัดเสื้อและอาหาร ในการแข่งขันกีฬา ต.ไหล่หิน
 2. ผู้ช่วยการแห่ขบวนครีวดาน ในงานประเพณีสงกรานต์ ประจำปี

3. ผู้ช่วยการจัดกระทง ในงานประเพณีลอยกระทง ประจำปี
4. ผู้ช่วยฝ่ายต้อนรับและเรียงถ้วยสลาก ในงานตานก้วยสลาก
5. ผู้ช่วยฝ่ายต้อนรับและดูแลการเงิน ในงานประเพณีดำหัวน้ำแม่มยาว

- ชื่อ นางเบญจพร สกุล สุขร่งช้าง วัน/เดือน/ปี เกิด : 29 กรกฎาคม 2504
- ที่อยู่ปัจจุบัน : 277 ม.2 ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง รหัสไปรษณีย์ : 52130
- โทรศัพท์ : 054-274040, 081-3668103 โทรสาร : -
- อาชีพ : แม่บ้าน
- บทบาทหน้าที่ในชุมชน : ประธานแม่บ้านไหล่หิน ม.2
- ประวัติการศึกษา : มัธยมตอนปลาย
- ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน
 1. ประธานแม่บ้าน บ้านไหล่หิน ม.2
 2. กรรมการกลุ่มออมทรัพย์ บ้านไหล่หิน ม.2
 3. กรรมการวัด (ด้านการเงิน)
 4. กรรมการฌาปนกิจสงเคราะห์ ตำบลไหล่หิน

- ชื่อ นายประมวล สกุล ยอดสาแล วัน/เดือน/ปี เกิด : 2 มกราคม 2490
- ที่อยู่ปัจจุบัน : 15 ม.2 ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง รหัสไปรษณีย์ : 52130
- โทรศัพท์ : 054-274695, 08-9289-3789
- อาชีพ : เจ้าหน้าที่ของรัฐ
- บทบาทหน้าที่ในชุมชน : สารวัตรกำนัน ตำบลไหล่หิน
- ประวัติการศึกษา : ประถมศึกษาปีที่ 4
- ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน
 1. กรรมการฌาปนกิจสงเคราะห์ศพในหมู่บ้าน
 2. กรรมการกองทุนหมู่บ้าน
 3. กรรมการพลังแผ่นดิน เอาชนะยาเสพติด
 4. กรรมการสภาวัฒนธรรมตำบลไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง
 5. กรรมการประปาหมู่บ้าน
 6. กรรมการผู้ประสานงาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง

